

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1913. Andra kammaren. Nr 52.

Lördagen den 24 maj.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Föredrogos, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtanden nr 26 och 27, bevillningsutskottets betänkande nr 57 samt lagutskottets utlåtande nr 38.

§ 2.

Till afgörande förelåg först konstitutionsutskottets utlåtande nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad lydelse av §§ 8—11, 14, 16, 17, 21, 27—36, 42, 43, 51, 64, 74 och 77 i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862, av §§ 9—11, 15, 24, 28, 35, 36, 56, 66 och 78 i förordningen om kommunalstyrelse i stad den 21 mars 1862, av §§ 6—8, 10, 14, 34 och 35 i förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm den 23 maj 1862 och av §§ 3—5, 8, 13, 14, 20, 25—27, 31—33, 38—40, 59, 61 och 62 i förordningen om landsting den 21 mars 1862 m. m., jämte åtskilliga i ämnet väckta motioner.

Ang. ändrad lydelse av vissa paragrafer i kommunal-lagarna m. m.

Till konstitutionsutskottets handläggning hade kamrarna hänvisat en till Riksdagen avlåten proposition, nr 185, däri Kungl. Maj:t föreslagit Riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag

dels till lag om ändrad lydelse av §§ 8—11, 14, 16, 17, 21, 27—36, 42, 43, 51, 64, 74 och 77 i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862;

dels till lag om ändrad lydelse av §§ 9—11, 15, 24, 28, 35, 36, 56, 66 och 78 i förordningen om kommunalstyrelse i stad den 21 mars 1862;

dels till lag om ändrad lydelse av §§ 6—8, 10, 14, 34 och 35 i förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm den 23 maj 1862;

dels till lag om ändrad lydelse av §§ 3—5, 8, 13, 14, 20, 25—27, 31—33, 38—40, 59, 61 och 62 i förordningen om landsting den 21 mars 1862;

dels slutligen till stadga om proportionellt valsätt vid vissa val inom landsting och stadsfullmäktige samt å allmän rådstuga.

Andra kammarens protokoll 1913. Nr 52.

Ang. ändrad lydelse av vissa paragrafer i kommunal-lagarna m. m. (Forts.) I sammanhang med propositionen hade utskottet till behandling förehaft jämväl följande med anledning av densamma väckta motioner, nämligen

dels motionerna inom *Första kammaren*:

nr 139 av herr *K. J. Ekman*;

nr 143 av herr *Bäckström*;

nr 156 av herrar *G. Magnusson* och *J. E. Berglund*;

nr 157 av herr *Meurling*;

nr 158 av herr *von Mentzer m. fl.*;

nr 159 av herr *von Mentzer m. fl.*; och

nr 160 av herr *Hult*;

dels motionerna inom *Andra kammaren*:

nr 300 av herr *Carlson* i Herrljunga;

nr 324 av herr *Säfstrand*;

nr 335 av herr *Berglund m. fl.*;

nr 353 av herr *Räf*; och

nr 354 av herr *Hage m. fl.*

Tillika hade utskottet i detta sammanhang till behandling upptagit motionen nr 33 i Första kammaren av herr *Meurling*.

Utskottet hemställde

1:o att Riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition jämte i samband därmed stående motioner måtte för sin del antaga vid punkten fogade förslag

a) till *lag om ändrad lydelse av §§ 8—11, 14, 16, 17, 21, 23, 27—36, 42, 43, 51, 64, 65, 74 och 77 i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862*;

b) till *lag om ändrad lydelse av §§ 9—11, 15, 24, 28, 35, 36, 56, 66 och 78 i förordningen om kommunalstyrelse i stad den 21 mars 1862*;

c) till *lag om ändrad lydelse av §§ 6—8, 10, 14, 34 och 35 i förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm den 23 maj 1862*;

d) till *lag om ändrad lydelse av §§ 3—5, 8, 13, 14, 20, 25—27, 31—33, 38—40, 59, 61 och 62 i förordningen om landsting den 21 mars 1862*; och

e) till *stadga om proportionellt valsätt vid vissa val inom landsting och stadsfullmäktige*;

2:o att Riksdagen, med anledning av herr G. Magnussons m. fl. motion, nr 156, i Första kammaren samt herr Hages m. fl. motion, nr 354, i Andra kammaren, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t efter verkställd utredning låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till sådana förändringar i gällande kommunalförfattningar, genom vilka den tid, under vilken obetalda kommunalutskylder medförde förlust av kommunal rösträtt, begränsades enligt i huvudsak samma grunder, som vore bestämda i fråga om den politiska rösträtten; samt

3:o att a) herr K. J. Ekmans motion, nr 139, i Första kammaren,

b) herr Bäckströms motion, nr 143, i Första kammaren,

- c) herr G. Magnussons och J. E. Berglunds motion, nr 156, i Första kammaren, *Ang. ändrad lydelse av vissa paragrafer i kommunal-lagarna m. m.*
 d) herr Meurlings motion, nr 157, i Första kammaren,
 e) herr von Mentzers m. fl. motion, nr 158, i Första kammaren,
 f) herr von Mentzers m. fl. motion, nr 159, i Första kammaren,
 g) herr Hults motion, nr 160, i Första kammaren, (Forts.)
 h) herr Carlsons i Herrljunga motion, nr 300, i Andra kammaren,
 i) herr Säfstrands motion, nr 324, i Andra kammaren,
 j) herr Berglunds m. fl. motion, nr 335, i Andra kammaren,
 k) herr Råfs motion, nr 353, i Andra kammaren,
 l) herr Hages m. fl. motion, nr 354, i Andra kammaren, och
 m) herr Meurlings motion, nr 33, i Första kammaren
 måtte i de delar, i vilka de ej genom utskottets under punkterna 1:o) och 2:o) gjorda hemställan kunde anses besvarade, icke för-
 anleda någon Riksdagens åtgärd.

Sedan herr talmannen anmält ärendet till handläggning, begärdes ordet av

Herr Edén, som yttrade: Herr talman! Angående föredragnings-sättet av konstitutionsutskottets betänkande nr 25 tillåter jag mig att hemställa:

- att betänkandet föredrages punktvis;
- att de under punkt 1 upptagna lagförslagen föredragas paragraf-
vis i den ordning de föreligga i betänkandet; samt
- att vid föredragningen av § 8 i förslaget till vissa ändringar av
förordningen om kommunalstyrelse på landet diskussionen måtte få
röra sig om betänkandet i dess helhet.

Denna hemställan bifölls av kammaren.

Med anledning härav företog kammaren nu först till behandling det under 1) a) upptagna lagförslaget.

För 8, 9 och 10 §§ hade Kungl. Maj:t föreslagit denna lydelse:

§ 8.

En var myndig, välfredad svensk undersäte — — — — över-
läggningar och beslut.

Enahanda rättigheter tillkommer oskiftat dödsbo, däri myndig delägare finnes.

§ 9.

För fastighet, som innehaves av landbo eller arrendator, röstar innehavaren.

För oskiftat dödsbo, däri allenast en myndig delägare finnes, ut övas rösträtten av denne. Äro i boet flera myndiga delägare, må de utse ett ombud att å kommunalstämma för boet talan föra.

För näring eller — — — — må ej röstas.

Ang. ändrad
lydelse av
vissa para-
grafer i
kommunal-
lagarna m. m.

(Forts.)

§ 10.

Mom. 1. I överläggningar och beslut, som angå ärenden, gemensamma för hela kommunen, deltaga samtliga i kommunen röstberättigade.

Mom. 2. Angår ärende endast i mantal satt jord, tillkommer talan och rösträtt allenast dem, som sådan jord innehava.

I ärende, som nu sägs, tillkommer talan och rösträtt jämväl omyndig, bolag och oskiftat dödsbo.

För omyndig röstar förmyndaren eller, där flere äro förmyndare, den som desse bland sig utse.

Ej må för samfald egendom mer än en person talan föra. För bolag må bolaget eller dess styrelse och för oskiftat bo delägarna i boet ombud utse.

I sin ovannämnda motion hade herrar G. Magnusson och J. E. Berglund hemställt att åt § 8 i förordningen om kommunalstyrelse på landet måtte givas följande avfattning:

§ 8. En var myndig välfräjdad svensk undersåte — — — — —
— — — — — erlægga skatt, och icke häfta för oguldna kommunalutskylder, vilka förfallit till betalning under de tre sistförflutna kalenderåren, skall — — — — — överläggningar och beslut.

Enahanda rättighet tillkommer oskiftat dödsbo, däri myndig delägare finnes.

Herr Carlson i Herrljunga åter hade i sin motion föreslagit den ändring i Kungl. Maj:ts förslag, att, vad bolag beträffade, rätten att deltaga i kommunala avgöranden måtte så till vida bibehållas, att bolag skulle äga rösträtt vid bestämmande av kommunens utgifts- och inkomststat samt vid besluts fattande om anslag till olika ändamål.

Utskottet biträdde Kungl. Maj:ts förslag till lydelse av ifrågasvarande tre paragrafer.

Reservation hade likväl avgivits av herrar *Clason, Bellinder, K. J. Ekman, von Geijer, von Mentzer, von Bahr, Magnusson* i Tumbult, *Räf* och *Jönsson* i Slåtåker, som hemställt, att Kungl. Maj:ts proposition och de i ämnet väckta motionerna i vad de avsågo dessa paragrafer icke måtte av Riksdagen bifallas.

Efter föredragning av § 8 begärdes ordet av

Herr Räf som yttrade: Herr talman! Som herrarna finna, hava vi ett mycket drygt arbete liggande framför oss. Den kungl. propositionen, varpå det föreliggande utskottsutlåtandet är byggt, omfattar icke mindre än 293 sidor och konstitutionsutskottets utlåtande 167 sidor, och detta utlåtande är försett med 34 reservationer. Man kan

därav också förstå, hur pass splittrade meningarna varit inom utskottet i avseende på den fråga, som nu föreligger.

Nu avser den kungl. propositionen och likaså konstitutionsutskottets utlåtande i på sidan 89 angivna §§ 8, 9 och 10, ja, man kan rent av säga hela utskottets utlåtande förändringar i kommunalförordningarna och förordningen om landsting. Som bekant, genomfördes ganska grundliga reformer i detta avseende så sent som år 1909. Det förefaller mig därför som om man bråskade väl mycket, när man nu redan år 1913 är färdig med ett så vidlyftigt förslag som detta, så mycket mer som väl alla voro överens om, att det förslag, som genomfördes år 1909, tog ett ganska djupt tag i de svenska samhälls-författningarna. Man brukar efter ett så kraftigt tag vara benägen att vila sig en liten stund och se på, hur de genomförda förändringarna verka, innan man ånyo tar ett kraftigt tag. I de förutnämnda §§ 8, 9 och 10 avses förändringar i den nuvarande förordningen i avsikt att frångå samfälligheter av det ena eller andra slaget kommunal röst-rätt. Jag tror således, att vi litet var hava stor anledning att granska, vad som förekommer i detta avseende, innan vi hoppa på det alltför lättvindigt.

Konstitutionsutskottet säger nu, att något liknande förordats redan av 1912 års konstitutionsutskott. Det låter ganska egendomligt detta ord *redan* av 1912 års konstitutionsutskott, då det icke gärna har kunnat hållas någon riksdag sedan 1912. Det synes mig, som om man ville använda ett bra starkt ord för att mäta en mycket liten sak.

Man hade väntat, att konstitutionsutskottets utlåtande, då det så noga har genomgått historiken, också hade hänvisat till något riksdagsbeslut, varpå den grundliga åtgärd, som föreslås, varit byggd. Men det synes, som om konstitutionsutskottet icke har kunnat upptäcka något sådant riksdagsbeslut, utan måst grunda sitt avstyrkande på helt andra omständigheter. Både vid riksdagarna åren 1867, 1868, 1884 och 1889, ja till och med år 1893 och 1908 har lagutskottet samt så sent som år 1911 konstitutionsutskottet avstyrkt och Riksdagen avslagit i ärendet väckta motioner. Emellertid säger konstitutionsutskottet, att skälen för reformerna äro så oemotsägliga, att man därför bör genomföra dem. Jag undrar om icke konstitutionsutskottet och Riksdagen också under de föregående åren hava kunnat anföra lika oemotsägliga skäl för att reformerna icke böra genomföras, som detta års konstitutionsutskott kunnat anföra, för att de böra genomföras.

Men utskottet säger också att med våra dagars hastigt stegrade kommunala liv äro reformerna nödvändiga. Det vill synas som om konstitutionsutskottet hade fått sikte på något inom den kommunala förvaltningen förnämligast på det ekonomiska området, som varit av så riskabel och allvarlig natur, att man därför borde genomföra reformerna. Det kan hända, att det varit dålig skötsel av kommunernas ekonomiska angelägenheter, som inverkat på utskottet. Men går man emellertid till landskommunerna och ser efter, hur det ställer sig med deras ekonomi under åren 1905—1909, så finner man, att deras tillgångar hava under dessa år stegrats från 49 miljoner kronor år 1905 till respektive 51, 54, 59 och 65 miljoner kronor. Det synes mig

*Ang. ändrad
lydelse av
vissa para-
grafer i
kommunal-
lagarna m. m.*
(Forts.)

Ang. ändrad lydelse av vissa paragrafer i kommunal-lagarna m. m. alltså icke vara så dåligt ställt beträffande landskommunerna. Och går jag till stadskommunerna, så finner jag, att deras tillgångar under dessa år växt från 212 miljoner kronor till respektive 233, 408, 463 och 513 miljoner kronor. Det synes mig alltså vara ett storartat uppsving, som både lands- och stadskommunerna i ekonomiskt hänseende haft under denna tid.

(Forts.)

Det måste således ligga andra skäl under för denna reform än dessa allvarliga ekonomiska skäl. Läser man igenom den kungl. propositionen med litet noggrannhet, så skall man se dessa skäl framskymta, och synas de vara av litet politisk färg. Jag tycker, att man verkligen under nuvarande förhållanden borde få känna sig något så nära trygg i politiskt avseende, så att det icke ständigt skall läggas kaka på kaka av rent politiska skäl. Man borde i stället hava rent praktiskt ekonomiska skäl att anföra, när det gäller rent praktiskt ekonomiska angelägenheter. Men departementschefen har nu sökt uppvisa, hurusom juridiska personer sakna kommunal rösträtt i de flesta europeiska länder, och därpå byggt det ifrågavarande behovet. På sidan 47 i den kungl. propositionen finner man, att juridiska personer äga rösträtt i Schleswig-Holstein, Hessen-Nassau, Hohenzollernska arvländerna, Westfalen, Österrike och Finland. I Finland är det enligt nu gällande lag så, att rösträtt tillkommer »inhemskt bolag inom den kommun, till vilken detsamma erlägger utskylder. För omyndig röstar förmyndare och för oskiftat bo ett av delägarna i detsamma utsett ombud.» Jag vill nu hemställa till herrarna, om icke detta nästan på pricken överensstämmer med de bestämmelser, som vi hava i vårt land, och således kan icke gärna detta tagas till intäkt för reformen i fråga.

Det invändes sedermera i den kungl. propositionen, att i Finland andra lagförslag ligga under utarbetande. Men dessa har man icke sett antagas ännu. Enligt dessa förslag tillkommer rösträtt, d. v. s. rätt att välja kommunal- och stadsfullmäktige, allenast fysiska personer. Man får väl lägga märke till skillnaden mellan rätten att välja dessa korporationer och rätten att delta i kommunalstämmornas överläggningar och beslut. Det är också att märka, att detta förslag, som jag talar om, icke är antaget i Finland, utan att där fortfarande gäller, vad som nu gäller hos oss.

Sedan har departementschefen talat om några länder, där jag må säga, att det är så där halvt om halvt och icke alls så, som det skulle bli enligt det här föreliggande förslaget. Så är förhållandet i Norge. Där är det så, att rösträtt tillkommer män och kvinnor, som äro norska medborgare och uppnått 25 år. Men det avser icke detta förslag, utan här är det 21 år. Man lär sig mycket på de fyra åren, som ligga emellan 21 och 25 år. Icke för att jag vill säga, att man skulle godkänna ens 25-årsgränsen, men jag säger, att det förslag, som här ligger före, och de bestämmelser som finnas i Norge, äro icke fullt jämförliga med varandra. Vidare är det så i Norge, såsom det heter i den kungl. propositionen, att man skall hava uppfyllt vissa villkor, men vilka dessa villkor äro, får man icke någon upplysning om. Det kan hända, att det är sådana villkor, att, om de voro införda i detta förslag, skulle vi också känna oss mera tilltalade av förslaget i fråga.

I Danmark är det så, att rösträtt vid val av representationerna i socknar och städer tillkommer en var, man och kvinna, som har infödsrätt, uppnått 25 år, råder över sig och sitt gods samt jämväl fyller vissa andra villkor. Herrarna torde lägga märke till, att det står »25 år» — i vårt lagförslag är det 21 år — och jämväl »fyller vissa andra villkor». Vilka dessa äro, vet man icke heller i detta fall. Vidare är det att märka, att det i Danmark också endast gäller val, men hos oss skulle det gälla även överläggningar och beslut. Det synes, som om bestämmelserna i dessa sist uppräknade länder närmast skulle överensstämma med vad som föreslås i den motion, som herr Carlsson i Herrljunga har väckt vid denna riksdag.

Ang. ändrad lydelse av vissa paragrafer i kommunallagarna m. m.
(Forts.)

Liksom i Norge är det också i England och Holland halvt om halvt. Det heter om dessa länder, att den kommunala självstyrelsen är i huvudsak byggd på den allmänna och lika rösträttens grund.

Sedan komma vi till några länder, där verkligen juridiska personer icke synes äga rösträtt. Det skulle då vara i Frankrike, Belgien, Würtemberg och Sachsen. Men härtill kommer en annan omständighet af mycket viktig natur, och det är, vilken befogenhet kommunerna hava i avseende på beslut. Därpå hänger nästan det allra viktigaste, då det är fråga om en utsträckt rösträtt. Departementschefen säger också, att den handlingsfrihet, som tillerkännes de kommunala myndigheterna på detta område, även är synnerligen olika i olika länder — detta inskjutet för att komplettera meningen. I vissa länder är i själva verket statsförvaltningens kontroll över den kommunala förvaltningen så ingående, att icke mycket återstår av den kommunala självstyrelsen. Jag hoppas, att herrarna hörde detta och lade väl märke därtill med hänsyn till de förhandlingar, som senare komma att föras i denna fråga.

Jag fruktar verkligen, då jag tänker på konsekvenserna av detta förslags antagande, att inom några år — det kan hända att det går både 10, 15 och 20 år — detta förslag, om det här i dag antages, kan föra oss till just den situation, som råder i utländska kommuner, såsom här uppvisats, så att vi återföras till så fullständig kommunal ommyndighet som möjligt. Man kan väl aldrig tänka sig, att dessa reformer komma att medföra någon reell nytta längre fram.

Om det nu vore så, att vi i vårt land måste underställa våra kommunala beslut myndigheternas avgörande i så många fall, som måhända är förhållandet i utlandet, då kanske det vore mindre farligt att antaga det föreliggande lagförslaget, än vad det nu är. Men hur är det hos oss? Herrarna kunna slå upp §§ 73 och 74 i förordningen om kommunalstyrelse på landet och se, i vilka fall det finnes skyldighet att underställa kommunala beslut. Det är ett högst obetydligt antal fall.

I utlandet lär det vidare vara förhållandet, att döma av ett uttalande av en konstitutionsutskottsmedlem, som kan anses såsom auktoritet på detta område, att enskilda personer eller bolag hava en långt större frihet än hos oss att bilda egna kommuner, då omständigheterna därtill föranleda. Själv har jag sett på några ställen i Tyskland, att så verkligen har varit förhållandet. Däremot är detta i vårt land icke möjligt annat än för municipalsamhällen.

*Ang. ändrad
lydelse av
vissa para-
grafer i
kommunal-
lagarna m. m.*
(Forts.)

Nu är det emellertid så, att man genom de ändrade bestämmelserna i de paragrafer, som här föredragits, vill frångå även omyndigas förmyndare och opersonliga skatteobjekt deras rösträtt. Det har syntts mig, att Andra kammaren verkligen borde vilja ställa sig såsom skyddare av dessa oskyddade personer. Svensk lag föreskriver ju till skydd för dessa omyndiga, att de skola tillförsäkras en förmyndare, så att man icke skall kunna komma åt deras tillhörigheter eller dessa kunna förloras på grund av några misstag. Det synes mig då konsekvent och naturligt, att man såsom hittills låter dessa förmyndare bevaka sina myndlingars intressen på kommunalstämma, och jag må säga, att det skulle förvåna mig icke så litet, om Andra kammaren ville frångå dessa omyndiga detta deras skydd.

På grund av vad jag sålunda i detta mitt anförande har sagt, ber jag, herr talman, att få yrka avslag på denna paragraf, och jag kan gärna säga på alla de tre paragraferna 8, 9 och 10 §§ på en gång, men i detta fall på § 8.

Vidare anförde:

Herr Carlson i Herrljunga: Herr talman! Jag skall be att få säga ett par ord med anledning av den motion, som jag väckt i här föreliggande fråga. I denna min motion har jag yrkat en sådan ändring i det kungl. förslaget, att bolag skule tillåtas utöva sin rösträtt på kommunalstämma även i fortsättningen, då det gäller att bestämma över kommunens utgifts- och inkomststat liksom även då äskade anslag till olika ändamål skola bestämmas. Jag har varit föranledd därtill av två skäl.

Det ena skälet är det, att innehållet i motionen är ett direkt uttryck för min personliga uppfattning och min ärliga övertygelse i denna fråga. Jag kan nämligen icke förlikas vid den tanken, att sådana här stora skatteobjekt, vilka betala avsevärda belopp till kommunen för betäckande av dess utgifter, icke skola tillåtas att hava någon medbestämmanderätt över kommunens utgifter. Vad beträffar de politiska och kommunala valen har jag icke något emot, att bolag därvid frångå sin rösträtt. Detta förslag har emellertid blivit betraktat såsom kätterskt från ett visst håll och såsom alldeles för antikt från ett annat håll, där man ovillkorligen vill ha reformen mera vittgående. Nu är det tydligt och klart, att en människas uppfattning och åsikter i olika frågor påverkas betydligt av de förhållanden, under vilka hon vuxit upp och under vilka hon lever, och för min del får jag säga, att under hela den tid jag deltagit i det politiska livet har jag icke i min hemtrakt hört några klagomål framställas över bolagens sätt att utöva sin rösträtt i ekonomiska frågor, utan alla sansade reformvänner ha varit tacksamma mot bolagen för deras sätt att utöva sin rösträtt.

Det andra skälet, som varit bestämmande för mig, är det, att jag tänkt, att mitt förslag möjligen skule bliva den plattform, på vilken höger och vänster skule kunna mötas, och att man möjligen genom att gå på min linje skule kunna vinna något. Nu är det tydligt och klart, att såsom frågan ligger kommer man icke till något

resultat, ty vi äro ju övertygade om att förslaget avslås av Första kammaren. Jag skulle vilja uttala ett beklagande över att utskottet gjort ett sådant uttalande som det gjort angående min motion, men det får stå för utskottets egen räkning.

Med den uppfattning jag har och med den utgång, som min motion fått i utskottet, och såsom frågan nu ligger, kan jag icke rösta annat än blankt vid en eventuell votering.

*Ang. ändrad
lydelse av
vissa para-
grafer i
kommunal-
lagarna m. m.
(Forts.)*

Herr Edén: Herr talman! Den talare, som förordade högerens reservation vid det föreliggande utskottsbetänkandet i denna punkt, började med att framhålla, att, när man har gjort en så stor reform 1909, så borde man icke redan 1911 på nytt taga upp en så pass genomgripande omdaning av den kommunala rösträtten, som nu är föreslagen. Man borde i stället, uttalade herr Räf, först se efter reformens av år 1909 verkningar, innan man ginge längre. Jag tror, att när Kungl. Maj:t framlagt förslag i år har det skett just därför, att Kungl. Maj:t under de mellanliggande åren har haft tillfälle att se, hur den år 1909 beslutade reformen verkat, och därför att Kungl. Maj:t har av denna iakttagelse funnit, att reformen av år 1909 icke varit tillräcklig, utan att det verkligen kräves en fortsättning och utvidgning. Kungl. Maj:t lär också få anses ha blivit styrkt häri därav, att Riksdagens Andra kammare sedan 1909 redan vid ett par tillfällen har hunnit att bestämt uttala sin mening just för den reform, som här är föreslagen. Herr Räf anmärkte, att något *Riksdagens* beslut icke kommit till stånd, och något sådant har man ju verkligen icke att stödja sig på. Men herr Räf förbigick, att *Andra kammaren* uttalat sig upprepade gånger för avskaffande av bolagens och omyndigas rösträtt. Det är nu på det sättet, att just efter 1909 års reform har, såsom konstitutionsutskottet framhållit, det kommunala livet fått en väsentligen annan karaktär än det hade förut. Det har blivit ofantligt mycket mera grundat på personligt intresse och personligt deltagande, och överallt i kommunerna gör sig det behovet gällande, att denna personliga insats skall få komma fram på annat sätt än den förut gjort. Det är på denna grund, som Andra kammaren vid de av mig omnämnda tillfällena redan bestämt uttalat sig för avskaffande av bolagens rösträtt, vilket ock nu av Kungl. Maj:t föreslås.

I motiveringen för förslaget har också blivit anfört, att den operonliga rösträtten är, i stort sett, en egendomlighet för vårt land, och att vi icke ha något stöd för dess bibehållande av förhållandena i de länder, där det kommunala livet florerar som bäst, och därifrån mönster verkligen kunna hämtas. Herr Räf har på ett egendomligt sätt sökt betaga verkan av dessa uppgifter i propositionen. Han har framhållit, att i själva verket skulle i de främmande länder, där den operonliga rösträtten icke finnes, det egentligen bara var tal om att denna rösträtt saknas *vid val*, medan man icke skulle veta, hur det står till i andra kommunala åtgöranden. Ja, den ovissheten lär väl kunna skingras. I de allra flesta främmande länder står saken i allmänhet sagt så — jag kan naturligtvis icke nu gå in i några detaljer — att *beslutanderätten* i regel är uppdragen åt den kommunala representationen. När den operonliga rösträtten här saknas vid val, så

And. ändrad lydelse av vissa paragrafer i kommunal-lagarna m. m. betyder detta alltså i dessa länder, att den över huvud taget inte finns, eftersom det icke finnes några andra tillfällen för utövning av rösträtten än vid val. Herr Råfs försök att reducera värdet av uppgifterna i Kungl. Maj:ts proposition i detta stycke beror alltså på en felaktig förutsättning. Det förhåller sig verkligen så som den kungl. propositionen säger, att endast i några få tyska länder den opersonliga rösträtten förekommer och att den icke är till finnandes i andra europeiska länder.

(Forts.)

Herr Räf gjorde särskilt sak därav, att i Norge och Danmark, där den opersonliga rösträtten icke finnes, valrätten inträder först vid fyllda 25 år. Det är alldeles att blanda ihop sakerna. Om valrätt inträder vid 21 års ålder eller vid 25 års ålder är naturligtvis av betydelse endast för fysiska personer. För bolag är det väl ändock icke fråga om, huruvida de fyllt 21 eller 25 år. Detta herr Råfs argument har alltså icke det bittersta med den nu föreliggande frågan att skaffa.

I själva verket tror jag, att denna fråga för Andra kammarens del verkligen är på det hela taget utdebatterad. Kammaren har vid ett par tillfällen haft anledning att ordentligt gå igenom den. Jag skall icke trötta kammaren i denna riksdagens sena timma med att riva upp en mera djupgående principdiskussion, men jag har velat påpeka, att konstitutionsutskottets kort sammanfattade skäl synas mig i huvudsak innefatta just de bärande och efter mitt förmenande oemot-sägliga grunderna för att hela denna rösträtt för juridiska personer och för omyndiga icke är längre hållbar i vårt kommunala liv. Detta liv måste bygga på personligheten. Det är det personliga omdömet man begär av den, som avger sin röst, vare sig det är fråga om ett beslut på kommunalstämma eller annorstädes. Och detta omdöme kan ett bolag icke avgiva av det skälet att bolaget är sammansatt av många olika personer, bland vilka meningarna växla och bland vilka ett enhetligt omdöme sålunda icke kan komma till stånd. Det är vidare ådagalagt, och det ber jag herr Räf tänka på, att bibehållandet av den opersonliga rösträtten i själva verket gör begränsningen av den kommunala röstskalan illusorisk, denna röstskala som är en av de viktigaste delarne av 1909 års kommunala rösträttsreform. Begränsningen innebar, att ingen person skulle få äga mer än 40 röster. Men om en person har dels 40 röster för sig själv och dels är huvud-delägare eller på annat sätt är bestämmande man i ett eller flera bolag, då kan han till dessa 40 röster samla så många nya 40-röster som helst, som bolagen kunna uppdraga åt honom att begagna. Eller, man skulle kunna säga, att en mycket rik man, som i sitt eget namn driver ett stort antal företag, han får icke rösta för mer än 40 röster, men i fall han delat upp dessa företag under flera mindre bolag — alltså, om han bara förändrat *formen* för dessa företags drift så, att han gör dem till bolag — så får han de ena 40-rösterna efter de andra och kan begagna sig av dem. Hela detta sätt med bolags-röster gör begränsningen av den kommunala röstskalan till 40-gradig illusorisk och står icke i överensstämmelse med andan i 1909 års reform.

En ärad talare på Västgötabänken har förordat den motion, han

väckt i syfte att begränsa upphävandet av bolagens rösträtt, i huvudsak så, att denna rösträtt skulle upphöra endast vid val eller sådant. Motionen är formulerad så, att bolagen skulle få behålla rösträtten å kommunalstämma, då kommunens utgifts- och inkomststat är under behandling eller när det är fråga om beviljande av anslag till olika ändamål.

Ang. ändrad lydelse av vissa paragrafer i kommunal-lagarna m. m.
(Forts.)

Det kan emellertid icke hjälpas, att utskottet icke kunnat reflektera på denna utväg. Utskottet har påpekat, att det först och främst kan stöta på ganska stora svårigheter att avgöra, vilka ärenden på kommunalstämma äro av den natur, att de kräva anslag för olika ändamål. Det kan vara en mängd ärenden, som ha ekonomiska konsekvenser, även om de icke direkt innebära anvisandet av anslag, och då skulle väl efter denna regel samma grund gälla, som omnämnes i motionen. Motionens yrkande är sålunda i formellt avseende ganska svårt att begränsa och redan därför svårt att reflektera på. Men det avgörande för utskottet har varit, att utskottet icke kunnat se något skäl, varför bolags rösträtt skulle vara mera berättigad i dylika saker än i andra. I det ena som i andra fallet gäller regeln om personligt omdöme, personlig uppfattning och personlig röstning. Icke blir ett bolag mera personligt därför att det gäller ekonomiska saker än när det gäller val. Slutligen vill jag tillägga, att med herr Carlsons i Herrljunga förslag skulle uppstå en ohållbar skillnad mellan ordningen för stad och ordningen för landsbygd. I städerna skulle ett förbehåll i överensstämmelse med herr Carlsons motion icke ha någon inverkan; där skulle bolagen icke deltaga i val av stadsfullmäktige, och sålunda vara utestängda från inverkan även i ekonomiska ting. På landsbygden däremot skulle deras rösträtt bibehållas, varigenom de sålunda där skulle erhålla en företrädesrätt, som de icke erhöle i städerna. Jag undrar verkligen om landsbygdens befolkning är villig att medgiva bolagen en större rätt på landsbygden än herr Carlson vill medgiva dem i städerna.

Saken ligger nog så, att när man tar upp denna fråga, man icke kan föra den konsekvent igenom på annat sätt än som Kungl. Maj:t föreslagit och utskottet förordat. Enligt min uppfattning tala alla skäl för att man bör gå till botten med den operonliga rösträtten och alldeles avskaffa den såväl beträffande bolag som omyndiga.

Den ärade talaren på Jönköpingsbanken var särskilt mån om omyndigas rösträtt och ville framställa saken så, att den behövdes för att »skydda» de omyndiga, som han uttryckte sig. Jag undrar, om någon verkligen på allvar tänker, att denna rösträtt är ett skydd för de omyndiga. Om man skall tala om ett skydd, så är det väl ett skydd för förmyndaren, ty den medger *honom* att utöva rösträtt för ett större antal röster än han annars skulle ha. Det är icke de omyndiga som rösta, utan det är förmyndaren, och i själva verket betyder detta icke annat än att den, som utsetts till förmyndare, röstar icke endast med egna röster utan också med den omyndiges. Detta kan särskilt i städerna betyda rätt mycket. Det kan betyda att en person, som av rätten erhåller uppdrag att vara förmyndare för både den ena och den andra omyndige, på detta sätt samlar på sin hand en hel mängd röster, utan att därtill finnes någon som helst

Ang. ändrad lydelse av vissa paragrafer i kommunal-lagarna m. m. verklig anledning i hans personliga ställning i kommunen. Han kommer därigenom ofta att erhålla många gånger mer än de 40 röster, som eljest skulle vara gränsen. Jag tror sålunda icke att det i fråga om de omyndiga finnes skäl för kammaren att frångå den grundsats, som uttalats i den kungl. propositionen.

(Forts.)

Herr Räf slutade med att uppdraga en skräckmålning över vad en reform sådan som den föreslagna skulle innebära för framtiden. Han påpekade, att i andra länder, som den kungl. propositionen omnämner, har den kommunala rösträtten ställts under starkare kontroll av statsförvaltningen än den kontroll, som gäller här, och han ville försöka suggerera på kammaren den uppfattningen, att om vi skulle avskaffa bolagens rösträtt i kommunerna, då skulle därav följa en reaktion, som kunde leda till kommunal omyndighet. Med förlov sagt, det talet är väl ändå bra löst. I den kungl. propositionen har icke på minsta sätt antytts, att något sådant skulle vara nödvändigt. Kommunernas beslutanderätt står naturligtvis alldeles obeskuren, och en sådan reform som denna kan icke ha den minsta inverkan på kommunernas förmåga att sköta sig, så att därpå skulle kunna grundas ett yrkande, att Kungl. Maj:t skulle få större kontroll över kommunerna. Eller tror någon på allvar, att bolagen äro så outhärliga för ett moget övervägande och en mogen behandling av kommunens angelägenheter, att, om deras rösträtt försvunne, Kungl. Maj:t skulle behöva starkare kontroll över kommunerna? Jag tror, att herr Räf skall blifva svaret skyldig på ett yrkande om bevis i detta stycke.

Nej, det är nog så med denna reform, att den verkligen icke är så stor, att den behöfver framkalla några som helst ändringar i grunderna för kommunernas ställning i samhällslifvet. Men reformen skulle ändock ha sin betydelse. Den skiljer undan från det kommunala livet det element, som jag tror att man litet var under dessa senaste åren funnit sig minst tillfredsställd med under det uppvaknande starkare kommunala intresset. Den skiljer undan den opersonliga rösträtten, som egentligen intet annat är än en reservfond för en viss politisk åskådning i det här landet, den skiljer undan sådana röster som faktiskt öka rösträtten för en liten krets av förmögna medborgare långt utöver det, ja ibland till många gånger det som lagen stadgat såsom maximum. Den nuvarande ordningen däremot medgiver, att röster kunna samlas på några få händer utan att denna kumulering kan förhindras, och den försvårar det kommunala livets utveckling på de grundvalar som äro de riktiga: direkt personligt ansvar och direkt personligt intresse.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag i den föredragna punkten.

Herr Lindman: Herr talman, mina herrar! Då jag hörde den siste talaren uppropas, tänkte jag: nu skola vi väl få höra från konstitutionsutskottets ordförande de skäl som förefinnas för att vidtaga den reform, som innehålles i § 8. Jag må säga, att jag förgäves sökt de skälen såväl i Kungl. Maj:ts proposition som i utskottets betänkande, och jag må säga, att jag icke heller fick någon upplysning om de skälen i den siste talarens anförande.

Här har sagts, att den reform, som gjordes så nyligen som 1909, *Ang. ändrad lydelse av vissa paragrafer i kommunallagarna m. m.* icke var genomgripande. Det har av herr Edén bestritts, att den varit tillräckligt genomgripande i detta avseende, och han säger, att, när Kungl. Maj:t kommer fram med ett förslag i det hänseendet, Kungl. Maj:t bäst kan bedöma, huruvida det är av behovet påkallat, eller icke, då Kungl. Maj:t har haft tillfälle att se, hurudana verkningarna blifvit av denna reform. Jag kan icke annat än beklaga, att, om Kungl. Maj:t sett dessa verkningar, Kungl. Maj:t icke i propositionen talat om, hurudana de varit och hurudana de blifvit just i det speciella fall, hvarom här är fråga. Min uppfattning är dock den, att man känner ganska litet om dessa verkningar. Det är så nytt alltsammans, och det resultat, som framkommit, vet man icke något om, och detta så mycket mer, som särskilt vid landstingsmannavalen man i vårt land i ganska liten utsträckning begagnat sig av sin rösträtt. Går jag till 1910 års landstingsmannaval, röstade ungefär hälften av de röstberättigade, och vid landstingsmannavalen 1912 mindre än hälften. Det var sålunda icke något livligt deltagande i valen. Och när vi komma till våra vanliga kommunala avgöranden, så veta herrarne från landsbygden, huru livligt deltagandet är. Det är ofta mycket minimalt och mycket mindre än jag anfört i dessa siffror.

Om rösträtten skulle komma att begagnas i större utsträckning, vilka bliva då verkningarna och huru kommer röstningen att ställa sig? Ja, den nuvarande skalan är enligt min uppfattning så demokratisk som den kan vara, om man nämligen utgår från att det verkligen skall finnas en skala; de, som vilja ha lika kommunal rösträtt införd, vilja ju icke ha någon skala alls. Men skall det vara någon graderad skala, så kan man icke gå lägre än till den som finnes, d. v. s. den 40-gradiga. Och i realiteten, mina herrar, är det väl så med den 40-gradiga skalan, att den är mycket demokratisk, fastän det finnes de, som ha intresse av att måla ut den såsom farlig. Det låter så bra att säga: bolagen och rikt folk ha 40 röster, och då tänker man samtidigt, att den fattige har bara en röst. Men det är icke så, och jag vill med siffror i detta riksdagsprotokoll slå fast, att det icke förhåller sig så med rösterna. Röstetalen för de olika partierna ligga varandra i själva verket så nära, att skiljaktigheterna äro ganska obetydliga. Då man röstade till landstingsmän 1912 — sålunda i halva antalet valkretsar i vårt land — var antalet röstande något över 366,000. Huru många tro herrarne det var av dessa 366,000, som hade t. ex. 15 röster eller därutöver? Jo, av hela detta antal var det ett antal av 9,500, som hade mellan 15 och 40 röster. Det är detta man anser vara en så stor fara. För att visa likheten i röstetal mellan de olika partierna, skall jag be att få framhålla siffrorna vid 1910 och 1912 års landstingsmannaval för de olika partierna. Det moderata partiet hade ett medelröstetal av 7,8 för det förra året och 7,8 för det senare; det liberala partiet av 5,0 respektive 5,2 och det socialdemokratiska partiet av 6,0 respektive 5,9. Här se herrarne vilken obetydlig skillnad det är i medelröstetalen för de olika partierna. De olika partiernas medelröstetal ligga så nära varandra, att ställningen närmar sig den allmänna rösträtten. Därför tror jag

*Ang. ändrad
lydelse av
vissa para-
grafer i
kommunal-
lagarna m. m.*
(Forts.)

också det är berättigat att säga, att vare sig det gäller rösträttens utövande på landsbygden eller i städerna, man icke kan tala om något bolagsvälde, som är av någon betydelse. Det är ett eko från det förflutna, som man tycker sig höra i detta påstående, men som säkerligen icke har någon verklighet. Men man räknar väl på det sättet, att om det finnes personer, som ha betänkligheter mot att sänka den kommunala röstskalan, så skulle dessa betänkligheter bliva mindre, då det blir fråga om bolagens rösträtt: det skulle icke vara så farligt att vidtaga någon förändring beträffande dem. Det framgick så tydligt av den siste talarens slutord, vilken uppfattning han har om bolags befogenhet att utöva rösträtt. Kan man tala om någon tid, då det funnits ett bolagsvälde, så är den tiden icke mer, den är försvunnen. Herr Edén säger, att en rik man kan förvandla sin egendom i en massa särskilda bolag, och på detta sätt får han från olika håll 40 röster, som han kan använda. Detta är teorier, som icke ha någon motsvarighet i verkligheten, och som aldrig komma att få det, ty icke lär man väl dela upp sin egendom i bolag bara för att få 40 röster i den ena eller andra kommunen. Men vad herr Edén glömmmer i sin iver att försvara den personliga rösträtten, det är, att varje sådant bolag är en skattebetalare, som betalar skatt i sin kommun och därför bör åtnjuta motsvarande rätt att begagna sin rösträtt.

Herr Edén säger, att omyndiga kunna icke ha med detta att göra, de rösta icke personligen, det är förmyndaren som röstar. Men även här vill jag säga, att samma förhållande gäller som beträffande bolagens rösträtt. De omyndiga kunna ha egendom, och det är för egendomen, som rösträtten utövas.

När man talar om bolags rösträtt, så tror man naturligtvis, att deras röststyrka alltid är 40 röster, att bolagen alltid deltaga i valen och att det är så många bolag, som ha rösträtt. Den kungl. propositionen brister ofantligt mycket däri, att den icke lämnat fullständiga upplysningar om dessa förhållanden. Den är hopkommen med den vanliga lättvindighet, som man brukar möta från det håll, varifrån denna proposition är kommen. Det hade enligt min uppfattning bort lämnas upplysningar i detta fall. Jag skall be att få trötta kammaren, fastän det är i riksdagens sista timme, med några sådana upplysningar för att komplettera den kungl. propositionen och utskotts-betänkancket, vilka upplysningar kunna vara intressanta nog. De röra Stockholm. Stockholm skulle väl vara de stora bolagens stad; det finnes många bolag i Stockholm, och det finnes många bolag på landsbygden, vilkas styrelser ha sitt säte i Stockholm. Då skulle man tro, att här utvecklades en betydande iver från bolagens sida att deltaga i de kommunala valen. Ser man efter, huru härmed förhåller sig, finner man, att av alla röstande, som deltog i det sista stadsfullmäktigevallet i Stockholm, voro männen ungefär hälften av de röstberättigades antal, kvinnorna ungefär en tredjedel och bolagen ej fullt en femtedel. De som minst begagnade sig av sin rösträtt vid detta tillfälle voro sålunda bolagen. Ingen grupp av valmän var så svagt företrädd vid detta tillfälle som just bolagen, och det egendomliga inträffar, att om man undersöker huru stor medelstyrkan för bolagens röstetal var här i Stockholm, så kommer man till en siffra, som

säkerligen måste förvåna herrarne. Medeltalet var nämligen 15,3. Det är sålunda det fruktade bolagsväldet i Stockholm, som icke kan komma högre upp än till en medelsiffra av 15,3 röster. Detta var således medeltalet röster för samtliga i Stockholm röstberättigade bolag. Tager man åter i betraktande endast de i valen deltagande Stockholmsbolagen, så var deras medelröstetal något större, nämligen 31,4. Ser man på denna siffra, 31,4 röster, så finner man emellertid, att den icke vägde upp medelröstetalet för två röstande män, över huvud taget, och om man går till det socialdemokratiska partiet, som huvudsakligen företrädades av arbetare, så finner man att ett i valen deltagande bolags medelröstetal icke vägde upp tre arbetares medelröstetal. Huru bolagen utnyttjat sin rösträtt har emellertid den kungl. propositionen visligen nog aktat sig för att anföra, ty det hade ju då kommit fram, huru ringa fog denna proposition i denna del har för sig. Den kungl. propositionen framför dock en del siffror, då den talar om, huru många röster kommunala myndigheter och inrättningar, banker, försäkringsföreningar, föreningar för ekonomisk verksamhet och andra föreningar och stiftelser ha. Den kungl. propositionen angiver då, att beträffande städerna ha dessa inrättningar 1,3 procent av antalet i röstlängd upptagna och de ha 3,4 procent av summan av röstetalen. På landsbygden ha de 1,4 procent av alla i röstlängden upptagna och 3,6 procent av summan av röstetalen. Detta är sålunda det fruktade väldet.

Då som jag antytt, bolagen icke begagna sig i större utsträckning av sin rösträtt, så kan man ju fråga, varför de då skola ha den; då de icke begagna sig av den, så borde den ju tagas ifrån dem. Därpå kan jag giva det svaret, att för närvarande är den kommunala rösträtten i vårt land så demokratisk, att på den icke kan givas någon prutmån; den får bli som den är. Civilministern säger, att personlighetsprincipen skall stärkas och personlighetsprincipen skall göra sig gällande i motsats till vad som gällde 1862, då våra kommunallagar skrevos, ty då var det så, att den som hade skyldighet att bidra till kommunens kassa skulle ha rättighet att utöva rösträtt. Varför har man nu så hastigt kommit till en annan åsikt? Konstitutionsutskottet säger, att de skäl, som tala för borttagandet av bolagens rösträtt äro oemotsägliga. Men detta påstående saknar efter min uppfattning grund och kan följaktligen tillmätas endast ringa kraft. Herr Edén talade för en liten stund sedan från denna plats om att det är den personliga insatsen som skall komma fram mera än förut. Han säger, att konstitutionsutskottets skäl äro oemotståndliga; ett bolag vore icke en personlighet och följaktligen finge det icke rösta. Här står civilministerns påstående: det är personligheten, som skall göra sig gällande. Sålunda vill man taga bort allt, som gällde 1862, ty då hette det, att den, som betalade skatt, skulle också ha rösträtt. Nu är det personligheten, och bolagen äro icke personligheter. Trots det de betala skatt, få de icke ha något inflytande på kommunala ärenden. Att dessa skäl skulle vara så oemotståndliga letar jag fortfarande efter bevis för, det heter endast, att det skall vara personligheter, som rösta och att den kommunala livaktigheten är större nu än den varit; bolagen äro icke personligheter och kunna därför icke

*Ang. ändrad
lydelse av
vissa para-
grafer i
kommunal-
lagarna m. m.*
(Forts.)

Ang. ändrad lydelse av vissa paragrafer i kommunal-lagarna m. m.
(Forts.)

rösta. Nej, jag vill säga var skälet sitter, skälet sitter däri, att man vill i den kommunala röstskalan driva in en kil, som leder till den allmänna och lika kommunala rösträtten, och den kilen har civilministern satt dit och herr Edén har stått och klubbat på den här så gott han kunnat och kommer väl att göra så även i fortsättningen med ännu större kraft. Det var ett svagt bemötande av konstitutionsutskottets ordförande, syntes det mig, när han talade om, huru det är ställt i främmande länder, när det gäller skyddsbestämmelser mot en ovarsam ekonomisk politik. Vår kommunala självbestämmingsrätt är vidsträckt, den är mera vidsträckt än i de flesta andra länder och framför allt i ekonomiska ting och när det gäller att pålägga skatter. Men i stället ha vi vida mindre av skyddsåtgärder för överraskningar, som kunna uppkomma i kommunerna i dylika ting. Det egentliga skydd vi ha är den utskrikna 40-gradiga skalan beträffande den kommunala rösträtten, i vilken bolagens rösträtt ingår som en integrerande del. Detta är skälet till, att vi måste hålla på den. Herr statsrådet och chefen för civildepartementet erkänner, att man i andra länder har en del sådana skyddsåtgärder, och säger, att när vi komma till en fortsatt demokratisering — här se herrarna huru han tänker sig, att kilen skulle komma att verka — då skulle en undersökning av dessa förhållanden, särskilt av den kommunala beskattningsrätten, vara av stort intresse. Det är vad han tänker. Då blir det av något intresse, men nu har icke detta intresse räckt till för civilministern att göra en utredning för Riksdagen i denna del. Nej, säger han, det kan icke vara av större betydelse. Detta är — jag upprepar det — bevis på ytlighet att icke vilja göra en sådan utredning, när man framlägger ett viktigt lagförslag, som har viktiga, genomgripande verkningar för en lång tid framåt, utan man anser, att först då man hunnit längre fram, då är det av intresse att se till, huru det förhåller sig, men nu behöver man det icke. Huru vet herr civilministern, att han icke behöver detta, då han icke undersökt förhållandena? Här står det nakna påståendet: det behöves icke. I utlandet har man i betydande omfattning begränsat de kommunala representationernas befogenhet. När konstitutionsutskottets ordförande här nyss sade, att det överlämnas till vissa delegationer att utföra detta arbete, så får man dock icke förbise att det mången gång finnes kontroll över huru dessa delegationer utöfva sin befogenhet. Det finnes på vissa håll begränsningar av den kommunala representationens befogenhet, och det finnes stark kontroll över deras beslut och lagstiftning om högsta skattegräns m. m. Jag skall icke trötta kammaren med att närmare gå in på dessa saker. Vi ha, som sagt, det enda skyddet i vår kommunala röstskala, och då synes det mig, att det så mycket mer hade bort vara angeläget för regeringen att icke minska detta skydd utan att den även bort tänka på, att det behöves för den kommunala beskattningen. Men regeringen bjuder icke någonting i stället utan säger, att detta resonemang saknar betydelse för den föreliggande frågan. Och vad få vi då för framtiden? Jo, en tom fras och ingenting annat. När civilministern talar om exempel från Danmark, Norge och Finland, så går han betecknande nog helt enkelt förbi huru denna röst-

rätt verkar i dessa länder; han säger visserligen hurudana rösträttsbestämmelserna äro men icke huru de verka.

Ja, jag skall icke längre besvara kammaren med denna fråga. Jag vill säga att när man har den uppfattning, som konstitutionsutskottets ordförande här sist utvecklade, att det här gäller att skilja ifrån element, som höra till den förmögnare delen av de svenska medborgarna, och dem som kunna utöva sin rösträtt på detta sätt, är det klart att det icke finnes möjlighet att få våra åsikter att gå tillsammans. Är det så, att personlighetsprincipen skall vara den enda, befarar jag att herrar liberaler snart få den uppfattningen, att den ena personligheten skall vara lika mycket värd som den andra, och då är det klart, att det icke står på länge, förrän herrarna fört sin personlighet därhän, att vi ha den allmänna och kommunala rösträtten. Jag skulle vilja fråga konstitutionsutskottets ordförande, hur han kan hålla på denna personlighetsprincip utan att en vacker dag fastna i det nät, som då kan läggas ut för honom, att personligheten skall vara lika mycket värd, vare sig det gäller en arbetare eller en brukspatron, en professor eller en folkskollärare. Den saken komma säkerligen de, som icke besinna, vad det nu gäller, att en gång få sota för; kanske de sota ganska gärna. För min del opponerar jag mig mot saken, och jag kommer att opponera mig då, som jag gör det nu. Då jag icke vill vara med på en sådan begränsning, som här föreslagits, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Larsson i Västerås: Herr talman! Jag skall icke för min del väsentligt förlänga debatten i denna fråga, men jag har begärt ordet, därför att jag anser, att en röst ifrån vårt håll icke bör helt och hållet saknas i denna debatt om bolagsrätten.

Då jag och mina partivänner i utskottet ha ansett oss kunna gå med på — jag vill säga det — denna *lilla* reform, ha vi gjort det därför, att det är ett steg i den rätta riktningen. Den innebär ett erkännande av den princip, som den siste talaren här velat helt och hållet fördöma, nämligen personlighetsprincipen. Men därför att vi hava gått med på denna reform, som är en detalj i den stora reform, som vi anse böra genomföras, så ha vi därmed ingalunda givit det minsta avkall på vårt krav, som vi här i Riksdagen framfört många gånger, nämligen den allmänna och lika kommunala rösträtten. I motsats till den siste ärade talaren hoppas jag, att den stora reformen snart kommer att stå för dörren. I den här föreliggande frågan spelar det för mig ingen roll, hur förhållandena gestalta sig i utlandet, hur bolagen begagna sig av sin rösträtt med mera dylikt. För mig är det väsentliga, att såväl när det gäller den kommunala rösträtten, som när det gäller den politiska, det skall vara en personlighet, som skall vara bestämmande, och ingalunda något opersonligt. Men nu säger man, att dessa opersonliga bolag och andra institutioner representera en egendom, ett kapital, som de skatta för, och att de skola få göra sig gällande på det kommunala området. Det är enligt min mening icke någon riktig princip, men jag skall icke nu närmare inlåta mig härpå, då denna fråga tidigare och flera gånger grundligt debatterats i denna kammare. Jag kan ändå icke uraklåta att säga ett par ord

Ang. ändrad lydelse av vissa paragrafer i kommunal-lagarna m. m. med anledning av den siste talarens siffror. Det är ju klart, att skall man kunna bevisa någonting i detta fall, så duger det nog icke att bara draga fram siffror från en enda kommun, nämligen Stockholms stad, även om man kan säga, att det där finnes en hel del industri. Men det finnes ju också en hel mängd enskilda personer i denna stad, och jag vet icke hur proportionen ställer sig i Stockholm i fråga om enskilda personer och bolag. Skall man få en bild av bolagens inverkan på det kommunala området, får man nog göra jämförelser även i en hel del andra städer och landskommuner, ty det är ju i alla fall så, att i en del kommuner det finnes en mängd bolag, i andra återigen inga bolag alls. Följaktligen blir det i detta fall åtskilligt missvisande, om man skall taga en genomsnittssiffra för hela landet eller om man skall stanna vid att endast taga fram en enda kommun.

(Forts.)

Slutligen vill jag fästa uppmärksamheten på herr Räfs anförande, av vilket jag i visst hänseende kände mig ganska tilltalad. Jag kunde nämligen med avseende å hans resonemang beträffande de omyndiga konstatera, att han där går betydligt längre än vi socialdemokrater i fråga om den allmänna kommunala rösträtten. Han ansåg nämligen för sin del, att även de omyndigas intressen härvidlag skulle beaktas. Ja, herr Räf, vi gå för vår del icke längre än att vi hålla på, att alla myndiga svenska medborgare skola ha kommunal rösträtt. Men herr Räf går ett steg ännu längre och anser, att även de omyndiga skola ha rösträtt. Jag vill bara ha framhållit detta såsom en egendomlighet, och jag skulle bara önska, att herr Räf utvecklade sig vidare i den riktningen, så att han kunde omfatta och giva sin röst för andra punkter i detta förslag som avse att främja de myndiga medborgarnas intressen och även för kommande förslag om allmän och lika kommunal rösträtt.

Jag skall, herr talman, ej vidare upptaga tiden, utan ber att få för min del yrka bifall till den nu föredragna paragrafen.

Herr Persson i Tofta: Då det är fråga om att genomföra reformer, är det klart, att man bör taga hänsyn till såväl deras principiella innebörd som det föreliggande behovet av dem.

Nu efterlyste herr Lindman här behovet, och jag begärde då ordet för att anförä ett exempel, som jag tror skall visa, hur orimlig den opersonliga rösträtten i själva verket kan vara, om de nuvarande förordningarna hänsynslöst utnyttjas. Jag har fått meddelande från Kungsbacka, att därvarande drätselkammare vid tre på varandra följande stadsfullmäktigeval utfärdat fullmakt och utövat rösträtt för stadens fastigheter. Framställning har gjorts om nedläggande av dessa röster, men den framställningen har lämnats utan avseende. Inför ett sådant tillvägagångssätt behöver jag väl icke göra några vidlyftiga reflexioner, ty de göra sig väl själva. Jag vill endast påpeka, att en stadsfullmäktigemajoritet där just genom denna åtgärd har förmedelst en av densamma tillsatt styrelse kunnat hjälpa till att välja om sig. Vidare kan jag icke se något särskilt hinder för, att denna stadsfullmäktigemajoritet också genom att tillsätta olika styrelser för olika stadens verk skulle kunna åstadkomma ett avsevärt röstetal med till-

hjälp av vissa lämpliga bokföringsåtgärder. Det är ju också att märka, att särskilt i en mindre stad betyda ju några 40-tal röster mer eller mindre, ej så litet rent proportionellt sett.

Jag skall icke upptaga kammarens tid längre. Det synes mig emellertid, att den här nu ifrågasatta reformen är såväl principiellt som reellt sett synnerligen behöflig och riktig, varför jag, herr talman, skall be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Ang. ändrad lydelse av vissa paragrafer i kommunallagarna m. m.
(Forts.)

Herr Andersson i Knäppinge: Herr talman, mina herrar! Jag skall endast be att få understryka några intryck, som jag fått av de talare, som här talat för utskottets förslag.

Herr Larsson i Västerås understryker och betonar, att han endast vill den lika och direkta kommunala personliga rösträtten.

Professor Edén har icke lämnat någon linje; han endast säger, att den opersonliga rösträtten numera icke är hållbar. Sålunda går han, så vitt jag kan förstå, på alldeles samma linje; det finnes dock ingenting som säger, att han icke vill komma längre.

Om vi från lantmannasynpunkt åtminstone se på saken litet mera praktiskt, så finna vi, att det måste vara en begränsning i den där gången åt den lika och direkta personliga rösträtten; ty de frågor, som man i allmänhet behandlar på kommunalstämmor, äro väl sådana, som röra ekonomiska förhållanden och det praktiska livet, och då röra de också på samma gång bestämmandet av utgifterna. Men vi hava väl ej kommit därefter, och dit vilja väl ej heller de komma, som arbeta för den lika kommunala rösträtten, att man också skall ha lika och direkta kommunala utgifter. Så vitt de ekonomiska grundvalarna skola hava något att betyda, skola väl också de, som släppa till medel för bestridande av de utgifter, som beslutas, också därvidlag ha litet mer bestämmanderätt än andra.

Jag kan för min del icke se, var skillnaden ligger mellan bolags rösträtt och andra större personligheters rösträtt. Jag tror, att vi bönder på landet flera gånger ha orsak att vara missbelättna med sådana där myndiga personers rösträtt, ty mången gång kan t. ex. professorers och högre ja även lägre löntagares arbete i detta hänseende gå i den riktningen, att de vilja hjälpa sig själva. Så kan det icke vara med bolagsrösträtten, ty den är byggd på ekonomisk grundval, byggd på produktion och produktionskrafter; likaså bygga vi lantmän våra inkomster på vår produktion. Helt annat är förhållandet med den andra kategorien. Jag vill därför ej säga, att jag vill vara med på vare sig det ena eller det andra i fråga om begränsning av den kommunala rösträtten, ty jag är av den åsikten, som jag nyss sade, att de som tillskjuta mera än andra också skola ha mera att bestämma i fråga om utgifterna. Oriktigt anser jag det också vara, att omyndiga, eller de som förvalta omyndigas egendom, icke skola tillerkännas rösträtt för dessa omyndigas egendom. Hur skola de kunna skydda deras rätt? Jag kan icke finna detta vara förenligt med satsen: Rätt åt alla, orätt åt ingen!

Då jag sålunda icke kan finna, var rättvisa och billighet ligga vid beslutande av en sådan åtgärd rörande den kommunala rösträtten,

Ang. ändrad
lydelse av
vissa para-
grafer i
kommunal-
lagarna m. m.

som här föreslås i detta lagförslag, ber jag, herr talman, att få yrka avslag å utskottets hemställan och bifall till reservationen.

(Forts.)

Herr Wallin: Herr talman, mina herrar! När man läser motiveringen i den kungl. propositionen och ser, hur starkt den hävdar personlighetsprincipen, blir man synnerligen angenämt berörd. Men jag kan icke säga, att den där angenäma känslan räcker till i samma utsträckning, när man ser det resultat, som Kungl. Maj:t kommit till, ty det förefaller mig, att ett sådant hävdande av personlighetsprincipen borde ha föranlett Kungl. Maj:t att i sin proposition föreslå borttagande av den 40-gradiga skalan. Ty det är väl ändå så, att det är denna 40-gradiga skala, som bär skulden till det abnorma förhållandet att mindre än $\frac{1}{3}$ av vårt lands röstberättigade befolkning kan förhindra alla reformer. Det är ändå så, att de önsknings, det övervägande flertalet av landets befolkning vilja ha fram och omsätta i lag, har denna lilla grupp, mindre än $\frac{1}{3}$ av landets befolkning, rätt att förhindra och motsätter sig varje sådan strävan.

Emellertid äro vi ej vana vid att gå fram med stora steg på reformernas väg här i landet, och man har i detta fall såväl som i andra icke frångått sina vanor.

De skäl, som föranlett mig att — ehuru den ej går längre — ändock stödja Kungl. Maj:ts proposition, ha utvecklats av en ärad partikamrat förut, och jag skall därför nu icke gå in på dem.

Det har framhållits, att bolagsrösträtten skulle vara nödvändig, och man har t. o. m. sagt, att landsbygdens befolkning skulle önska bibehållande av densamma. Det synes mig dock, som om den ärade talaren på stockholmsbänken med sina siffror ganska tydligt visade, att bolagens rösträtt i själva verket ganska flitigt utövas. Det synes mig, som om man vid anblicken av dessa siffror kan förstå, att bolagsrösträtten utnyttjas enbart i politiskt syfte. Erfarenheten ger också vid handen, att det på landsbygden är ytterst sällan, som bolagens rösträtt vid de tillfällen, då kommunernas inkomst- och utgiftsstat fastställas, utövas; det torde endast höra till undantagsfallen, att bolagen då anse sig böra rösta. Men vid de val, som hava mer eller mindre politisk karaktär, isynnerhet sedan den proportionella valmetoden kommit till användning, göras ju de allra flesta kommunala avgöranden till politiska frågor. Stadsfullmäktige i städerna likaväl som landstingen väljas ju efter politiska synpunkter. Det är således endast i landsbygdens kommuner, som man icke behöver anlägga de politiska synpunkterna i fullt samma utsträckning. Detta visar sålunda, att bolagsrösträttens största betydelse består däri, att den är en faktor att räkna med vid politiska val. Men när så är, förefaller det mig rätt egendomligt, att man med samma styrka vill hävda det berättigade i denna rösträtts tillvaro. Det är väl icke så, att samtliga intressenter i ett bolag ha samma intresse som de, som allena utöva rösträtten. Man väljer väl icke en direktör med hänsyn till hans politiska åskådning, utan när man väljer honom, gör man det väl med hänsyn till hans duglighet och lämplighet att sköta bolagets ekonomiska angelägenheter. Men när man nu vet — och det torde väl ingen bestrida — att denna rösträtt utövas i politiskt syfte, följer därmed, att den,

som för tillfället innehar bolagets rösträtt, också röstar för samtliga aktieägare i bolaget.

Man har vidare sagt, att de, som skola betala mer, böra ha större inflytande. Herr Andersson i Knäppinge synes mig gå väl långt i det avseendet, i det han ville betaga vissa myndige rätten att rösta, nämligen de högre tjänstemännen och professorer; i deras rösträtt tycktes han se en fara, men i den opersonliga rösträtten såg han för övrigt ingen som helst fara föreligga. Men jag vill säga, att det är ej riktigt när herrarna vilja göra gällande, att rösträtten bör stå i så noggrann proportion med de ekonomiska bördor kommunerna påläggga. Och jag är övertygad om att herrarna tidigare nog varit på det klara med att begränsning varit synnerligen nödvändig.

När den första begränsningen i den kommunala rösträtten ägde rum, var det nog landsbygdens representanter, som alldeles särskilt sökte hävda denna, och det var dessa, som också lyckades få denna första begränsning igenom. Den andra begränsningen i denna rösträtt hade nog också sitt stöd i landsbygdens befolkning. Vid dessa båda begränsningars vidtagande framhölls mycket starkt från landsbygdens representanter, att det icke bör vara samma proportion mellan rösträtt och skatteplikt. Men det är här som i så många andra fall: när man själv känner var skon klämmer, så vill man ha felet avhjälpt, men när man har nytta av de bestående förhållandena, är man naturligtvis mindre angelägen att företaga några ändringar.

Men gentemot dem, som så starkt hävda, att skatteplikten, skyldigheten att betala skatt, ensamt bör vara avgörande för rösträtt, vill jag säga, att de, som ha den åsikten, nog icke utgå från en alldeles riktig utgångspunkt. Man har velat påstå, kanske icke just nu här idag men, det är dock ett tal, som ständigt återkommer, att om man fräntager bolagen rösträtt, och sålunda medger större möjlighet till inflytande åt dem, som ha mindre skatter, så skulle därmed inträda ett osäkerhetstillstånd i kommunernas ekonomiska förvaltning; dessa mindre bemedlade skulle, menar man, vara angelägna att öka kommunernas skattebörd i väsentligt högre grad.

Det förefaller mig, som om ett sådant resonemang i själva verket bottnar i en ganska stor okunnighet om de svåra ekonomiska förhållanden, vari de fattiga leva. Herrarna, som resonera på det sättet, borde söka bilda sig en föreställning om de fattigas liv, borde försöka att se, hur det går till vid skatteuppbörden för dem, som försöka betala sina skatter ordentligt. Då skulle herrarna få se, vilka djupa grepp de måste göra i sina kassar för att åstadkomma de relativt små utbetalningar, som ifrågakomma. Man behöver blott tänka sig vad det betyder för dessa stutare eller jordbruksarbetare med deras små inkomster, att punga ut med en 10, 20, 30 kronors kommunalskatt. Det betyder i de flesta fall, att hustrun får undvara nödiga klädespersedlar, att matskåpet blir tomt för en längre tid framåt och att barnen få utan skor gå till skolan i höstrusk och slask. Sådant betyder i själva verket varje utbetalning av skatten, och den, som sysslar med indrivning av skatter vet, hur svårt det är för alla fattiga, då dessa skola betalas. Det betyder var gång uppoffringar och nöd för den skattskyldige. När så är förhållandet, borde man väl kunna för-

*Ang. ändrad
tydelse av
vissa para-
grafer i
kommunal-
lagarna m. m.*
(Forts.)

Ang. ändrad
lydelse av
vissa para-
grafer i
kommunal-
lagarna m. m.
(Forts.)

stå, att det för de fattiga är lika betydelsefullt, att skatterna icke skruvas upp i höjden, som det är indifferent eller skäligen likgiltigt för dem, som icke känna sig särskilt besvärade av skatternas utbetalande eller deras storlek. Jag är alldeles övertygad om, och erfarenheten har också visat detta, att när det blir fråga om förslag om ökning av skatter, så är det alltid de fattiga, som hålla igen, men de förmögnare och då även bolagen, som yrka på höjning, för så vitt det icke möjligen gäller utgifter för skolväsendet, ty då vilja kanske även de fattigare vara med om en höjning.

Ja, herr talman, på grund av de skäl jag nu framfört, skall jag be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Martin: Herr talman! Herr Lindman visade nyss med siffror skillnaden i medelröstetal mellan de olika politiska partierna vid de senaste landstingsmannavalen och han gjorde gällande, att det icke skulle spela någon större roll, rent praktiskt sett, i vad mån bolagen deltagit i dessa val.

Ja, men det beror ju på, i vilken bygd man bor. Det är mycket olika med den saken, ty de små röstetalen på landsbygden draga ned de höga röstetalen och göra skillnaden i medeltal de olika partierna emellen ganska obetydlig.

Jag skall nämna några siffror från de bygder jag själv representerar.

I Sollentuna och Färentuna härad utgjorde högerns medelröstetal 15,2, liberalerna 9,6 och socialdemokraterna 8,4. Det var således en skillnad av nära 6 röster mellan högerns och liberalernas medelröstetal. I Åkers och Värmdö skeppslag utgjorde högerns medelröstetal 12,1, de liberalas 7 och socialdemokraternas 6 av de röstande. Gå vi så till Brännkyrka och Nacka socknar samt Saltsjöbadens köping, så finna vi, att högerns medelröstetal utgjorde 18,5, liberalernas 12,3 och socialdemokraternas 8,9. Jag tänker, att vi kunna vara förvissade om, att i detta högerns röstetal ingå icke så få bolag. Statistiken säger också på ett ställe: »Bland de i röstlängd upptagna inbegripes visserligen ett ganska betydligt antal bolag och andra samfälligheter, men då likväl de enskilda personerna utgöra det övervägande flertalet, torde dock proportionen mellan ett områdes folkmängd och antalet i röstlängd upptagna vara åtminstone ett ungefärligt mått på de sistnämndas relativa antal inom samma område.» Har man en principiell uppfattning, att den personliga rösträtten är den enda riktiga, så kan man väl endast ställa sig på den kungl. propositionens ståndpunkt.

Herr Carlsson i Herrljunga yttrade, att bolagens rösträtt icke varit till skada i de bygder, som han representerade. Ja, om den också icke varit till skada i *dessa* bygder, men enligt flera andra talares påstående varit till skada i de orter, som de representera, så kan jag för min del icke finna något skäl att bibehålla den.

Herr Andersson i Knäppinge talade något om löntagare, men jag fick icke fullt klart för mig vad han menade, men han känner ju till, att de högre löntagarna i regel tillhöra högern, under det att de små sluta sig till vänsterpartierna. Nu kan det ju hända, att herr Andersson i Knäppinge tillhör den grupp av medborgare i vårt land, som

står bakom den bekante redaktören för rikstidningen. Han har i en artikel, som jag fått reda på, yrkat, att inga små löntagare skulle få representera i riksförsamlingen, ty då skulle det kunna hända, att de kommo i opposition med sina överordnade. Har man *den* uppfattningen, så är det ju icke så märkvärdigt, om man vill taga bort rösträtten för de små inkomsttagarna och bibehålla den för de stora, enkannerligen bolagen, just så som herr redaktören för rikstidningen vill ha det.

*Ang. ändrad
tydelse av
vissa para-
grafer i
kommunal-
lagarna m. m.*
(Forts.)

Jag har intet annat yrkande än bifall till utskottets förslag.

Herr Nydal: Herr talman! Jag kan icke underlåta att yttra några ord med anledning av den här debatterade frågan, fastän jag mycket väl vet, att det icke tjänar något till, då det ju icke är tvivel underkastat, att kammaren skall godkänna Kungl. Maj:ts av utskottsmajoriteten tillstyrkta framställning. Det är om bolagens rösträtt jag vill uttala mig, och vad jag kommer att säga därom, gäller i väsentliga delar även om de omyndigas rösträtt.

Jag tror knappast, att det finnes eller har funnits någon i denna kammare, som varit mer intresserad för en inskränkning i de stora skattebetalarnes, särskilt bolagens, kommunala rösträtt än jag var före den senaste reformen på detta område. Jag har också i min ringa mån sökt att verka för en sådan omläggning av den kommunala rösträtten, som skulle bättre motsvara vad som enligt min uppfattning överensstämmer med rättvisa och billighet, ävensom samhällets rätt förtädda intresse, än vad som var förhållandet med de ursprungliga kommunala rösträttsbestämmelserna. Men *detta vanns* enligt min åsikt i så hög grad som rimligen kunde begäras genom den stora reform, som beslöts 1907 och som gick betydligt längre än det liberala samlingspartiet, bland vars främsta programpunkter var kravet på en kommunal rösträttsreform, hade satt ifråga, längre till och med än många inom detta parti ansågo vara riktigt välbetänkt. För min del tror jag icke, att man gick för långt eller att reformen var för radikal, men vad jag bestämt tror, det är, att det är för tidigt att redan nu, några år därefter, taga ett ytterligare steg i samma riktning. Det är för tidigt redan av den orsaken, att allmänheten alltid behöver någon tid för att så att säga växa in i de nya förhållanden, som skapas genom stora, genomgripande reformer.

Answer man nu emellertid, att bolagsrösträtten är någonting så principvidrigt, att man icke med gott samvete kan låta bolagen få behålla den ringa återstod av kommunalt inflytande, som ännu tillkommer dem, så synes det mig, som om det vore riktigare att försöka en sådan anordning, att bolagets delägare finge rösta var och en för sin andel i bolagets inkomst, innan man kommer och föreslår att helt enkelt upphäva bolagens rösträtt. Nu har det visserligen sagts, att en dylik anordning skulle möta mycket stora praktiska svårigheter, men jag är icke övertygad om att dessa svårigheter skulle visa sig oövervinnliga, och i alla händelser tror jag, att man först bör försöka, om en sådan lösning icke ändå är möjlig, innan man beslutar sig för att avskaffa bolagens rösträtt.

*Ang. ändrad
lydelse av
vissa para-
grafer i
kommunal-
lagarna m. m.*

(Forts.)

Föredragande departementschefen säger visserligen, att en sådan utväg icke kan ifrågasättas, emedan den skulle medföra en ökning av bolagens kommunala inflytande. Jag måste säga, att jag icke kan förstå denna synpunkt. Ty fränsett den omständigheten att denna ökning icke torde bli så synnerligen effektiv, då det är sannolikt att många, för att icke säga flertalet av de bolagsdelägare, som icke äro bosatta inom den kommun, där bolaget har sin verksamhet, icke skulle mycket begagna sig av sin rösträtt — fränsett detta, kan jag icke inse, varför det icke skulle vara dessa skattebetalare förunnat att få rösta efter samma skala som andra skattebetalare. Icke blir man väl en sämre medborgare, därför att man blir delägare i ett bolag, och icke heller är det väl så, att de ärenden, som behandlas i kommunalstämmorna eller i stadsfullmäktige, huvudsakligen eller ens till någon större del äro sådana, som beröra bolagsintressen. Bolagen ha nog i regel samma kommunala intressen som kommunens övriga medlemmar, och med den erfarenhet jag har på detta område, kan jag icke tro, att en delägare i ett bolag icke kan vara en för kommunens allmänna angelägenheter lika oegennyttigt intresserad person som någon annan.

Skulle det emellertid icke låta sig göra att utskifta på delägarne den rösträtt, som motsvarar bolagets taxerade inkomst, så är det, såvitt jag kan förstå, rättvisare att låta det förbli som det nu är än att fräntaga bolagen all rösträtt. Det må vara, att bolagsintressenterna ha den förmånen framför de enskilda skattebetalarne, att de, hur många de än äro, få lägga sin samfällda rösträtt i händerna på ett och samma ombud, men det kan tryggt påstås, att denna förmån numera, sedan ett bolag icke får rösta för mer än 40 röster, hur stor del av sin kommuns inkomster det än betalar, mer än väl uppväges därav, att bolagsintressenternas rösträtt i de flesta fall är betydligt skarpare begränsad än andra skattebetalares. Det är alldeles uppenbart, att om delägarne i ett av de större bolagen finge rösta var och en för sin andel i bolagets inkomst, skulle deras samlade rösttal bli mångfaldigt större än bolagets 40 röster.

Men bolagen böra icke ha någon rösträtt alls, säger man, ty det är en anomali att rösträtt tillerkännes dylika opersonliga sammanslutningar. Med all respekt för sådana där principer och teorier får jag dock säga, att jag icke kan tro, att det är fullt rättvist att en person, endast därför att han sätter in sin förmögenhet i ett bolag och därigenom kanske gör sin kommun och landet större gagn, än han skulle göra genom att på annat sätt använda sina tillgångar, skall förlora den rösträtt, som annars skulle tillkomma honom. Den bolagsmotvilja, som råder på flera håll, kan ju ha sin förklaring, men jag vågar säga, att den, isynnerhet numera, är föga berättigad. Vilken stor betydelse bolagen haft för landets ekonomiska utveckling behöver ju icke sägas, ej heller behöver det påpekas, att det inom många kommuner skulle varit bra mycket sämre ställt än det nu är med skolväsen, fattigvård, kommunikationer m. m., om icke dessa kommuner haft ett eller annat bolag att beskatta. Det finnes många bolag, som utöver den kommunalskatt, som åligger dem och som kan uppgå ända till hälften och ändå mera av kommunens samliga inkomster, fri-

villigt lämna avsevärda anslag för nyttiga ändamål, såsom anordnandet av skolkök, slöjdundervisning, populära föreläsningar, ferieresor för skolbarn o. s. v. I detta sammanhang må det också vara berättigadt att fråga, huru det skulle vara ställt med våra industriarbetare kommunala rösträtt, som nu i många kommuner spelar en dominerande roll, om det icke funnes några bolag här i landet. Men bolagen själva vill man icke förutse ens den allra minsta rösträtt.

Ang. ändrad lydelse av vissa paragrafer i kommunal-lagarna m. m.
(Forts.)

Ja, denna fråga har ju ingen stor praktisk betydelse, alldenstund bolagens röster utgöra allenast en mycket ringa procent av de i röstlängderna införda rösttalen. Men den har sina konsekvenser. Ett upphävande av bolagens rösträtt på den grund att den skulle vara oförenlig med personlighetsprincipen måste leda till ett underkännande av den grundsats, varpå hos oss det kommunala inflytandet hittills varit byggt, eller att det kommunala inflytandet bör stå i något förhållande till skattskyldigheten, och detta vore enligt mitt förmenande varken rättvist eller nyttigt. Det kan icke vara rättvist, att en del av kommunens medlemmar beslutar skatterna, medan en annan del får betala dem. Detta kunde inträffa och skulle helt visst också ofta komma att inträffa, ifall den kommunala rösträtten uteslutande grundades på den s. k. personlighetsprincipen. Det kan ej heller vara till gagn för det allmänna, att alla ha lika mycket att säga ifråga om de kommunala angelägenheterna. Det låter visst bra att hålla på personlighetsprincipen, men man bör icke förväxla begreppen individ och personlighet. Samhället har många fler individer än det har verkliga personligheter. Personlighetsprincipen — om man därmed menar vad ordet betyder — införes icke rätt och slätt därigenom, att man ger lika rösträtt åt varje myndig man och kvinna, utan därför skulle nog erfordras en röstskala, som utmätte inflytandet efter medborgarnes *personliga* kvalifikationer, efter deras förmåga att bedöma de allmänna angelägenheterna och deras vilja att gagna det allmänna. Så länge vi vänta på en sådan röstskala — och den väntan lär bli skäligen lång, misstänker jag — få vi nog nöja oss med det surrogat vi ha i nu gällande röstskala, som för kommunal rösträtt förutsätter erlagd skatt till kommunen och som medger något större inflytande åt de större skattebetalarna än åt de mindre skattebetalarna.

Det är icke minst, herr talman, såsom gammal motståndare till den obeskrurna rösträtt, som bolagen hade enligt kommunalförordningens ursprungliga bestämmelser och som mångenstädes utgjorde ett verkligt hinder för den kommunala självstyrelsen, som jag velat yttra vad jag nu yttrat. Det var i rättvisans och i billighetens namn som jag då bekämpade denna rösträtt och det är i rättvisans och billighetens namn som jag nu känt mig uppfordrad att säga något till försvar för den anspråkslösa rösträtt, som bolagen enligt nuvarande bestämmelser få utöva genom sina befullmäktigade ombud och som på intet sätt kan sägas utgöra något hot eller någon fara för kommunernas självstyrelse, icke ens en mycket demokratisk sådan.

På grund av det nu yttrade, herr talman, anhåller jag om avslag på den föredragna paragrafen.

*Ang. ändrad
lydelse av
vissa para-
grafer i
kommunal-
lagarna m. m.*
(Forts.)

Herr Waldén: Herr talman! Den siste ärade talaren framhöll bland annat, att avskaffandet av bolagsrösträtten eller av rösträtten för juridiska personer över huvud skulle innebära ett godkännande av, att personlighetsprincipen vore den enda riktiga och den enda, som borde läggas till grund vid kommunala avgöranden liksom vid politiska. Detta är alldeles riktigt, och det är från denna synpunkt vi utgå inom vårt parti, då vi kräva och fortfarande komma att kräva lika och allmän kommunal rösträtt, liksom vi nu i huvudsak ha allmän och lika rösträtt i politiskt avseende. Detta har redan framhållits av herr Larsson från Vesterås och jag vill endast ytterligare understryka, att även om vi gå med på den nu föreslagna lilla reformen, vi alltjämt komma att framställa krav på införande av den lika kommunala rösträtten. Vad som skiljer oss från dem, som äro motståndare, även till detta lilla steg, är det, att dessa senare anse förmögenhetsprincipen vara den på vilken den kommunala rösträtten skall grundas. Det är alldeles klart, att vi här icke kunna förstå varandra. Herr Lindman talade om skäl, som icke kommit med i utskottets utlåtande, men som bort framföras. Det gör detsamma, vilka skäl man än kommer med, herr Lindman vill ändå icke erkänna dem, och detta helt enkelt därför, att det här gäller rättfärdighetskrav, som ligga utanför herr Lindmans och hans partis föreställningskrets.

Vidare talade herr Lindman om, att man borde undersökt verkningarna av ett genomförande av denna lilla reform. Men herr Lindman erkände ju själv, att det egentligen betydde så litet med bolagsrösträtten då den endast utgjorde några få procent av hela den kommunala rösträtten. Och vilka verkningar skulle man väl undersöka? Är det männe verkningarna av bolagens rösträtt på Nya Seeland beträffande nativitet eller dylikt, som man skulle undersöka, liksom herr Lindman en gång gjort, då det gällde den kvinnliga rösträtten? — Jag tycker verkligen, att i den kungl. propositionen äro tillräckligt med både skäl och utredningar förebragta, för att denna lilla reform nu skulle kunna antagas.

Vi veta emellertid, att även om förslaget godkännes av denna kammare, kommer medkammaren att avslå det. Jag tar detta med synnerligen stort jämnmod. Det betyder icke så ofantligt mycket, om bolagen få behålla denna rösträtt ännu någon tid, men jag tror det skall bidra till att det så mycket lättare skall gå att få fram en fullständig och grundlig kommunal rösträttsreform. Det förvånar mig verkligen, att herr Lindman och hans parti icke äro med om att taga detta lilla steg, då vi ju ändå få behålla den orättfärdiga 40-gradiga skalan — ty den är orättfärdig, trots att herr Lindman ville göra gällande, att den var en demokratisk skala.

Herr Lindman framdrog en del siffror för att visa, att den varande kommunala rösträtten var sådan, att man från hans synpunkt kunde kalla den demokratisk. Jag vill då också peka på några siffror, som återfinnas i den motion, jag väckte förra året i den kommunala rösträttsfrågan, siffror som tydligt visa, var makten ligger just på grund av den 40-gradiga skalan, understödd av bolagsrösträtten. Den statistik, som vi ha att tillgå, visar, att vid 1910 års landstingsmannaval 39 procent av högern tillsatte 748 mandat, att liberalerna som

utgjorde 40 procent, tillsatte 396 mandat och socialdemokraterna som utgjorde 20 procent 161 mandat. Sammanställer man dessa siffror, visar det sig, att $\frac{3}{5}$ av valmännen, som samlats i vänsterpartierna, äro i avgjord minoritet gent emot de $\frac{2}{5}$, vilka kunde glädja sig åt att erhålla nära 55 procent av mandaten. Här visar det sig, var makten ligger just på grund av den 40 gradiga skalan. Detta är väl också den enda orsaken till, att herr Lindman och hans parti så envist hålla på bolagens rösträtt och den 40 gradiga skalan över huvud.

Nu är det så, att det särskilt är i städerna bolagens rösträtt gör sig gällande. I landskommunerna är den mera försvinnande, där finnas icke så många bolag, utan en större utjämning av medeltalet kan där iakttagas. Men vad städerna beträffar, spelar bolagens rösträtt en ganska väsentlig roll, såsom jag skulle kunna visa med påtagliga siffror. Jag vill emellertid endast nämna ett exempel, som visar det orätfärdiga uti att bolagen få rösta vid kommunala val. Vid senaste skolstyrelseval i min hemstad sökte högern med all makt utestänga arbetarrepresentanterna från styrelsen. Och högern generade sig icke ers för att använda sig av spritbolagets röster. Sådana exempel skulle man kunna anföra många, vilka visa på hvilket orätfärdigt sätt bolagens rösträtt utnyttjas.

Vidare skulle jag med exempel från 1910 års stadsfullmäktigeval också kunna visa, vilken förskjutning, som skedde inom högern tack vare den 40 gradiga skalan och bolagens rösträtt. Men jag vill icke upptaga tiden med dessa siffror, då de finnas återgivna i motionen nr 182 från föregående år.

Då man här från högerns sida särskilt vill framhålla, att den kommunala rösträtten skall rätta sig efter de bidrag, som betalas till kommunen i form av skatt, så är det en fullkomligt oriktig utgångspunkt. Kommunen är icke ett bolag, bestående av intressenter, som frivilligt sammanslutit sig, utan den är en tvångssammanslutning. Varje medlem i kommunen har lika stora intressen att bevaka, vare sig det är en arbetare eller en brukspatron. Och jag vill tillägga, att många gånger den enkle arbetaren har bättre förmåga att bedöma kommunens angelägenheter än en bornrad brukspatron. Herr Lindman gjorde även en annan jämförelse, men min blygsamhet tillåter mig icke att yttra mig om den.

Med det sagda har jag som sagt velat understryka, att om också denna kammare kommer att taga detta lilla steg, och det hoppas jag att den skall göra, så kommer dock ganska snart frågan om lika kommunal rösträtt att åter föras fram i Riksdagen. Jag tror emellertid att det föreliggande förslaget skall verka som en kil i detta avseende, och jag är glad över att herr Edén vill vara med om att klubba in den här kilen, och jag hoppas, att hans parti följer honom. Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr *Kloo* instämde häruti.

Herr Söderberg i Hobborn: Herr talman, mina herrar! Man får väl taga för givet, att det var åtskilliga överdrifter i de svartmålingar, som den föregående talaren framställde angående denna sak.

Ang. ändrad lydelse av vissa paragrafer i kommunal-lagarna m. m.
(Forts.)

*Ang. ändrad
lydelse av
vissa para-
grafer i
kommunal-
lagarna m. m*
(Forts.)

För min del anser jag, att det är ett par praktiska synpunkter, som man bör taga sikte på i denna fråga. Den ena är, att Riksdagen så sent som 1909 antog en genomgripande reform på detta område, vilken har visat sig gå i fullt demokratisk anda i hela vårt land. Innan man hinner att fullt tillämpa den reformen och får de erfarenheter, som man har rätt att fordra, så anser jag, att vi icke böra gå vidare på denna väg. Den andra praktiska synpunkten är den, att man genom antagande utav den föreliggande § 8, sådan den är föreslagen av Kungl. Maj:t, skulle kunna från bolagens sida särskilt frammana likgiltighet för kommunala angelägenheter.

Det kan väl icke förnekas, att det finnes en sida av denna fråga, som icke har vidare berörts i debatten, och det är, att, så vitt jag känner, många bolag visat det allra största intresse för och omtanke om kommunernas angelägenheter, deras skolväsen, fattigvård, kommunikationsväsen och mycket annat, och det är säkert, att vi ha inom kommunerna mycket att tacka dessa sammanslutningar för, och jag tror, att det skulle vara ett våldförande på deras rätt och ett våldförande på kommunernas egen välfärd att taga från bolagen deras rösträtt.

Jag kan jämväl i allt väsentligt instämma i det anförande, som nyss hållits av herr Nydal. Under min riksdagstid har jag så mycket jag förmått sökt inskränka bolagens stora övermakt i kommunerna, men det är väl icke detsamma som att taga från dem all rätt i detta avseende, och det är med dessa synpunkter för ögonen, herr talman, som jag bedömer denna fråga, och jag ber att få förena mig med dem, som yrkat avslag å den nu föredragna 8 §.

Herr Säfstrand: Herr talman! Endast några ord med anledning av herr Anderssons i Knäppinge anförande. För det första kan jag icke anse, att bolagen äro »större personligheter», och att de enskilda äro mindre personligheter, men för övrigt skall jag ge exempel på skillnaden mellan dessa s. k. mindre och större personligheter. Det hände på ett ställe, att vid landstingsmannavalen 1910 verkställande direktören vid ett bolag, vilken var högerman, använde bolagets rösträtt till att rösta med högern, oaktat i styrelsen fanns en frisinnad majoritet.

Jag skall icke vidare göra någon utläggning i frågan utan yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Edén: Några ord som svar till min ärade vederdeloman på stockholmsbänken, herr Lindman. Med en styrka, som jag fann något överraskande, betonade han, att han icke fått höra skälen för den föreslagna reformen. Jag kan icke hjälpa, att jag däri återfinner en regel för diskussionen, som herr Lindman för några år sedan flitigt använde både i kammaren och sedan under valstriden. När det nämligen var några skäl, som han icke tyckte om, så »hörde» han dem helt enkelt inte, han hörde dem icke eller han »förstod» dem icke alls. Nu kan jag icke hjälpa, om herr Lindman återupptar den taktiken. Jag kan blott återigen hänvisa till de skäl, som äro andragna i den kungl. propositionen och blivit upprepade av mig och

många andra talare här. Om herr Lindman icke hört de skälen, kan det icke hjälpas. Jag kan blott önska honom ett bättre politiskt öra för att uppfatta dem.

Herr Lindman fann sig vidare kunna säga, att den föreliggande propositionen skulle vara präglad av »ytlighet». Ja, i slutet av talet, då den ärade talaren brukar kulminera, som vi veta, steg i iver ytligheten t. o. m. till »lättsinne». Mig förefaller det, som om den ärade talaren borde vara försiktigare vid användandet av sådana ord. Annars löper han fara, att man nödgas bemöta honom med, att han gör sig själv skyldig till ett mycket »lättsinligt» bruk av ord.

Ty vad var det i själva verket som herr Lindman förebrädde den kungl. propositionen och som skulle berättiga till en sådan hård dom? Jo, först och främst, att det icke i den utretts, hur den 1909 genomförda reformen »verkat», och — jag antar, att även detta var herr Lindmans mening — att det icke utretts hur den nu föreslagna reformen skulle verka. Jag skall be att få fråga, hur dessa saker egentligen skulle utredas mer än som skett. Det har utretts, vilket antal röstberättigade bolag som finnes, och det har utretts, vilka röstetal de ha både relativt, i förhållande till övriga röstägande, och absolut. Vad kan man ytterligare begära? I den proposition, som framlades 1907 och vilken naturligtvis icke kan beskyllas för att vara präglad av vare sig ytlighet eller lättsinne, eftersom den var framlagd av ministären Lindman, var den statistiska utredningen icke heller förd längre. Man hade där statistiskt sammanfört de föreliggande röstetalen och uppdelat dem på olika kategorier, och sedan drog man sina slutsatser i avseende å vad man ville föreslå. Det förefaller mig, att, om det vore så, att man skulle ställa så stora anspråk på den nu föreslagna reformen, som dock avser bara en liten del av det kommunala livet, då borde väl ha ställts än större anspråk på reformen 1909, som var betydligt mera genomgripande. Jag finner hela detta tal om att man skall undersöka verkningarna alldeles överflödigt i detta sammanhang. Man har sett tillräckligt, huru bolagens rösträtt verkar, utan att ge sig in på ett försök att statistiskt mäta detta.

Herr Lindman ville också, att man skulle nu ha utrett förhållandet mellan kommunernas självbestämmanderätt samt kontrollen över kommunerna å ena sidan och den kommunala skalan å den andra. I det avseendet få vi väl ändå komma ihåg, att det här bara gäller en ändring i en liten del av den kommunala rösträtten, och att denna ändring icke kan i någon större utsträckning lägga om förhållandena inom kommunen. Då skulle det väl också vara alldeles opraktiskt att härtill företaga någon särskild utredning om kommunernas ställning till statskontrollen. Herr Lindman anmärkte mot mig, i ett annat sammanhang — oriktigt för resten — att jag »teoretiserar». Det förefaller mig, att i den här punkten teoretiserar han själv högst betänkligt. För övrigt kan jag även i detta hänseende hänvisa till 1907 års reform. Då gjordes i sammanhang med omläggningen av hela röstskalan, några begränsningar i kommunernas självbestämmanderätt — jag syftar på den bekanta regeln om två tredjedels majoritet — men icke ansåg man sig då heller böra gå

*Ang. ändrad
lydelse av
vissa para-
grafer i
kommunal-
lagarna m. m.*
(Forts.)

Ang. ändrad lydelse av vissa paragrafer i kommunal-lagarna m. m. hela fältet över med någon ändring i kommunernas ställning till staten.

Om vi nu härifrån vända oss till herr Lindmans eget sätt att framdraga sina skäl för och emot denna lilla reform i den kommunala rösträtten, så undrar jag, huru det förhåller sig med deras grundlighet, eller huruvida icke just de träffas av hans egen karaktäristik: ytlighet. Herr Lindman anförde medelröstetalet såsom ett skäl emot reformen. Detta har enligt mitt förmenande ganska litet med denna sak att skaffa. En sak är, att, när man sammanslår rösterna för hela landet, det befinner sig skillnaden mellan de olika politiska partierna i avseende å deras medelröstetal icke är så stor. En annan sak är att i en hel mängd kommuner kan framträda en vida större skillnad, och det vet herr Lindman lika väl som jag, att speciellt i städerna skillnaden är högst väsentlig. Slutligen och för det tredje: här är över huvud taget inte fråga om partiernas medelröstetal, utan här gäller det, huruvida det är behöfligt eller icke och huruvida det är rätt eller icke att låta bolagens rösträtt kvarstå. Den saken kan avgöras, utan att man tar hänsyn till medelröstetal. Men för öfrigt, eftersom nu herr Lindman dragit fram medelröstetalen, så bör det dock påpekas, att för hela landet utgör skillnaden mellan högerns medelröstetal och det liberala partiets, om jag minns rätt, mellan 40 och 50 procent, och jag vet icke, hur herr Lindman skall kunna förklara, att detta är en naturlig ordning annat än efter den åskådning som han väl nu har, att högern såsom sådan äger ett större berättigande till inflytande i kommunernas angelägenheter.

Herr Lindman anförde något om, huru litet rösträtten utövades i Stockholm från bolagens sida vid senaste stadsfullmäktigvalen. Jag har icke varit i tillfälle att kontrollera dessa siffror, men jag tar för givet, att de äro riktiga, eftersom han meddelade dem, ehuru de kommo fram i ett sammanhang, som gjorde det svårt att uppfatta, huru de egentligen voro sammanställda. Jag skall i förbigående om dessa siffror endast tillåta mig att påpeka, att redan den omständigheten, att medelröstetalet var 31,3 för de bolag, som utövade rösträtt, redan den visar, med vilka stora röstetal bolagen operera, ty den siffran överstiger som bekant högst väsentligt även högerns allmänna medelröstetal.

Men här skulle jag vilja fråga: Varför bara taga Stockholm, när man drager fram dessa siffror? Kanske är det särskilda skäl, som göra, att icke bolagens rösträtt i större utsträckning utövas i Stockholm, bland annat måhända det, att bolagsstyrelserna här äro mera påpassliga, då det gäller att bevaka utövning av rösträtten, och att, då olika meningar göra sig gällande, förhindra rösträttens utövande. Det finns emellertid andra städer, där procenttalet är betydligt större. För att undvika den anmärkta »ytligheten» hade det väl varit skäl att taga *någon* hänsyn till dessa andra städer. Jag har några siffror för sådana andra städer — de äro icke officiella, och jag kan således ej svara för att de i detalj äro riktiga, men de äro sammanställda efter tillgängliga uppgifter i allvarlig strävan att komma till ett riktigt resultat. Av dessa siffror framgår nu bland annat följande. I en sådan stad som Örebro, där deltagandet i stadsfullmäktigvalen var

mycket allmänt, deltago vid senaste tillfälle av de röstberättigade bolagen, som voro 88, icke mindre än 52, d. v. s. ett mycket övervägande procenttal, och av alla bolagens sammanlagda röstetal, 2,668, avgåvos icke mindre än 1,774 röster. Alltså en helt annan proportion än den, som herr Lindman fick fram från Stockholm. I Trälleborg, för att taga ett exempel från en mindre stad, deltago av 35 röstberättigade bolag 21, och de avgivna rösterna i förhållande till innehavda röster äro också här alldeles övervägande. Det antal röster bolagen i Trälleborg representera utgör 964 och de avgivna rösternas antal var 689. I Halmstad deltago av 46 bolag med 1,277 röster 28 med 1,030 och i Sundsvall röstade av 112 bolag med 2,844 röster 49 stycken med 1,631 röster o. s. v. Det blir således en alldeles missvisande bild, om man försöker att med exempel från Stockholm bevisa, att antalet deltagande bolag uppgår till en femtedel, och på så sätt giva kammaren den föreställningen, att något sådant skulle vara vanligt i andra delar av landet. Det är icke så. Bolagen deltaga i mycket stor utsträckning och utöva därigenom ett betydande inflytande vid valen. Från vissa landskommuner i Norrland — det borde herr Lindman själv ha erfarenhet av, åtminstone är det många på norrlandsbänken, som ha det — meddelas, att bolagens rösträtt utövas synnerligen flitigt, genom de ombud, som de olika bolagen ha i kommunerna. Så det lär nog icke heller ur denna synpunkt lyckas att alldeles bagatellisera denna fråga, om man också medgiver, att den icke är så stor som rösträtsreformen 1909.

*Ang. ändrad
lydelse av
vissa para-
grafer i
kommunal-
lagarna m. m.*
(Forts.)

Vidare har herr Lindman vänt sig emot mitt exempel, att en man, som har en större förmögenhet och är röstberättigad endast med 40 röster, om han utövar denna rösträtt rent personligt, kan få rösta för många gånger 40 röster, om hans förmögenhet är uppdelad i ett antal bolag. Herr Lindman vände detta knepigt så, att jag skulle ha sagt att ifrågavarande person kunde dela upp förmögenheten på bolag för att få rösta för så och så många 40-röster, och han fann därmed ett önskat tillfälle att vända sig emot det »teoretiserande» i en sådan framställning. Ja, jag behöver bara svara, att det väl icke kan falla någon in att antaga, att personen skulle dela upp förmögenheten på bolag, bara för att få rösta för bolagen — det har jag naturligtvis aldrig sagt. En uppdelning på bolag gör man ju av *andra* skäl, om man vill. Men jag anmärker, att, *om* en sådan man håller hela förmögenheten samlad i sin personliga hand, så röstar han faktiskt endast för 40 röster, och *om* han delat upp förmögenheten på bolag, så röstar han för snart sagt huru många 40 röster som helst. En sådan kumulering är oegentlig och stämmer icke med 1909 års grundsats. Detta är och förblir en av huvudanmärkningarna mot det existerande systemet.

Till sist har herr Lindman försökt visa, att en principiell grundval för bolagens rösträtt vore den, att det ålåg varje bolag skattebetalning. Herr Lindman uppställde med en viss iver den frågan: varför skall man nu gå bort från de principer, som fastslogos 1862? Nu vill man, sade han, draga fram personlighetsprincipen, då gällde skattebetalningsprincipen. Jag ber att få svara: man frångår alldeles icke de principer, som fastställdes 1862. Likaväl nu som då är det endast den

*Ang. ändrad
lydelse av
vissa para-
grafer i
kommunal-
lagarna m. m.*
(Forts.)

skattebetalande, som får rösta, ty i den delen är icke någon skillnad gjord, även om man undantager från rösträtt dem, som icke kunna räknas till personligheter. Och herr Lindman vet lika väl som jag, att principen visst icke fattats så abstrakt — varken 1862 eller sedermera — att man ovillkorligen skulle behöva lämna rösträtt åt personliga bolag, bara därför, att rösträtten är grundad på skattebetalning. Jag skall endast tillåta mig att erinra om att i en del främmande länder rösträtten är grundad på skattebetalning alldeles som hos oss. Men det hindrar icke, att bolagen där äro uteslutna från rösträtt, därför att de icke äro personligheter.

Herr Lindman slutade med, att han måste sätta sig emot denna reform, därför att den kommunala skalan, som fastställdes 1909, nu är det »enda skyddet» — mot vad, fick jag icke rätt klart för mig. Jag skulle dock vilja hemställa, om icke det rätta skyddet, om nu något skydd behövs i kommunerna, är den ansvarskänsla, som varje deltagare i kommunernas beslut måste känna, därför att varje deltagare i dessa beslut vet, att han också själv får vara med att betala, vad beslutets genomförande kostar. Den grundsatsen står kvar och rubbas alls icke av att bolagens rösträtt försvinner. I själva verket förefaller det mig, att man på ett alldeles orimligt sätt överdrivit vådorna av den demokratisering, som den kommunala rösträttsskalan 1909 genomgick, och som den utan tvivel kommer att i fortsättningen genomgå, när man framställer saken så, att varje lägre skattebetalare skulle vara böjd att pålasta kommunerna utgifter, som kommunerna skulle få svårt att bära. Jag tror, att de, som så tala, veta allt för litet om, hava allt för litet reda på hur skattetrycket verkar just på de små skattebetalande inom kommunen. Jag tror, att om de bara tänkte efter, så skulle de finna, att för en sådan skattebetalare betyder 5, 10 eller 20 kronor i skatt mycket mera än ett mångdubbelt högre skattebelopp betyder för den med större inkomst utrustade tjänstemannen eller det rika bolaget. Tänker man bara härpå, så borde man kunna något lugna sina farhågor för hur dessa små skattebetalare kunna använda sin makt i kommunen.

Herr Lindman slutade med att dekretera, att 1909 års kommunala reform var så demokratisk, att det icke längre gavs någon prutning på den reformen. Ja, jag kan väl förstå en sådan syn på denna sak ifrån den mannens sida, som är denna reforms herre och mästare. Men det tror jag, att herr Lindman dock borde ha lärt av erfarenheten, att sådana förklaringar av konservativa statsmän, som tro sig hava stoppat upp ett reformyrkande genom att gå det någon väg till mötes, sådana förklaringar ha mycket sällan i historien befunnits hållbara. Det är icke herr Lindmans uppfattning av denna reform, som härvidlag är avgörande, utan det är folkets egen uppfattning, som avgör, huruvida denna reform är tillräcklig eller icke. Och i det avseendet har det vid valen till Andra kammaren och till landstingen tillräckligt tydligt kommit fram, att man icke anser 1909 års reform vara tillräcklig. Så den frågan lär tränga sig fram vare sig herr Lindman anser, att prutmän förefinnes eller icke.

Till sist använde herr Lindman den bilden, att detta yrkande på ett upphävande av rösträtten för bolag är en kil, som man håller på

att driva in i den kommunala skalan, och han sade, att jag står och klubbar på den kilen så gott jag kan. Ja, herr Lindman, det gör jag verkligen, och det tänker jag fortsätta att göra. Den där kilen — om man skall kalla den så — den tänker jag tränga in i den 40-gradiga skalan, och jag skulle bara vilja råda herr Lindman att göra som en klok man gör, när han ser att något sådant står på: icke lägga fingrarna emellan för kilen, ty de kunna komma i en klämma, som svider rätt betänkligt.

Ang. ändrad lydelse av vissa paragrafer i kommunallagarna m. m. (Forts.)

Herr Andersson i Knäppinge: Herr talman, mina herrar! Det som uppkallade mig att nu återigen begära ordet var egentligen herr Martins oförståelse av vad jag menade med mitt förra anförande. Jag vill upplysa herr Martin om att jag icke har någon förbindelse med pressen i så måtto att jag skulle redigera någon tidning.

Vidare uppfattade han mitt yttrande så, att jag icke skulle velat, att de små tjänstemännen skulle ha någon rösträtt. Nej, herr Martin, jag sade tvärtom, att jag icke var med om att taga bort rösträtten för dessa. Jag framställde endast den anmärkningen, att vi från vår synpunkt sett lika gärna kunna vara med om att inskränka rösträtten för sådana herrar som professorer och andra löntagare. Erfarenheten har visat oss mer än en gång, att just dessa, som hava att betala skatt endast för den direkta inkomsten, kunna i kommunala anslag och vid de kommunala besluten ofta bereda sig större fördelar än vad de betala skatt för. En lantbrukare däremot, som kanske sitter med mycket stor skuld på sitt hemman, han kan mången gång känna skatterna ganska hårt.

Vad beträffar förslaget i dess helhet, så måste jag dock säga, att jag icke kan se någon konsekvens i detta tal om personligheten, när det gäller att borttaga bolagens opersonliga rösträtt. Om vi taga såsom exempel en professor med en lön av 7—8,000 kronor och en lantbrukare, som i regeln icke har mer än $\frac{1}{10}$ av detta i inkomst av sitt lantbruk, men han möjligen dessutom skulle ha en inkomst av 1,000 kronor i aktier, skulle det då vara i överensstämmelse med personlighetsprincipen att taga bort från denne lantbrukare den del av rösträtten, som han möjligen har såsom aktieägare? Skulle man ha gått ut från personlighetsprincipen, så skulle man hava lämnat aktieägare rösträtt efter deras aktier, men såsom förslaget nu föreligger, finns det ingen personlighetsprincip däri.

Ja, här är ju ingenting att tillägga, ty förhållandet är alltid så, det har alltid visat sig vara så vid sådana tillspetsade frågor som denna, att de olika partiernas anhängare icke kunna förstå varandra. Herr Martin visade ju också detta, då han påstod, att det skulle vara min och mina meningsfränders önskan att taga bort rösträtten för dessa lägre tjänstemän. Nej, inom samtliga partier finnas säkert tjänstemän av alla grader, och jag tror, att deras politiska ställning beror på, huruvida i deras uppfattning det är den ekonomiska framsyntheten eller de individuella tankarna och förhoppningarna som få göra sig mest gällande.

Det vill jag ock säga, att icke har det visat sig, att den nya demokratien gått fram på några sparsamma vägar. Därav kan man

*Ang. ändrad
lydelse av
vissa para-
grafer i
kommunal-
lagarna m. m.*
(Forts.)

se, att det endast är av politiska skäl som man från det håll, där intressena ligga, icke på den ekonomiskt produktiva sidan, utan där man har helt andra synpunkter, nu vill demokratisera ännu mer. Så vitt jag kan se, har den senare tidens erfarenheter visat, att de demokratiska strävandena gått ut på att hata det produktiva och öka konsumtionen. Det är icke produktiviteten och arbetet, det är icke näringarna man arbetat för att stödja, utan det är för att stödja helt andra intressen man arbetat.

Herr talman, jag vidhåller mitt första yrkande.

Herr Lindman: Herr talman! Jag känner mig uppkallad av det anförande, som herr Edén nyss hade, att göra några erinringar.

Herr Edén började med att säga, att jag sagt, att jag icke hört skälen för detta förslag. Det har jag mycket riktigt uttalat, men det beror därpå, att det icke finnes några skäl i detta betänkande. Jag kan varken se dem i betänkandet, ej heller hörde jag dem i herr Edéns anförande. Det hade varit bra angenämt, om herr Edén hade begagnat tillfället att upplysa mig om skälen, men han ansåg kanske icke, att det var behövt att upplysa en så okunnig ledamot av kammaren som mig. Jag tror dock, att det finns många andra i denna kammare, som i likhet med mig förgäves letat efter skälen, ty här finnas inga skäl, endast påståenden. Det står i betänkandet: »Våra dagars hastigt stegrade kommunala liv måste byggas på personligheten, på personlighetens arbete och åskådning av kommunernas intressen och behov, och att behålla en röstning av opersonliga bolag är härmed oförenligt.» Detta är ett påstående, och något bevis är det icke. Jag kan läsa upp hela betänkandet, om herr Edén önskar. Jag ser, att herr Edén tycks vilja det, och jag skall därför med herr talmannens tillåtelse läsa upp det i fortsättningen. Utskottet säger:

»Tillika har departementschefen påvisat, huru rösträtt för juridiska personer saknas i de flesta europeiska länder — Norge, Danmark, England, Frankrike, Belgien, Holland och en del tyska stater. Utskottet vill slutligen påpeka, att så länge bolagens rösträtt bibehålles, den stadgade begränsningen av antalet röster är illusorisk, i det att en person kan rösta icke blott med 40 röster för sig själv utan också med lika många röster för vart och ett av de bolag, vars ombud han kan bliva, vilket måste anses strida mot andan i den 1909 genomförda begränsningen.»

Det sista var ju en sak, som herr Edén talade om i sitt anförande, och som jag skall be att få återkomma till senare. — Därefter övergår utskottet till herr Carlsons yrkande.

Där ha herrarne alltså »skälen»! Är man starkt troende, troende på Kungl. Maj:t och på utskottets majoritet, så är det klart, att man röstar för detta förslag, men för mig är det svårt, ty för mig finnes icke skälen. Och jag skulle vilja fråga herr Edén: Var finnes övergången från resonemanget år 1862 till resonemanget nu? År 1862 sade man: den, som betalar skatt, skall hava rösträtt. Nu säger man: endast personligheter få utöva rösträtt. Var finnes det, som bevisar, att man helt bör övergå från den förra ståndpunkten till den

senare? Ingenting annat än blotta påståendet, att det är personligheter, som skola utöva rösträtt, att ett bolag icke är någon personlighet och alltså icke får utöva rösträtt.

Herr Edén säger, att man icke frångår principen av år 1862. Det var då rätt underligt, om man icke frångår denna princip. Man frångår den väl åtminstone beträffande dem, som man fråntager den rösträtt de förut ägde. Förut har en juridisk person haft rösträtt, nu skulle han icke få det. Är icke det ett frångående från den förut tillämpade principen? Jag vill säga att om man på det sättet handskas med principer, så — jag ber att ännu en gång få understryka vad jag talade om i mitt första anförande och för vilket jag fick en admonition av herr Edén — kallar jag det fortfarande för ytlighet och lättsinne. Även en del andra saker i den kungliga propositionen har jag tillåtit mig kalla för ytlighet och lättsinne, och jag tillåter mig allfort, herr talman, att vidhålla detta. Jag har blivit betydligt stärkt i denna min uppfattning genom herr Edéns sista anförande.

Herr Edén klandrade mig för att jag tagit exempel från Stockholm och påvisat, hur det förhåller sig med bolagens deltagande i de kommunala valen, bolagens röstetal o. s. v., men samtidigt sväljer herr Edén med god smak, att regeringen icke dragit fram något exempel alls. I den kungliga propositionen letar man, såsom jag förut påpekat, förgäves efter någonting, som visar hur bolagen hava utövat sin rösträtt. Herr Edén tog fram en del siffror, som han dock själv kallade »icke officiella». Jag har icke haft tillgång till dessa siffror och känner dem icke, men dem, som jag haft tillgång till, nämligen siffrorna från Stockholms stad, dem har jag anført, och det torde väl icke vara något fel. När jag talade om att de bolag i Stockholm, som deltagit i de sista stadsfullmäktigevalen, hade ett medelröstetal betydligt större än det som bolagen hade i röstlängden, så anförde jag visserligen siffran 31,3 men mera som en upplysning, att vid de nämnda valen ett bolag hade lika många röster som två män och icke mer än tre personer ur det socialdemokratiska partiet.

Herr Edén säger, att det här gäller ett så litet område, att det icke är så noga med att man undersöker vad det har för inverkan på kommunernas självbestämmanderätt. Ja, det tillåter jag mig karaktärisera såsom ytlighet och lättsinne. Man gör icke en rösträttsreform utan att undersöka verkningarna därav. Tar man bort rösträtten för bolag, så har man ovillkorligen skyldighet att göra vad man kan för att undersöka vad som med dessa förhållanden hänger samman. Jag påstår, att man haft all anledning att taga hänsyn till förhållandena i utlandet för att undersöka, om det, som där tillämpas, kan iakttagas även i vårt land. Där har man dock begränsat kommunernas självbestämmanderätt i vidsträcktare grad än i vårt land. Men jag vill säga, att hela den sidan av saken talar icke Kungl. Maj:t alls om. Kungl. Maj:t säger, att Kungl. Maj:t tror, att det icke gör någonting, och det skriver herr Edén såsom en trogen anhängare av regeringen under. Herr Edén talar om och fastslår, att det är en oegentlighet att bolag ha rösträtt. Det framgick av hans resonemang, att det skulle vara en oegentlighet, men varför det

Ang. ändrad lydelse av vissa paragrafer i kommunal-lagarna m. m.
(Forts.)

Ang. ändrad lydelse av vissa paragrafer i kommunal-lagarna m. m. skulle vara det, det påstår jag, att man icke alls fått reda på av herr Edén.

Jag skulle vilja ställa en fråga till herr Edén, som nu stött sig på, att jag sade, att han teoretiserade. Han ville försvara sig med att säga, att jag missuppfattat honom, då jag sade, att han sagt, att en person kunde uppdelas sin egendom, så att han kunde få en mängd »40-pundingar», som det kallas på vulgärt språk. Jag vill då fråga herr Edén, om han kan taga fram ett enda exempel, som visar, att en person gjort en sådan uppdelning för att få ökad kommunal rösträtt. När har det förekommit, mina herrar, på sådant sätt, att det haft den ringaste betydelse i detta avseende, att en person delat upp sin egendom i en mängd bolag? Det gör han icke av den anledningen utan av andra anledningar. Varför skulle han göra det? Skulle man kunna tänka sig, att han gör det ur beskattningssynpunkt? Tänker han på den synpunkten, så låter han nog bli att göra en uppdelning, utan behåller sin egendom själv. Och icke heller lär det locka honom att göra det för rösträttens skull. Jag vill fråga herr Edén, från praktisk ståndpunkt, varför en person skulle göra en sådan uppdelning av denna anledning, och om det förekommit, att någon människa gjort det.

Herr Edén frågade mig, vad jag menade när jag sade, att den 40-gradiga skalan skall vara ett skydd. Jag säger, att det är det enda skydd vi hava i våra kommuner. Herr Wallin talade om förhållandena i kommunerna och målade upp en bild, som var talande nog, när han talade om de små i samhället och att dessa icke vilja öka på skatterna, ty hos dem är skäpet ofta tomt och barnen få gå dåligt klädda i höstrusket till skolan. Men då vill jag fråga, om herr Wallin kan bevisa, att bolagens rösträtt bidraget till detta. Kan någon bevisa, att så skett? Herr Wallin borde tänka på, när man går att beröva bolagen deras rösträtt, den ekonomiska insats, som bolagen gjort för Sveriges utveckling under de senaste årtiondena. Det kolossala uppsving som landet undergått, för det ha vi att tacka den möjlighet, som finnes för individerna att kunna sammansluta sig i föreningar för att driva fram stora ekonomiska företag. Däri ligger en stor nytta, men gentemot den, som gör denna nytta, skall man icke begagna varje tillfälle att skada honom eller hata honom. Detta bolag kan representera en stor förmögenhet för vilken det skall betala skatter, men det skall icke hava något att säga. Den tonen klingade ganska starkt i slutet av herr Edéns sista anförande, och det visade, vilken uppfattning man har även på det hållet om bolagens betydelse för vår ekonomiska utveckling.

Herr Edén talade om den demokratisering, som röstskalan undergått och som den utan tvivel kommer att framgent undergå. Jag tackar herr Edén, ty det var ett klart yttrande, som det är av stor nytta för motståndarna att ha reda på. Nu förmodar jag, att herr Edéns mening är, att vägen går fram till allmän och lika kommunal rösträtt, och till dess att jag blir emotsagd i det avseendet uppfattar jag herr Edéns yttrande på det sättet. Det betyder, att jag har rätt i mitt påstående, att herr civilministern satt in en kil, och att herr Edén

arbetar på att slå in den starkare och starkare, till dess vi komma fram till den allmänna personliga kommunala rösträtten. Om mina fingrar därvid komma att sitta emellan och få ett slag, så betyder det icke något, men låt oss tänka på, att det icke alltid skulle vara till nytta för fosterlandet, om den kilen slås in så hårt.

*Ang. ändrad
tydelse av
vissa para-
grafer i
kommunal-
lagarna m. m.
(Forts.)*

Herr Edén: Herr talman! Jag hade inte tänkt att besvara kammararen ytterligare, men eftersom herr Lindman riktade ett par direkta frågor till mig, nödgas jag svara honom med ännu ett par ord. Jag skall icke återigen upprepa striden, huruvida även med upphävande av bolagens rösträtt skattskyldigheten utgör grunden för rösträtten eller ej. Herr Lindman vet ju, att ingen får utöva rösträtt, som icke betalat sin skatt — det är nog. En särskild sak är, att man icke till personer räknar andra än fysiska personer. Herr Lindman vet också lika väl som jag, att förslag i denna riktning varit uppe gång på gång sedan år 1862, utan att man därmed har ansett sig gå ifrån grunden för rösträtten, nämligen skattebetalningen.

Herr Lindman läste upp utskottsbetänkandet och ville göra gällande, att han hade rätt i sitt yttrande, att däri icke finnes några skäl angivna för den föreslagna reformen. Jag kan icke hjälpa, att herr Lindman kallar det »påstående», som för oss är »skäl». Men det måste jag säga, att följer man den terminologien, då blir resultatet att herr Lindmans egen proposition år 1907 icke innehöll några skäl, utan att det även där endast fanns bara påståenden. Och vill herr Lindman höra, hurudana »skäl» det särskilda utskottet 1907 anförde angående den reformen, så finnes utskottets betänkande här, och det visar, att där finnes icke ett ord annat än, att utskottet ansluter sig till Kungl. Maj:ts förslag i den delen. Det var icke heller några »skäl», — men då passade det. Herr Lindman borde icke ha större anspråk på de skäl, som konstitutionsutskottet anför nu. De innehålla åtminstone en sammanfattning av departementschefens ganska vidlyftiga utredning och redogörelse för utlandets förhållanden och ett tillägg om den kumulering af röster utöfver 40, som bolagsrösträtten medför.

Herr Lindman slutade med ett par anmärkingar, som jag särskildt ber att få nämna något om. Han sade, att om man icke vill giva bolagen rösträtt, så skulle därav följa, att man icke erkänner bolagens betydelse. Med förlov sagt, vad har herr Lindman för skäl till det — annat än »ett påstående»? *En* sak är, att man ur det kommunala livets synpunkt icke kan finna det rätt och lyckligt, att dessa opersonliga samfälligheter skola utöva rösträtt. Men en *annan* sak är den, hur man ställer sig till dessa samfälligheters behövlighet och verksamhet i det ekonomiska livet. Herr Lindman har icke något skäl att framställa mig såsom en fiende till bolagsinstitutionen och dess verksamhet i det ekonomiska livet. Men när dessa institutioner breda ut sin makt i de rent politiska och kommunala angelägenheterna, då skall jag tillåta mig att sälla mig till dem, som försöka hålla dem undan det området. Och det lär icke några skrämskott från herr Lindmans sida avhålla mig ifrån.

Ang. ändrad lydelse av vissa paragrafer i kommunal-lagarna m. m.
(Forts.)

Herr Lindman slutade med att starkt hålla fram, att jag yttrat mig om en fortgående demokratisering av den kommunala rösträtten. Det är rätt överraskande, att detta skulle väcka en sådan uppmärksamhet just nu, ty så har jag tillåtit mig yttra mig många gånger förut. Det är icke något nytt. Att denna demokratisering är behöflig har jag alltid ansett, och det står jag för. Men därav följer icke, att herr Lindman har någon rätt att säga, att jag har utan vidare försvurit mig till programmet allmän och lika rösträtt i kommunala frågor. Det programmet föreligger helt enkelt icke nu till behandling, och jag har inte yttrat mig om det. Jag har endast sagt, att den nedsättning i den kommunala röstskalan, som genomfördes 1909, icke är tillräcklig. Jag anser en fortgående demokratisering behöflig och tror, att ett mycket övervägande flertal svenska medborgare delar denna min uppfattning.

Herr Lindman: Herr talman! Endast några ord! Jag vill säga, att, eftersom jag tillät mig yttra, att jag tolkade herr Edéns förra yttrande så, att han ville gå fram till den allmänna och lika kommunala rösträtten, så måste jag nu erkänna, att så tydligen icke är fallet. Herr Edén vill gå fram till något mitt emellan den 40-gradiga skalan och det socialdemokratiska programmet om allmän och lika rösträtt. Han vill således icke gå helt fram till det senare, utan han vill stanna på någon punkt emellan dessa båda ståndpunkter. Även det kan vara av intresse för en politisk motståndare att få konstaterat. Så anser jag, att herr Edéns yttrande för närvarande ligger.

Man räknar icke, säger herr Edén, med andra än fysiska personer, och det gör man icke heller i utlandet. Men hela det resonemanget är oriktigt. Man har andra bestämmelser i utlandet, som göra, att utövandets av den allmänna och lika rösträtten, trots oberoende av skattebetalningen därigenom att kommunernas självbestämmanderätt är begränsad, icke har så stor betydelse. Om en kommun, där det finnes allmän och lika rösträtt, med hjälp av denna allmänna rösträtt bestämmer höga skatter, men Kungl. Maj:ts har i sin makt att säga nej, det får ni icke göra, detta beslut går tillbaka, då är det icke lika farligt med den allmänna och lika rösträtten, som om det förhållandet är rådande, att vad kommunen beslutar, blir bestående.

Herr Edén yttrade, att 1909 års särskilda utskotts betänkande icke heller innehöll några skäl. Ja, anledningen därtill är väl den, att år 1909 funnos skäl angivna i Kungl. Maj:ts proposition och att det därför icke behövdes några nya skäl i utskottets betänkande, när utskottet anslöt sig till Kungl. Maj:ts proposition, men nu, år 1913, finnes det icke några skäl i Kungl. Maj:ts proposition och icke heller i utskottets betänkande.

Herr Waldén: Herr talman! Jag skall be att få vända mig mot herr Lindman, då han påstår, att i utlandet, där man har allmän och lika kommunal rösträtt, den kommunala självstyrelsen är väsentligt inskränkt och att den kommunala rösträtten därför icke där har så stor betydelse. Det är dock icke så i åtskilliga av de länder, där man har allmän och lika rösträtt, utan man har fullt så stor själv-

bestämmanderätt där, som kommunerna ha i vårt land, även om förhållandena i övrigt kunna vara olika mot hos oss. Jag erkänner, att det finnes länder, där förhållandena äro sådana, som herr Lindman angav, men det är icke så i alla länder. Det var således en fullständigt oriktig jämförelse, som herr Lindman här gjorde.

Ang. ändrad lydelse av vissa paragrafer i kommunal-lagarna m. m.
(Forts.)

Herr Andersson i Skivarp: Herr talman! Det har sagts åtskilliga gånger i dag, att frågan om borttagande av bolags rösträtt skulle bero på, att man icke vill, att de små skattebetalarna skola få betala så stora avgifter. Då vågar jag påstå, att det är knappast i någon kommun de stora röstägarna, som driva fram de stora skatterna, utan det är mera i de små kommunerna, där det är mera allmän rösträtt. Se på förhållandena i Danmark och Köpenhamn speciellt. Hur är det där? Har man icke där fått så stora kommunala utskylder, att det är odrägligt? Men vem är det som bestämmer där? Ja, det är personlighetsprincipen, som skall gälla, säger man. Vi skola icke tala för mycket om, att det är de små, som bli lidande. Det är en orimlighet i alla fall, att ett bolag icke skall få i någon mån vara med om att besluta över de avgifter, som det kanske till största delen självt betalar i många kommuner. Det är alldeles tydligt.

Samma är förhållandet i fråga om de omyndigas rösträtt. Det kan vara en person, som är 18 eller 19 år och har stora egendomar, som förvaltas av en förmyndare. Då skulle icke förmyndaren få rösta för dessa egendomar, det vore väl en orimlighet. Det kan vara av stor betydelse för hela hans ekonomi, hur förmyndaren använder rösträtten.

Här har kommit åtskilligt hot fram från flere talare. Man har talat om torpeder, som skulle läggas under arken, och i ett annat sammanhang fingro vi höra, att om vi icke aktade fingrarna, kunde vi lätt få dem inkilade. Ja, skulle man bli rädd för munväder, då kunde man blifva rädd för herr Edéns yttrande i det fallet, men jag tror icke, man behöver vara så rädd, att man därför måste gå med på detta förslag.

Jag skall be att få yrka avslag på denna paragraf.

Herr Ericsson i Vallsta: Herr talman! Den siste ärade talaren sade, att man icke skulle kunna framdraga exempel på, att bolagen framtinga större skatter i en kommun. Jag är visserligen icke i tillfälle att med paper styrka detta, men jag kan erinra om en diskussion, som fördes här i kammaren då en medlem, som icke numera finnes här, framdrog ett exempel från Gestrikland. Inom kommunen fanns ett bolag, och detta bolag genomdrev, att socknen skulle teckna aktier i ett järnvägsföretag. Socknen blev betungad med stora skatter för dessa aktiers skull, och järnvägen drogs fram i ett hörn av socknen. Jag vill till på köpet minnas att en stor del av socknen låg ganska långt avlägsen. Jag kom att tänka på den kommunen, även då herr Söderberg i Hobborn sade, att bolagen hyste intresse för undervisnings- och kommunikationsfrågor.

Samma bolag vägrade nämligen att deltaga i byggandet av skol-

Ang. ändrad lydelse av vissa paragrafer i kommunal-lagarna m. m.
(Forts.)

hus, som denna socken skulle ha, därför att man påstod, att bolaget utgjorde ett särskilt skoldistrikt. Sedan gick en tid, och så byggde kommunen sina skolhus själv. Slutligen kom man dock sig för att taga reda på, hur det i själva verket förhöll sig med bolagets påstå-ende, och då visade det sig, att bolaget icke var befriat från denna skyldighet utan skulle ha deltagit i skolhusbyggena. I harnen över detta genomdrev nu bolaget att ett ganska dyrbart skolhus skulle byggas vid bruket, och att kostnaderna härför skulle betalas av socknen i dess helhet.

Detta visar väl, att bolagen i åtskilliga fall begagnat sin makt, när de det kunnat. Detta hände visserligen, det medger jag, när den gamla röstskalan gällde, och nu för tiden torde det icke gå så lätt. Eftersom herr Andersson i Skivarp sade, att man icke kunde giva några exempel på missbruk från bolagens sida, så kom jag att tänka härför.

Herr Wallin: Herr talman! Med anledning av herr Lindmans fråga, om jag kände exempel på, huruvida bolagen vore skuld till den fattigdom i kommunerna varom jag talade, så vill jag nämna, att jag icke i detta sammanhang haft någon anledning att gå in på *orsakerna* till densamma. Vad jag velat bevisa är, att de små skatte-dragarna ha *samma* och *ännu större* anledning att spara på kommunernas utgifter som de förmögnare. Det är endast det, jag har velat säga.

Vidare har jag icke i någon mån velat förneka bolagens bidrag till den storartade ekonomiska utveckling, som vi ha undergått. Men jag kan icke i något avseende se, att denna utveckling skulle hämmas av, att bolagen förnekades att vara med om att välja skollärare och fjärdingsmän i socknen eller deltaga i val av kommunalnämnd och dylikt. Jag kan icke se, att borttagandet av bolagens rätt i här ifrågasatta hänseende skulle i någon mån kunna inskränka bolagens ekonomiska verksamhet.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner först på godkännande av utskottets förslag till lydelse av förevarande paragraf samt vidare på avslag därå; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja godkänd. Votering begärdes likväl, i anledning varav nu uppsattes, justerades och anslogs följande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren godkänner 8 § i konstitutionsutskottets förevarande förslag till lag om ändrad lydelse av vissa paragrafer i förordningen om kommunalstyrelse på landet, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit vad utskottet föreslagit i fråga om berörda paragraf.

Voteringen utvisade 132 ja mot 58 nej, vadan paragrafen av kammaren godkänts.

Ang. ändrad lydelse av vissa paragrafer i kommunal-lagarna m. m.
(Forts.)

Sedan § 9 föredragits yttrade

Herr Räf: Herr talman! Jag skall be att med den motivering, jag förut har lämnat, få yrka avslag på den 9 §.

Vidare anfördes ej. På härefter av herr talmannen givna propositioner i ämnet godkände kammaren utskottets förslag till paragrafens avfattning.

Härpå föredrogs § 10; och anförde därvid

Herr Räf: Herr talman! Jag skall be att få yrka avslag på denna paragraf.

Vidare yttrades ej. Efter det herr talmannen framställt propositioner i ämnet, blev utskottets förslag till lydelse av ifrågavarande paragraf av kammaren godkänt.

Åt § 11 hade utskottet i likhet med Kungl. Maj:t givit följande avfattning:

Mom. 1. Röstvärdet beräknas för — — — rösttal efter röstlängden.

Mom. 2. Där för deltagande — — — särskilt bestämda grunden.

Mom. 3. Vid beslut i fråga, som i § 16 tredje, fjärde och femte styckena samt § 17 andra stycket avses, äge en var röstberättigad lika röst.

I fråga om denna paragraf hade likväl reservation avgivits av herrar *Clason, Bellinder, K. J. Ekman, von Geijer, von Mentzer, von Bahr, Magnusson* i Tumbult, *Räf* och *Jönsson* i Slätåker, som hemställt, att vad med avseende å paragrafen föreslagits icke måtte av Riksdagen bifallas.

Sedan paragrafen föredragits, yttrade:

Herr Räf: Herr talman! I avseende på 11 § skall jag be att få fästa uppmärksamheten på, att där föreligger efter mitt förmenande ett försök att föra in principen om percapita omröstning på det kommunala området. Det har förut i dag tillräckligt mycket talats om kilar och sådant där, och jag förmodar, att vi just på denna punkt också ha en dylik kil. Det är bara yttersta spetsen vi märka i dag, men det övriga kommer väl sedermera. Men min avsikt har nu huvudsakligen varit den att fästa uppmärksamheten på, i vilka avseenden denna paragraf sedermera kommer att verka. Den gäller nämligen nu att börja med: anslående av kungörelser på viss plats

Ang. ändrad lydelse av vissa paragrafer i kommunal-lagarna m. m. och vidare frågau om i vilka tidningar kungörelse angående stämman skall införas, hur fullständiga dessa kungörelser skola vara och så vidare. Det är sålunda, kan man säga, rent ekonomiska frågor, och dessa skola nu avgöras genom per capitaomröstning. Vidare — och det kanske är det viktigaste av alltsammans — skall omröstning efter huvud användas när det gäller vad som står i 17 § andra stycket, och som handlar om, vilka dagar kommunalstämman skall hållas, samt om den skall hållas på sön- eller helgdag. Denna sak skall avgöras på decemberstämman förlidet år för, såvitt möjligt, hela nästkommande år. Som jag icke är benägen för någon av dessa förändringar, skall jag be att få yrka rent avslag på hela paragrafen.

(Forts.)

Herr Edén: Herr talman! Jag skall be att i korthet få erinra om, att vad som här tagits upp i 11 §, mycket riktigt är, som herr Räf anförde, ett undantag från den 40-gradiga skalan, men också, att det undantaget är begränsat till vissa, aldeles speciella slag av ärenden, där jag verkligen tror, att kammaren borde kunna gå med på, att någon 40-gradig skala icke ur några synpunkter kan behövas. Den regel om omröstning efter huvudtalet, som nu föreslås till införande i tredje momentet § 11, skulle nämligen enligt samma moments uttryckliga lydelse endast gälla för följande frågor: för att bestämma, i vilka tidningar annonser om kommunalstämman skola införas, för att bestämma, på vilken plats anslag angående kommunalstämman skall anslås samt slutligen, enligt § 17, för att bestämma dagarna för kommunalstämmas hållande för följande år, eller, om man icke vill sätta bestämda tider, för att avgöra, huruvida stämmorna skola hållas på sön- eller helgdag. Det är sålunda uteslutande sådana saker, som angå åtgärder för att underlätta för kommunens medlemmar att deltaga i stämmorna. Och då har det synts utskottet liksom förut Kungl. Maj:ts aldeles givet, att i den saken åtminstone väl alla kommunens medlemmar borde få anses ha samma intresse. Det kan icke med rätt sägas, att en person, som har 40 röster, har någon större rätt att efter sin önskan få kommunalstämman utsatt, än en person, som har 10 röster. Båda borde åtminstone ha samma rätt att vara med på kommunalstämmorna och att få dem ordentligt kungjorda. Och det är ingenting annat det här är fråga om.

Det är av dessa skäl som utskottsmajoriteten enligt har varit för denna ändring i § 11, som står i direkt sammanhang med Kungl. Maj:ts förslag om ändrade bestämmelser i §§ 16 och 17. Jag skall slutligen erinra därom, att Andra kammaren vid fjolårets riksdag med mycket stor majoritet anslöt sig till denna mening, i det att kammaren då antog ett yrkande av konstitutionsutskottet, som just gick ut på att beslut angående kommunalstämmans utsättande skulle fattas med omröstning efter huvudtalet och icke efter skala.

Jag ber således att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. I överensstämmelse med de därunder gjorda yrkandena gav herr talmannen propositioner dels på godkännande av utskottets förslag till paragrafens lydelse, dels ock på avslag därå; och förklarade herr talmannen sig anse svaren

hava utfallit med öfvervägande ja för den förstnämnda propositionen. *Ang. ändrad lydelse av vissa paragrafer i kommunal-*
 Då votering emellertid begärdes av herr Magnusson i Tumhult, blev *lagarna m. m.*
 nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren godkänner 11 § i konstitutionsutskottets förevarande förslag till lag om ändrad lydelse av vissa paragrafer i förordningen om kommunalstyrelse på landet, röstar *(Forts.)*

Ja;

Den den ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit vad utskottet föreslagit i fråga om berörda paragraf.

Omröstningen utföll med 126 ja mot 48 nej; och hade kammaren alltså godkänt paragrafen.

§ 14.

Godkändes.

Efter fördragning härpå av § 16 begärdes ordet av

Herr Jönsson i Slätåker, som yttrade: Herr talman! Då jag icke kan vara med om förslaget i denna punkt skall jag be att få yrka avslag å detsamma och bifall till herr Clasons m. fl. vid utskotts-betänkandet fogade reservation.

Vidare anfördes ej. Sedan herr talmannen framställt propositioner först på godkännande av utskottets förslag till paragrafens lydelse samt vidare på godkännande av den lydelse därav som innefattades i en vid paragrafen fogad reservation av herr Clason m. fl., blev utskottets förslag av kammaren godkänt.

§ 17.

Utskottet hade föreslagit, att denna paragraf skulle lyda sålunda:

Tre ordinarie kommunalstämmor skola årligen hållas: en under senare hälften av mars månad för besluts fattande i anledning av berättelsen om föregående årets räkenskaper och förvaltning samt för val av ledamöter i valnämnd, enligt vad därom är särskilt stadgat; en i oktober för bestämmande av kommunens utgifts- och inkomststat enligt § 63; och en i december månad för granskning av såväl debiterings- och uppbördslängden som röstlängden samt för anställande av val till de befattningar inom kommunen, vilka vid årets slut bliva lediga, ävensom av revisorer; dock att i kommun inom Västernorr-

Ang. ändrad lydelse av vissa paragrafer i kommunal-lagarna m. m. lands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län de två först nämnda stämmorna, därest skäl därtill föreligger, må kunna hållas högst fjorton dagar före eller högst fjorton dagar efter den för dessa stämmor ovan stadgade tid.

(Forts.) Ordinarie kommunalstämma i december må kunna beträffande de ordinarie kommunalstämmorna under nästföljande år eller någon av dem besluta, å vilken dag sådan stämma skall hållas eller, därest så ej finnes lämpligt, huruvida stämma skall utsättas till sön- eller helgdag. Angående omröstning vid sådant beslut stadgas i § 11 mom. 3.

Angående kommunalstämma för val av kommunalfullmäktige gäller vad i § 29 sägs. Om kommunalstämma för val av landstingsmän ävensom om val av nämndemän är särskilt stadgat.

Den, vilken såsom — — — av sagda förvaltning.

Vid denna paragraf funnos fogade reservationer:

av herrar *Bellinder, von Geijer, von Bahr, Magnusson* i Tumhult och *Jönsson* i Slätåker;

av herrar *Clason, K. J. Ekman, von Mentzer* och *Räf*, som yrkat, att andra stycket av paragrafen måtte utgå; samt

av herr *von Mentzer*, med instämmande av herrar *Clason, K. J. Ekman* och *Räf*, vilka föreslagit, att Riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning rörande möjligheten och lämpligheten av de ordinarie kommunalstämmornas utsättande till arbetsfria vardagar samt för Riksdagen framlägga det förslag, vartill en dylik utredning kunde giva anledning.

Paragrafen föredrogs, varefter herr talmannen på begäran gav ordet till

Herr *Räf*, som yttrade: Herr talman! Jag skall be att få säga några ord i avseende på denna paragrafs andra stycke. Det heter där nämligen: »Ordinarie kommunalstämma i december må kunna beträffande de ordinarie kommunalstämmorna under nästföljande år eller någon av dem besluta, å vilken dag sådan stämma skall hållas eller, därest så ej finnes lämpligt, huruvida stämma skall utsättas till sön- eller helgdag. Angående omröstning vid sådant beslut stadgas i § 11 mom. 3» — just det lagrum, som vi nu ha antagit.

Nu är det så, att denna paragraf jämte några andra har till uppgift att »underlätta deltagandet i kommunens avgöranden», så heter nämligen rubriken över detta stycke. Och ur denna synpunkt, menar man, skulle det vara lämpligt att tillgripa sön- och helgdagar och detta äfven för de ordinarie kommunalstämmornas hållande, vilka väl att märka på lagens uttryckliga bud måste hållas och som man icke kan draga sig undan. Även dessa skola nu hållas på sön- eller helgdag, om majoriteten så beslutar. Förslag om föreskrift angående dessa stämmors hållande på sön- eller helgdag har Riksdagen åren 1907, 1911 och 1912 vägrat bifalla. Departementschefen säger också på sidan 76: »Emellertid måste beaktas att hänsyn härvidlag», d. v. s. i avseende på föreliggande sak, »bör tagas till deras åsikter, som finna det mindre tillbörligt eller stötande att under söndag deltaga i

kommunalstämma och att, där den allmänna åskådningen är sådan, en föreskrift av nyss antydd beskaffenhet — d. v. s. en ovillkorlig föreskrift om stämmas hållande på sön- eller helgdag — kunde komma att verka motsatsen till vad som åsyftas eller ett allmänt deltagande i kommunens angelägenheter.

Departementschefen vill sålunda i överensstämmelse med regeringsformens 16 § ingens samvete tvinga i detta hänseende. Men fortsättningen på samma paragraf i regeringsformen lyder, att man icke heller skall någons samvete tvinga *låta*. Tre ordinarie kommunalstämmor måste hållas, därtill är kommunen skyldig. En majoritet kan emellertid enligt det andra stycket, som nyss lästes upp, tvinga en minoritet att hålla alla dessa stämmor på söndag. Det är ju klart, att kommunens medlemmar härigenom måste komma i den plikt-kollisionen att antingen försaka sina medborgerliga plikter eller också infinna sig på stämmorna på söndagen, och det kanske strider mot vad deras samvete i detta hänseende bjuder. Alltså, med denna bestämelse komma ovillkorligen många i en mycket allvarlig plikt-kollision, och det är knappast lönt att säga, att vi icke känna några betänkligheter i detta hänseende, ty vi tala icke endast för oss själva, utan vi tala här för hela Sveriges folk. Så pass hög aktning få vi väl ändå ha för detta svenska folk, att vi anse, att bland detta kan finnas någon, som i detta hänseende har betänkligheter. Under sådana förhållanden anser jag, att man just har kommit i kollision med regeringsformens 16 § senare delen, då man nämligen här riskerar att *låta* tvinga någons samvete.

Jag ber dessutom att få bestyrka vad jag säger, att det verkligen kan finnas sådana personer, med att hänvisa till den petition, som blivit undertecknad av icke mindre än cirka 150,000 svenska medborgare och som inlämnades till Kungl. Maj:t för någon tid sedan och enligt tidningarna av några regeringsmedlemmar mottogs med synnerligt stor sympati. Jag ber att få hänvisa till denna petitions innehåll och till dem, som undertecknat den. Man vore nästan frestad att fråga, då man ser vad som står skrivet i detta lagförslag: det är väl icke meningen, att man skall försöka frigöra sig ifrån dessa personers inverkan på de kommunala spörsmålen?

Dessutom ber jag få fästa uppmärksamheten på, att huvudändamålet med alla dessa bestämmelser i 17 § skulle vara att *underlätta* deltagandet. Men man kan väl icke påstå, att deltagandet blir *underlättat* genom denna bestämelse för dessa, som här åsyftas. Man kan då möjligen säga: »ja, de slippa att infinna sig». Ja, men detta är tvärtemot vad man åsyftar med lagstiftningen. Dessutom är det åtskilliga personer, som absolut icke kunna slippa infinna sig, och det är vederbörande ordförande. Och de lära väl icke heller i en hastig vändning kunna komma ifrån uppdraget i fråga.

Då jag emellertid anser, att huvudsyftet med lagförslaget i detta hänseende alldeles bestämt motverkas av vad som här står skrivet i denna paragraf, yrkar jag, herr talman, att andra stycket i 17 § måtte utgå, vilket är i full överensstämmelse med reservationen, till vilken jag också yrkar bifall.

Ang. ändrad
lydelse av
vissa para-
grafer i
kommunal-
lagarna m. m.

(Forts.)

Ang. ändrad
lydelse av
vissa para-
grafer i
kommunal-
lagarna m. m.

Vidare anförde:

Herr Ericsson i Vallsta: Herr talman! Jag skall icke länge uppehålla tiden, men jag vill påpeka, att det är väl vida bättre, att en majoritet kan tvinga en minoritet i detta hänseende, än att en ensam person skall kunna tvinga hela kommunen. Som det nu är, ligger det ju i ordförandens hand att sätta ut stämman, när han vill, och ingen kan göra någonting åt den saken. En ordförande kan således tvinga hela församlingen att hålla stämman, när den icke vill, då däremot enligt föreslagna bestämmelser det åtminstone fordras en *majoritet* för ett beslut, att stämman skall hållas på sön- eller helgdag, där det så önskas.

Huruvida det nu är bättre att utesluta andra stycket, som herr Räf önskar, vill jag lämna därhän. Kan en majoritet i ena fallet tvinga en minoritets samvete, kan den även göra det i det andra och således även när man röstar efter den graderade röstskalan.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Hamrin: Herr talman! För att icke kammaren skall tolka min bänkkamrats ord såsom ett uttryck för en allmänt utbredd åsikt inom den valkrets, som jag representerar, har jag begärt ordet för att påpeka, att man jämväl i detta län i ganska stor utsträckning begagnar sig av friheten att anordna kyrkostämma och kommunalstämma just på sön- eller helgdag. Jag har i min hand några annonser om kungörande av stämmors hållande, vid vilka stämmor man kungjort behandlingen av en hel del olika ärenden, och dessa stämmor äro just utsatta till sön- eller helgdag. Och förhållandet är icke alls det, att det är inom sådana socknar, där arbetareelementet är det förhärskande, och där detta sålunda kunde anses ha övat tryck på vederbörande i fråga om bestämmandet av dessa dagar, som man utsatt stämmorna till sön- eller helgdag. Nej, det är fastmera så, att det är inom rena lantbrukskommuner och inom socknar, där man icke har den minsta industri; och jag skall be att till herr Räfs upplysning få nämna namnen på två sådana socknar, nämligen Lekeryd och Rogberga, där man just begagnar sig av söndagar eller andra helgdagar för att hålla kyrko- och kommunalstämma.

Att nu vilja reservera sig mot detta beslut i utskottets hemställan, anser jag som en tillbakagång, en rent konservativ åtgärd, som ingalunda står i överensstämmelse med de åsikter, som hysas i vårt län.

Herr Räf åberopade sig på de petitionslistor, som voro insamlade. Men, mina herrar, går man in på det kapitlet, tror jag, att det vore föga uppbyggligt för de personer, som satt detta igång. Man kan påpeka, att till och med personer, som satt igång insamlingen av namn på dessa listor och sökt samla underskrifter, varit personer, som i sin hand haft att avgöra, vilka dagar som skulle användas för stämmorna. Och sedan de gått omkring och samlat namnunderskrifter på dessa petitionslistor, ha de likväl utsatt dessa stämmor till en sön- eller helgdag. Jag skall icke använda det starka uttryck, som läge nära till hands för att beteckna, på vilka vägar man söker främja en

sådan sak, utan jag vill blott, herr talman, yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lundgren i Björna: Herr talman! Jag har begärt ordet för att göra ett litet inlägg i denna fråga och därvid särskilt lämna några uppgifter angående förhållandena inom det län, som jag själv tillhör.

Förhållandet är där, att det är regel, att kommunalstämmorna och kyrkostämmorna hållas på sön- eller helgdag av det skälet, att man vill bereda den stora allmänheten, som eljest av arbetet skulle vara hindrad att komma tillstädes, eller som har mycket långa vägar till kyrkan eller kyrkbyn, tillfälle att då få vara med. Men med den frihet, som hittills funnits att utsätta tiden för dessa stämmors hållande till andra dagar än söndagar, har följt en del förhållanden, som icke alls ha varit vidare angenäma. Det har kunnat hända någon gång, att ordförandena i vissa socknars kyrko- eller kommunalstämmor för att kunna driva igenom några förslag, som de själva funnit acceptabla, men som ha varit motbjudande för ett stort flertal av kommunernas medlemmar, ha utsatt dylika stämmor på vardagarna. Det är för att förhindra dylikt, som jag anser, att en sådan lagstiftning som den föreslagna är nödvändig, och därför, herr talman, skall jag be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Räf: Ja, vad min egen valkrets beträffar, skall jag försöka reda upp denna sak så gott jag kan, och där tar jag själv ansvaret på mig.

Vad nu angår påståendet, att dessa petitioner blivit utskickade och underskrivna på ett något egendomligt sätt, skall jag verkligen i detta sammanhang taga mig friheten att säga, att jag blev mycket förvånad, då jag märkte, hur denna petition ganska allvarligt motarbetades av ett visst antal frikyrkliga riksdagsmän i denna kammare, och förvåningen steg verkligen ännu högre, då jag sedermera såg i »Svenska Morgonbladet», att just frikyrkliga riksdagsmän skulle ha varit rent av de, som intresserat sig mest för saken. På detta sätt kan man i tysthet och i smyg verka för ett intresse, under det att man låter påskina raka motsatsen. Jag har vid detta tillfälle konstaterat detta, och jag tror icke, att så många känna interiörerna därvidlag bättre än jag, och det oaktat att jag knappast haft något med petitionen att göra.

Nu ber jag vidare att få erinra om, att mitt första resonemang sysselsatte sig uteslutande med departementschefens egna framställningar, och jag drog ut konsekvensen av departementschefens egna ord här, och dem lär det väl icke vara möjligt att komma ifrån. Vidare drog jag ut konsekvensen av regeringsformens 16 §, och den måtte väl också stå fast.

Vidare skall jag omnämna i detta sammanhang — oaktat jag icke kommer att göra något yrkande här utan först, med herr talmannens medgivande, längre fram — att Riksdagens Första kammare utan votering antagit följande skrivelseförslag: »att Riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verk-

*Ang. ändrad
lydelse av
vissa para-
grafer i
kommunal-
lagarna m. m.*
(Forts.)

Ang. ändrad
lydelse av
vissa para-
grafer i
kommunal-
lagarna m. m.

(Forts.)

ställa utredning rörande möjligheten och lämpligheten av de ordinarie kommunalstämmornas utsättande till arbetsfria vardagar samt för Riksdagen framlägga det förslag, vartill en dylik utredning må kunna giva anledning.»

Jag förnekar visserligen icke den stora auktoritet, de båda talare, som nu ha varit uppe, herr Hamrin och herr Lundgren, äga på detta område, men jag vill gent emot dem sätta petitionärernas auktoritet, och jag tror, att den kanhända kan utvärda en jämförelse med dessa båda herrars. Och jag skall nu begagna tillfället att låta denna petition komma in i Riksdagens protokoll. I denna petition uttalas, »att det synes petitionärerna högeligen önskvärt, att såväl ur synpunkten av söndagens religiösa helgd och ställning såsom vilodag som i samvetsfrihetens intresse utredning verkställas i syfte att särskilt valen till Riksdagens Andra kammare och till landstingen må förrättas på vardagar — jag sade nyss, att jag skulle dröja till en annan punkt med yrkande i fråga om detta — vilka för sådant ändamål, i den mån det erfordras, bordes göras arbetsfria». — I denna underdåniga framställning hava ett stort antal organisationer, korporationer och till myndig ålder komna svenska män och kvinnor instämt. De enskilda petitionärernas antal är 80,717 och de som fattat beslut i frågan å möten eller å kyrko- och skolrådssammanträden äro 69,150. I ett stort antal fall har de beslutandes numerär dock icke angivits. Samtliga möten, som anslutit sig, äro till antalet 407.

Jag kommer nu till underskrifterna. Jag tror då verkligen, som jag sade, att auktoriteteten hos undertecknarne kan gå upp mot de två föregående talarnes auktoritet.

Bland dessa undertecknare vill jag särskilt nämna den elfte Allmänna Svensk-Lutherska Prästkonferensen, Göteborgs stifts prästerskap, Kyrkliga stiftsmötet i Karlstad, Svenska bibelsällskapet, Allmänna Svenska prästföreningen samt Allmänna Svenska prästföreningens sociala utskott, Evangeliska Fosterlandsstiftelsen, Svenska Missionsförbundet, Uppsala kristliga studentförbund, Göteborgs kristliga studentförbund, Förbundet mellan Sveriges Kristliga Föreningar av Unga Män, Kristliga Föreningen av Unga Kvinnor, Svenska Folskolans Vänner, De Ungas Förbund förbundet för kristligt arbete. Tror man, att alla dessa korporationer skulle låta sätta sina namn under någonting, som de icke anse förtjänstfullt i det hänseendet, varpå petitionen syftar? Det kan hända, att dessa korporationer, dessa sammanslutningar av kristligt intresserade personer, icke skulle kunna ha lika stor auktoritet i denna fråga som — jag vågar väl icke säga — Andra kammarens religiöst intresserade medlemmar, — ty Andra kammaren får man nu egentligen uppskatta ganska högt, om man icke skall anses hava nedsatt dess nivå — men ett gott stycke på den vägen.

Jag tror således, herr talman, att jag står mig ganska väl mot de anmärkningar, som här blivit gjorda, och jag yrkar fortfarande, att denna andra punkt måtte utgå ur 17 §.

Herr Karlsson i Fjäl: Herr talman! Denna fråga har varit föremål för Riksdagens behandling tre olika gånger förut. Första

gången 1907, då jag i samband med de stora rösträttsfrågor, som voro före, väckte en motion i detta syfte. Jag gjorde det med den känedom, som jag hade om förhållandena i min hemort, och om huru kommunalstämmans ordförande där på en tid, då befolkningen vaknade till insikt om nödvändigheten att deltaga i kommunala angelägenheter, utsatte stämmorna på andra tider än sön- och helgdagar för att förhindra folk att deltaga. Denna detaljmotion drucknade då i den mängd av förslag, som väcktes i samband med de stora rösträttsfrågorna, och saken förföll. Sedan har frågan varit uppe vid två senare riksdagar, och har mycket utförligt behandlats och debatterats här i kammaren. Men då man nu här talar om en plikt-kollision och talar om att en åtgärd sådan, som här är föreslagen, skulle motverka sitt ändamål, då anser jag, att man driver hyckleriet och jesuitismen alldeles för långt. Den plikt-kollision, varom här talats, både i år och vid föregående tillfällen, anser jag icke ha synnerligen djupa rötter. Jag drar den slutsatsen av ett anförande, som hölls här föregående år, då vi behandlade frågan om landstingsmannavalens hållande på Marie bebådelsedag. Då var det en talare på bohuslänsbänken, som efter ett salvelsefullt yttrande slutade med: »Om så kommer att ske, skola herrarne likväl icke få ha den förnöjelsen att se oss utebliva.» Det tror jag mycket väl. Jag tror till och med att om i herr Räfs egen kommun stämmorna där skulle hållas på sön- och helgdagar, så skulle han infinna sig där, för så vitt han ansåg sig där hava några intressen att bevaka.

Ang. ändrad lydelse av vissa paragrafer i kommunal-lagarna m. m.
(Forts.)

Herrar *Bäckström* och *Sjöberg* instämde häruti.

Herr Torgén: Herr talman! Det må förlåtas mig, om jag icke har så ofantligt stor tilltro till den uppriktiga övertygelsen hos underskrivarne av dessa petitionslistor. Jag har erfarenhet hemifrån härvidlag, och den lilla erfarenheten skall jag be att få redogöra för inför kammaren.

Som regel har jag alltid utsatt kommunalstämmorna till söndagar, väl vetande, att deras utsättande till en vardag skulle omöjliggöra för personer inom denna kommun från mycket avlägsna trakter av densamma att kunna infinna sig, då de ju ha en tre, ja ända till fyra mils landsvägsresa, och det är ju naturligt, att de icke gärna göra en sådan resa på vardagarne. Söndagarna däremot äro allmänna samlingsdagar på kyrkplatsen, och då komma folk från alla delar av kommunen dit. Emellertid har det varit så, att både kyrko- och kommunalstämman brukat hållas efter gudstjänstens slut, en gång den ena stämman först, en annan gång den andra. Detta föranledde mig till att få ett beslut vid kommunalstämman om ett uttalande, vilken-dera stämman som i regel borde gå före, att förfråga mig hos vår kyrkoherde, och han yrkade på, att kyrkostämman skulle få gå först, och hållas omedelbart efter gudstjänstens slut. I detta uttalande ville jag underförstått således få in, huruvida icke söndagen skulle anses som i regeln lämplig tid för stämmas hållande. Jag vill då tala om, att han och för övrigt alla kommunalstämmans närvarande ledamöter enhälligt uttalade sig för söndagen såsom den i detta hänseende absolut

Andra kammarens protokoll 1913. Nr 52.

Ang. *änäråd-
lydelse av
vissa para-
grafer i
kommunal-
lagarna m. m.* lämpligaste dagen, möjligtvis med undantag för decemberstämman, som hemma brukar hållas på tredjedag jul, men bland dessa, som sålunda enhälligt uttalat sig för detta, fanns både den som haft listan om hand för samlande av underskrifter och många av dem som under-tecknat dessa listor.

(Forts.)

Från den synpunkten och med vetskap om, att i de flesta att ej säga alla kommuner det är alldeles olämpligt med en annan dag än söndagen för dessa stämmors hållande, skall jag be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Hamrin: Jag skall blott be att få konstatera, att det, som petitionen vänder sig emot, är en sak som det här icke är fråga om eller som åtminstone icke alls berörts i diskussionen.

För övrigt skall jag be att få tillägga, att om i en kommun finnas religiöst intresserade personer, som anse, att stämman icke bör hållas på sön- eller helgdagar, ha ju dessa rätt, om nu utskottets förslag vinner Riksdagens bifall, att, ifall de äro tillräckligt många, besluta att stämmorna icke skola hållas på sön- eller helgdag.

Som det nu är, kan däremot fallet vara det, att en person, som är religiöst indifferent, har i sin hand att utsätta stämmorna på sön- eller helgdag gentemot befolkningens önskingar. Jag finner därför fullt fog för det påståendet, att man genom fastslående av nuvarande system alldeles skadar den sak, som herr Räf vill göra sig särskilt till målsman för. Och då herr Räf anställer jämförelser mellan vad han kallar auktoriteter, är detta fullständigt malplacerat, ty det rör icke denna sak.

Herr Hage: Herr talman! Herr Räf tillhör ju det parti, som säger sig särskilt vilja arbeta för näringarna. Tänker herr Räf då på, vilken nationalekonomisk förlust det måste vara för näringarna, att man rycker folk från arbetet under vardagarna och tvingar dem att gå på kommunalstämmor? Jag föreställer mig alltså, att ett konsekvent hållande på *det* programmet, att man vill hjälpa näringarna, skulle tvinga herr Räf till att yrka på, att man skall hålla kommunalstämmor på söndagarna.

Jag skall be att få, i likhet med föregående talare, yrka bifall till detta förslag.

Herr Räf: Herr talman! Det var en talare — jag tror, det var herr Torgén — som sade, att han icke hade mycken respekt för underskrivarne av denna petition. Jag har icke heller åberopat de enskilda underskrivarerna, utan dessa huvudorganisationer, vilkas namn stå under denna petition. Vad de särskilda petitionärerna beträffar, kan jag naturligtvis icke känna dem allesammans, då det ju var ungefär 150,000 stycken.

Nu har herr Hamrin sagt, att om det finnes nog många religiösa, kunna de tvinga de andra att hålla stämman på andra dagar än sön- eller helgdag. Jo, jag tackar jag; är det herr Hamrins uppfattning, att det finns tillräckligt antal religiösa på varje ort, som kunna fram-tvinga kommunalstämmans hållande på vardagar? Jag tror tvärtom,

och det är nog herr Hamrins uppfattning också, ty i annat fall skulle vi ha mycket, mycket olika uppfattning om de religiöst intresserade antal.

Beträffande petitionen har man frågat: vad är dess syfte? Jo, det är fråga om en opinionsyttring. I petitionen heter det, »att det synes petitionärerna högeligen önskvärt, att såväl ur synpunkten av söndagens religiösa helgd och ställning såsom vilodag som i samvetsfrihetens intresse utredning verkställes i syfte att särskilt valen till Riksdagens Andra kammare och till landstingen må förrättas på vardagar» — jag har uttryckligen förklarat, att jag, då vi komma till den punkt, som egentligen innehåller stadgande härom, skall framställa mitt yrkande. Men det förstår man, att den behandlade punkten är avgörande för frågan om sön- och helgdagars helgd.

Ang. ändrad lydelse av vissa paragrafer i kommunal-lagarna m. m.
(Forts.)

Herr Byström: Herr talman! Jag vill blott påpeka, att den ifrågavarande petitionen icke alls gäller helgdagarna, för så vitt man får åberopa den skrift herr Räf åberopade, förutsatt att dessa icke skulle infalla på en söndag. Vad herr Räf framhållit, sammanfaller alltså icke helt och hållet med vad som uttalats i den åberopade petitionen.

Såsom det förr varit har ju en person kunnat bestämma om tiden. Nu blir det stämman själv, som gör det. Detta framgår ju tydligt av paragrafen, som rörande den omhandlade saken lyder: »Ordinarie kommunalstämma i december må kunna beträffande de ordinarie kommunalstämmorna under nästföljande år eller någon av dem besluta, å vilken dag sådan stämma skall hållas eller, därest så ej finnes lämpligt, huruvida stämma skall utsättas till sön- eller helgdag. Angående omröstning vid sådant beslut stadgas i § 11 mom. 3.»

Detta måtte väl få anses som en betydande förbättring jämfört mot nuvarande förhållandet.

Herr Räf: Det var då alldeles märkvärdigt, om man skulle behöva antaga, att sådana män som herrar von Mentzer, K. J. Ekman, K. J. Gustafsson, Bergqvist, P. Valerius Olsson och Carl Boberg icke ha förstått, vad de skrivit. De utgå just ifrån den synpunkt, som jag har anlagt på motionen. Motionen bär nr 159 och är väckt i Första kammaren.

Herr Byström: Blott ett par ord! Jag vill påpeka, att petitionen, som det är fråga om, gäller allenast söndagarna och söndagarnes helgd — det har herr Räf för övrigt läst upp flera gånger. Men den talar icke om helgdagarna, vilket är en särskilt sak.

Ävenså talar petitionen om riksdagsmannavalen. Det heter i den samma såvitt det är rätt återgivet i herr von Mentzers omordade motion: »Det synes petitionärerna högeligen önskvärt, att så väl ur synpunkten av söndagens religiösa helgd och ställning som vilodag som i samvetsfrihetens intresse utredning verkställes i syfte att särskilt valen till Riksdagens Andra kammare och till landstingen må förrättas på vardagar, vilka för sådant ändamål i den mån det erfordras, borde göras arbetsfria.»

*Ang. ändrad
lydelse av
vissa para-
grafer i
kommunal-
lagarna m. m.*
(Forts.)

Jag tillhör dem som önska främja söndagens helgd, men jag anser att man kan hålla en stämma och även val på en Marie bebådelsedag eller någon annan helgdag, förutsatt att den nu icke på samma gång är söndag. Sex dagar skall du arbeta, men på sjunde skall du vila, heter det i det ord, som borde vara regel för alla.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, framställde herr talmannen i överensstämmelse med de därunder framkomna yrkandena propositioner först på godkännande av utskottets förslag till lydelse av förevarande paragraf samt vidare på godkännande av samma paragraf med den av herr Räf under överläggningen föreslagna ändring däri; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja godkänd. Herr Räf begärde emellertid votering, till följd varav nu uppsattes, justerades och anslogs denna omröstningsproposition:

Den som vill, att kammaren godkänner 17 § i konstitutionsutskottets förevarande förslag till lag om ändrad lydelse av vissa paragrafer i förordningen om kommunalstyrelse på landet, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren godkänt nämnda paragraf med den av herr Räf under överläggningen föreslagna ändring däri.

Voteringen utvisade 134 ja mot 48 nej, vid vilken utgång kammaren således godkänt utskottets förslag till lydelse av ifrågavarande paragraf.

§§ 21, 23, 27 och 28.

Godkändes.

Utskottet hade föreslagit att § 29 skulle hava följande lydelse:

Mom. 1. För val av kommunalfullmäktige skall kommun med mer än 10,000 invånare indelas i valkretsar.

Vid valkretsindelningen iakttages, att varje krets kommer att utse minst *tio*, högst *tjugu* kommunalfullmäktige efter den beräkningsgrund, att i allmänhet en kommunalfullmäktig utses för varje tal, motsvarande det som erhålles, då kommunens mantalsskrivna folkmängd delas med antalet fullmäktige för hela kommunen; att delar av samma by eller hemman ej utan synnerliga skäl förläggas till olika valkretsar; att varje valkrets skall kunna omslutas med en sammanhängande gränslinje; samt att antalet fullmäktige för hela kommunen

varder, i den mån utan olägenhet kan ske, lika fördelat på de särskilda valkretsarna.

Indelningen i valkretsar jämte antalet fullmäktige för varje valkrets bestämmes, efter därom av kommunalnämnden uppgjort förslag, av kommunalstämma.

Ang. ändrad lydelse av vissa paragrafer i kommunal lagarna m. m.

(Forts.)

Är kommun indelad i valkretsar, skola av det antal fullmäktige, som bör för hela kommunen på en gång och för samma tid väljas, så många utses i varje valkrets, som, efter förhållandet mellan hela antalet fullmäktige för kommunen och hela antalet fullmäktige för valkretsen, därå belöpa; och äger kommunalstämman enligt nu angiven grund bestämma, huru många fullmäktige skola i varje valkrets genom ett val utses.

Valbarhet är ej inskränkt inom valkrets.

Mom. 2. Är kommun delad i valkretsar, bildar varje valkrets ett valdistrikt.

Därest det till följd av samfärdsförhållandena eller andra orsaker finnes lämpligt, må kommun, som ej är delad i valkretsar, ävensom valkrets delas i två eller flera valdistrikt.

Vill någon i kommunen eller beträffande kommun, som är delad i valkretsar, i valkretsen boende och till deltagande i val av kommunalfullmäktige berättigad väcka förslag om delning av kommunen eller valkretsen i valdistrikt eller om upphävande av eller ändring i redan skedd delning, göre framställning till Konungens befallningshavande. Ej må framställning bifallas, med mindre yttrande inhämtats från kommunalstämma. Delar av samma by eller hemman må ej utan synnerliga skäl förläggas till olika valdistrikt. I beslut om delning av kommun eller valkrets i valdistrikt skall jämväl angivas tiden för beslutets ikraftträdande och varde beslutet av Konungens befallningshavande kungjort.

Är kommun delad i flera valdistrikt för val av landstingsmän, utgör sådant valdistrikt jämväl valdistrikt för kommunalfullmäktigval.

Mom. 3. Äro i kommun flera valdistrikt, äger röstberättigad valrätt utöva allenast vid valförrättning inom det valdistrikt, där han är mantalsskriven.

Medlem av kommunen, som icke är inom densamma mantalsskriven, tillhör det valdistrikt, inom vilket han äger eller brukar fast egendom eller är för inkomst av kapital eller arbete till allmän bevilning uppförd. Kan ej med tillämpning av vad sålunda är stadgat avgöras, var han äger valrätten utöva, ankomme på honom själv att därom bestämma, därest han anmäler sin önskan senast vid den i § 65 omförmälda justering av röstlängden. Har ej sådan anmälan skett, uppföres han i röstlängden för det valdistrikt, kommunalnämnden bestämmer.

Mom. 4. Valet sker med slutna sedlar. Därvid böra begagnas valsedlar av ofärgat, svenskt normalpapper nr 4, med rektangulär form, 17 centimeter långa och 10 centimeter breda samt utan kännetecken.

Å valsedel må före namnen utsättas partibeteckning (partinamn eller annan beteckning i ord för viss grupp av valmän eller för viss meningsriktning).

*Ang. ändrad
lydelse av
vissa para-
grafer i
kommunal-
lagarna m. m.
(Forts.)*

Namnen skola å valsedeln uppföras i en följd, det ena under det andra, och må utgöra högst två utöver det antal kommunalfullmäktige, valet avser. Av namnen anses så många, från början räknat, som motsvara antalet fullmäktige, avse själva fullmäktigvalet och de övriga allenast val av efterträdare åt avgången fullmäktig. Har å valsedeln medelst en linje avskilts ett mindre antal namn, från början räknat, anses dock allenast de sålunda avskilda främsta namnen avse själva fullmäktigvalet.

Ogill är valsedel:

till vilken använts papper, som på grund av dess färg eller beskaffenhet i övrigt företer sådan väsentlig olikhet med det föreskrivna, att olikheten kan iakttagas genom den utskärning, som skall finnas i de, enligt vad här nedan sägs, föreskrivna valkuvert;

vilkens form eller storlek väsentligen avviker från vad i nämnda hänseenden ovan stadgats;

å vilken finnes något kännetecken, som kan antagas vara med avsikt där anbragt;

vilken upptager partibeteckning å annat ställe än ovanför namnen.

Upptager valsedel namn på någon, som ej är valbar, eller framgår i avseende å något där förekommande namn ej fullt otvetydigt, vem som därmed åsyftas, anses sådant namn såsom obefintligt. Äro å valsedel upptagna flera namn än ovan är medgivet, anses de sista övertaliga namnen såsom obefintliga. Valsedel, som lyder å färre namn än det antal fullmäktige, valet avser, vare ändock giltig.

Finnas i ett valkuvert två eller flera valsedlar, vare de alla ogilla.

Mom. 5. a) Val av kommunalfullmäktige förrättas i kommun, som icke är delad i valdistrikt, å kommunalstämma. Äro i kommun flera valdistrikt, förrättas valen i de särskilda valdistrikten å distriktsstämma.

Stämman för dessa val skall hållas under tiden från och med den 1 november till och med den 15 december å dag, som kommunalstämma det år val skall förrättas bestämmer. Val får ej äga rum å tider, då allmän gudstjänst hålles inom kommunen, samt skall fortgå minst två timmar före klockan tre eftermiddagen och minst två timmar efter klockan fem eftermiddagen. I kungörelse om stämman för kommunalfullmäktigval skall tiden för valet noggrant angivas.

Äro i kommun flera valdistrikt, skall kommunalstämma det år val skall äga rum för varje valdistrikt bland de valberättigade inom distriktet utse någon att såsom ordförande vid distriktsstämma leda valet ävensom suppleant för honom. Till distriktsstämma utfärdas kallelse av ordföranden för stämman i den ordning, som för kallelse till kommunalstämma stadgats.

Röstlängd är, om valet äger rum å kommunalstämma, kommunens allmänna röstlängd. Äger valet rum å distriktsstämma, är den del av kommunens allmänna röstlängd, som avser valdistriktet, röstlängd.

I fråga om röstlängdens granskning och anmärkning mot densamma skall, då valet försiggår å distriktsstämma, förfaras på sätt för kommunalstämma är stadgat och skola de, som må utöva röst rätt å stämman, äga framställa anmärkning mot längden ävensom

besluta över sådan anmärkning. Om röstberäkning gälle vad för kom-

munalstämma är stadgat.

b) Ej må vid valet tal hållas eller tryckta eller skrivna upprop till de väljande tillåtas inom stämmolokalen.

Vid förrättningen, därvid stämmans ordförande biträdes av två av densamma utsedda personer, skola kuvert av ogenomskinligt papper, lika till storlek och beskaffenhet samt mitt på framsidan försedda med en utskärning av ungefär sex kvadratcentimeters storlek, tillhandahållas valmännen för det ändamål, varom här nedan förmäles. Äro i kommun flera valdistrikt, skall, innan valkuvert utlämnas, därå intryckas en stämpel, utvisande det valdistrikt, för vilket förrättningen äger rum. Blanketter till valsedlar skola jämväl å vallokalen tillhandahållas. Omedelbart före röstningens början skall ordföranden visa de närvarande, att valurnan är tom.

Valmännen äga avgiva sina röster i den tur, de anmäla sig hos ordföranden, därest icke å förut hållen kommunalstämma beslutits, att valet skall ske efter upprop. Till valmannen utlämnas ett valkuvert för hans egen del samt ett kuvert för varje annan röstberättigad, för vilken han uppger sig vilja utöva rösträtt.

I stämmolokalen skola till lämpligt antal finnas avskilda platser, avsedda att möjliggöra för en var att med valbemlighets bevarande kunna inlägga sin valsedel i kuvertet. För sådant ändamål skola dessa platser vara inrättade med skärmar eller annat dylikt, dock så anordnat, att för såväl ordföranden som allmänheten är synligt, när en plats är upptagen; och åligger det ordföranden att vaka över att valmans förehavande där ej må av någon kunna iakttagas.

Valmannen har att vid någon av omförmälda särskilda platser inlägga sin valsedel i kuvertet på sådant sätt, att valsedelns baksida helt täcker utskärningen, varvid iakttages, att om han tillika utövar rösträtt för annan, särskild valsedel och valkuvert användas för denne. Sedan valkuvertet tillslutits, överlämnar valmannen utan dröjsmål personligen detsamma till ordföranden. Efter det ordföranden förvissat sig om, att den, för vilken valkuvert avlämnas, är i röstlängden upptagen såsom röstberättigad, och att i de fall, då valmannen uppger sig vilja utöva rösträtt för annan, han är därtill behörig, ävensom tillsett, att kuvertet är behörigen stämplat men eljest på utsidan omärkt, att valsedeln, såvitt iakttagas kan, är av föreskriven beskaffenhet samt att valsedeln på ovan angivet sätt täcker utskärningen, antecknar ordföranden å den i utskärningen synliga baksidan av valsedeln tydligt det röstvärde, som tillkommer densamma, samt drager ett lätt synbart streck å valsedeln under hela den sålunda antecknade röstsiffran. Härefter nedlägger ordföranden kuvertet i valurnan, i sammanhang varmed i röstlängden vid namnet på den, vars rösträtt utövats, göres anteckning, att rösträtten begagnats. Valman, som på grund av kroppsligt fel är oförmögen att i föreskriven ordning avgiva sin röst, äge att till biträde vid röstningen anlita den, han själv därtill utser.

Ej må någon i annan ordning, än nu är sagt, utöva rösträtt. Valkuvert, som saknar behörig stämpel eller är å utsidan märkt med annat kännetecken eller däri finnes inlagd valsedel, vilken enligt vad

Ang. ändrad lydelse av vissa paragrafer kommunal-lagarna m. m.

(Forts.)

Ang. ändrad
lydelse av
vissa para-
grafer i
kommunal-
lagarna m. m.

(Forts.)

iakttagas kan icke är av föreskriven beskaffenhet, eller däri valsedel ej är på ovan angivet sätt inlagd, varde ej mottaget.

Då uppehåll i valförrättningen sker, skall valurnan omsorgsfullt förseglas under minst två närvarandes sigill samt därefter sättas i säkert förvar; och bör, innan förseglingen vid förrättningens fortsättande borttages, ordföranden inför öppna dörrar förvissa sig om, att sigillen äro obrutna.

De valmän, som vid det klockslag, då uppehåll i valet göres eller valet skall sluta, eller, om valet skett efter upprop, vid upppropets slut äro tillstädes i stämmolokalen eller, om utrymme där saknas, å anvisad plats därintill men ej då hunnit deltaga i valet, äga rätt att i den ordning de anmäla sig avlämna sina valsedlar. När alla, som vid det för valets slut fastställda klockslag äga tillträde till valet, avlämnat sina valsedlar, förklare ordföranden röstningen avslutad.

Omedelbart därefter uttagas valkuverten ur valurnan och räknas öppnade. I det protokoll, som skall föras vid förrättningen, antecknas antalet valkuvert. Vid avfattande av protokollet bör till ledning tjäna formulär, som av Kungl. Maj:t fastställas. Valkuverten inläggas härefter i hållfast omslag, som omsorgsfullt förseglas under minst två närvarandes sigill. De sålunda åsatta sigillen skola jämväl i protokollet avtryckas.

Sedan valprotokollet upplästs och dess riktighet bekräftats av ordföranden och två av de närvarande, avslutas förrättningen. Ordföranden insände därefter ofördröjligen till Konungens befallningshavande omslaget med valkuverten jämte valprotokollet. Sker insändandet med allmänna posten, skall försändelsen assureras.

c) Konungens befallningshavande skall vid offentlig, minst sex dagar förut i kommunens kyrkor kungjord förrättning sammanräkna de avgivna rösterna. Denna förrättning skall påbörjas, så snart omständigheterna det medgiva, och senast inom fjorton dagar från valets förrättande; och låte Konungens befallningshavande vid förrättningen föra protokoll.

Valets utgång kungöres omedelbart genom uppläsning av nämnda protokoll. Med protokollets uppläsning är valförrättningen avslutad.

De avgivna valsedlarna skola av Konungens befallningshavande inläggas under försegling och förvaras intill utgången av den tid, för vilken valet gäller.

Reservation hade emellertid avgivits av herrar *Clason, Bellinder, K. J. Ekman, von Geijer, von Mentzer, von Bahr, Magnusson* i Tumhult, *Räf* och *Jönsson* i Slätåker, som ansett, att mom. 4 och 5 bort hava följande lydelse:

Mom. 4. Valet sker — — — (lika med utskottets förslag) — — — själva fullmäktigvalet.

Ogill är valsedel:

till vilken använts papper, som på grund av dess färg eller beskaffenhet i övrigt företer väsentlig olikhet med det föreskrivna;

vilkens form — — — (lika med utskottets förslag) — — — ändock giltig.

Mom. 5 a) Val av kommunalfullmäktige — — — — (lika med utskottets förslag) — — — — är stadgat. *Ang. ändrad lydelse av vissa paragrafer i kommunal-*

b) Ej må vid valet tal hållas eller tryckta eller skrivna upprop till de väljande tillåtas inom stämmolokalen.

Vid förrättningen skall genom ordförandens försorg tillräckligt antal blanketter till valsedlar tillhandahållas valmännen. *lagarna m. m.*
(Forts.)

Valsedlarna mottagas av ordföranden vilken därvid biträdes av två av stämman utsedda personer. Omedelbart före röstningens början skall ordföranden visa de närvarande, att valurnan är tom. Valmännen äga avgiva sina röster i den tur de anmäla sig hos ordföranden, därest icke å förut hållen kommunalstämma beslutats, att valet skall ske efter upprop. Å varje valsedel antecknar ordföranden tydligt det röstvärde, som tillkommer densamma, samt drager ett lätt synbart streck å valsedeln under hela den sålunda antecknade röstsiffran.

Då uppehåll i valförrättningen — — — — (lika med utskottets förslag) — — — — röstningen avslutad.

Valsedlarna inläggas omedelbart därefter i hållbart omslag, som omsorgsfullt förseglas under minst två närvarandes sigill. De sålunda åsatta sigillen skola jämväl i det över förrättningen förda protokollet avtryckas.

Vid affattandet av valprotokollet bör till ledning tjäna formulär, som av Kungl. Maj:t fastställas.

Sedan valprotokollet upplästs och dess riktighet bekräftats av ordföranden och två av de närvarande, avslutas förrättningen. Ordföranden insände därefter ofördröjligen till Konungens befallningshavande omslaget med valsedlarna jämte valprotokollet. Sker insändandet med allmänna posten, skall försändelsen assureras.

c) Konungens befallningshavande skall — — — — (lika med utskottets förslag) — — — — valet gäller.

Efter föredragning av paragrafen yttrade

Herr Petersson i Lidingö villastad: Herr talman, mina herrar! Den nu föredragna paragrafen handlar om införande av proportionellt valsätt vid val av kommunalfullmäktige på landet. Emot den saken har jag ingenting att erinra, utan anledningen till, att jag vid denna paragraf begärt ordet är den, att det synes mig kunna och böra ifrågasättas, huruvida de formella anordningar, som fästats vid detta valsätt i dess nu ifrågavarande användning, verkligen behöva vara så omständliga och så betungande, som nu är föreslaget. Man har efter modellen av de politiska valen till Andra kammaren föreslagit, att det skall anordnas valskärmar och att röstsedlarna skola läggas in i särskilda valkuvert, försedda med en öppning på framsidan, ett s. k. fönster, i vilket man har att skriva in röstsiffran. Det synes mig, att frågan om det rent praktiska anordnandet av dessa val är en fråga, där man icke behöver gå fram efter partipolitiska linjer, utan där man borde kunna helt lugnt och enkelt se efter, vad som verkligen är mest praktiskt och verkligen behövt i detta avseende. Det är fördens skull, som jag tagit till orda, ty eljest skulle jag icke nu ha besvärat kammaren med något yttrande.

*Ang. ändrad
lydelse av
vissa para-
grafer i
kommunal
lagarna m. m.*
(Forts.)

Det är ju alldeles klart, och det har jag för öfrigt fått bekräftat av de representanter från landsorten, som jag talat med angående denna sak — jag erinrar om att det här är fråga om val av kommunalfullmäktige på landet och att det således icke gäller städerna. — Jag har fått bekräftat, att systemet med valkuvert och valskärmar o. d. allmänt anses såsom en stor tunga och en ganska besvärande sak, som man gärna skulle vilja blifva kvitt. Det är ju också klart, att det i en stad med dess bättre tillgång på lokaler och på skolat folk att leda en valförrättning skall gå jämförelsevis bra att ordna köer och det sätt, varpå varje valman skall komma bakom valskärmen där han har att lägga in sin röstsedel i kuvertet o. s. v. Detta går, som sagt godt för sig i en stad, men kommer att vålla afsevärda svårigheter på landet, där man saknar samma möjligheter.

Då framställer sig helt naturligt den frågan, om den anordning, som här är föreslagen, verkligen är så nödig och så värdefull, att man bör taga den trots de praktiska olägenheter, som äro förenade med densamma. Jag skulle vilja framställa den frågan: är det verkligen en önskan hos valmännen ute i landskommunernas stämmor, att det skall anordnas på detta sätt? Ja, att icke ordförandena, som skola vara valförrättare, önska det, synes mig ganska naturligt, och jag har även den uppfattningen, att icke heller de väljande skarorna sätta värde på dessa tunga former, snarare tvärtom. Jag tror icke heller att det är nödigt att införa dessa anordningar av det skäl, att de skulle behövas för att därigenom valhemligheten skulle skyddas. Jag vill påpeka, att i samma paragraf finnas bestämmelser om beskaffenheten av de valsedlar, som skola avlämnas; de skola ha en viss storlek och vara tryckta eller skrifna på ett visst slags papper. Det synes mig därför, att när en valman avlämnar en så beskaffad valsedel hopvikt, och ordföranden utsätter röstetalet på den, så finnes det knappast större möjlighet för en åskådare av valhandlingen att bedöma, vad den innehåller, än om den varit innesluten i ett kuvert.

Hela denna anordning med valkuvert har väsentligen blott en historisk grund. Det var nämligen så, att slutna och hopklistrade valsedlar föreslogos av den proportionella valkommittén; denna opererade med officiella röstsedlar och föreslog, att dessa skulle vikas tillsammans och gummas ihop, samt vidare att det skulle sättas en stämpel på valsedeln, innan den skulle begagnas. Denna stämpel på valsedeln hade enligt proportionella valkommitténs förslag en ganska betydelsefull uppgift: dels skulle valförrättaren kunna se, att icke obehöriga valsedlar hade använts, och dels skulle det vara möjligt att, om så behövdes, identifiera valsedlarna från en viss valkrets. Sådant kunde behövas exempelvis, om det bleve fråga om besvär och det påyrkades, att alla rösterna från en viss kommun skulle kasseras. Man hade då blott att plocka fram valsedlarna och därefter granska stämplarna för att särskilja sedlarna efter deras avlämningsplats, och på det sättet kunde man göra om hela valet utan vidare, om så skulle behövas.

När 1906 års rösträttsförslag framlades, och gick ut på majoritetsval, förlorade förslaget om officiella röstsedlar helt och hållet sin

betydelse. Men man införde då i stället kuvert och stämplars på kuverten. Dessa stämplars kunde ju icke ha samma betydelse som enligt kommitténs förslag, därför att när kuvertet är brutet och valsedeln uttagen, är det ju alldeles omöjligt att konstatera varifrån valsedeln kommer, man åberopade då valhemlighetens skyddande såsom skäl. När sedan 1907 års förslag till ändring i fråga om riksdagsmannavalen framlades för Riksdagen, bibehöll man 1906 års vallag i dessa delar oförändrad, därför att man ville så litet som möjligt ändra de formella föreskrifter, som förut blifvit uppgjorda. Detta är hela saken med dessa anordningar och dessa valkuvert och stämplars. De ha nu blifvit införda vid riksdagsmannaval, — det är sant, — och man har knappast tillräcklig anledning att söka få bort dem ur denna lag igen. De kunna ju där möjligtvis vara till någon nytta, ehuru de i realiteten icke äro av någon synnerlig betydelse. Men att nu införa dem vid de kommunala valen över hela linjen synes mig icke nödigt. Jag tror, att man med avseende å dessa val lugnt kan taga upp frågan, huruvida dessa anordningar verkligen äro behövliga eller fylla något verkligt ändamål. Säkerligen skall man i de kommunala valen reda sig lika bra utan hela denna apparat och den innebär således endast en onödig omgång.

Jag skall med anledning av vad jag nu anfört tillåta mig att hemställa om avslag å utskottets hemställan i denna del och bifall till den reservation, som är fogad till utskottets betänkande av herr Magnusson i Tumbult m. fl.

I detta anförande, under vilket herr vice talmannen övertagit ledningen av förhandlingarna, instämde herr *Lundell*.

Vidare anförde:

Herr Hage: Herr talman, mina herrar! Jag har tillsammans med några medlemmar i denna kammare väckt en motion i denna punkt. I denna motion yrkar jag på, att en viss del av denna paragraf, nämligen mom. 5 andra stycket, måtte få en något ändrad lydelse. Jag har då vad beträffar första delen av detta moment föreslagit följande lydelse: »Stämman för dessa val skall hållas under tiden från och med den 1 november till och med den 31 december å dag, som kommunalstämman i december året näst före det, under vilket valet skall förrättas, äger att bestämma. Därest viss dag icke lämpligen kan bestämmas, äger stämman att besluta, huruvida valet skall utsättas till sön- och helgdag. Vid beslut i denna fråga äge en var röstberättigad en röst.»

Nu har utskottet mot detta gjort vissa invändningar. Särskildt har man sagt, att det går icke an att utsträcka tiden för hållandet av dessa kommunalfullmäktigeval till senare delen av december månad, därför att funktionstiden för kommunalfullmäktige inträder från och med den 1 januari, och då skola valförrättningen och sammanräkningen vara avslutade, så att dessa förtroendemän kunna börja och funktionera i sina uppdrag. Den invändningen är ju ganska stark, så jag skall icke göra något yrkande i den delen.

Ang. ändrad lydelse av vissa paragrafer i kommunallagarna m. m.
(Forts.)

*Ang. ändrad
lydelse av
vissa para-
grafer i
kommunal-
lagarna m. m.*
(Forts.)

Men jag har, som synes, även gjort en del andra yrkanden, och dem anser jag mig för min del böra stå fast vid, därför att det gäller här verkligen en principfråga. Det gäller att hävda den konsekventa uppfattningen utav någonting, som förut förekommer i detta förslag, och som jag tycker, att man ovillkorligen bör hålla på. Som herrarna se, har man förut föreslagit, att när det gäller att fastställa dag för ordinarie kommunalstämma, då man alltså skall välja en hel del förtroendemän inom kommunen, så skall det ske på det sättet, att man icke skall använda den 40-gradiga skalan, utan per kapitaomröstning. Men när det däremot gäller att fastställa valdag för val av kommunalfullmäktige, då skall fortfarande den 40-gradiga skalan äga giltighet. Detta tycker jag för min del är något inkonsekvent. Ty jag anser, att det är fullt ut lika viktigt, att dessa stämmor, på vilka skall väljas kommunalfullmäktige, bli utsatta på ett sådant sätt att småfolket kan deltaga i valet; detta är lika viktigt som i fråga om andra stämmor, då man väljer andra förtroendemän, såsom ordförande i kommunalstämma, kommunalnämnsmedlemmar och allt vad de heta. Nu kan faktiskt — om utskottets förslag går igenom — den 40-gradiga skalan fälla ett sådant utslag, att den dag, då kommunalfullmäktige skola väljas, blir utsatt t. ex. på en vardags förmiddag, då småfolket icke kan deltaga i valet. Det kan tänkas, att detta i sin mån kommer att medföra den konsekvensen, att på ställen, där man funderar på att inrätta kommunalfullmäktigeinstitutionen, drar man sig för att göra det. Detta kan komma att få synnerligen stor betydelse särskildt för de delar av landet, som jag representerar, nämligen Norrland, där vi ha stora kommunalområden, och där det är av särskild vikt att åstadkomma just en dylik institution, som medverkar till ett bättre deltagande i de kommunala angelägenheterna. Jag har alltså med anledning därav ansett mig böra yrka på, att det blir samma bestämmelser med avseende å fastställandet av dag för väljande av kommunalfullmäktige, som föreslagits med avseende å väljandet av andra kommunala förtroendemän. Med anledning härav skall jag alltså be att få yrka, att 29 § mom. 5, andra stycket blir ändrat så att det kommer att heta: »Stämman för — — — — bestämmes. Därest viss dag icke lämpligen kan bestämmas, äger stämman att besluta, huruvida valet skall utsättas till sön- och helgdag. Vid beslut i denna fråga äge en var röstberättigad en röst. Val får ej — — — — valet noggrant angivas.»

Jag skall för min del be att få yrka bifall till det förslaget.

Herr Wallin: Herr talman, mina herrar! De invändningar, som den ärade talaren på stockholmslänsbänken hade att göra mot denna paragraf, drabba samtliga åtgärder för valhemlighetens bevarande. Såvitt jag erinrar mig, finnes bland dessa åtgärder för valhemlighetens bevarande ingen, som den ärade talaren ej själf har bidragit till att införa, då den nuvarande politiska rösträtten godkändes av Riksdagen. Alla anordningar med valskärmar och dylikt voro föreslagna, såvitt jag erinrar mig, i den kungl. proposition, som då avlämnades till Riksdagen. Det förefaller mig rätt egendomligt, att talaren nu icke

vill vara med om att tillämpa samma åtgärder vid andra val, vilka lika väl som de förra ha en politisk prägel över sig.

Det är ju givet, att så snart det blir proportionellt valsätt, måste de olika partierna deltaga i samma ordning, som om det gällde riksdagsmannaval; man kan icke undvika det. Och är det nödvändigt att skydda valhemligheten vid riksdagsmannaval, stadsfullmäktigeval och landstingsmannaval, så är det i samma grad påkallat att skydda valhemligheten vid kommunalfullmäktigeval. Alldeles samma skäl, som tala för ett skyddande av valen i de förra fallen, tala även därför i det senare fallet.

De invändningar, som den ärade talaren hade att göra, voro endast sådana, som rörde de rent mekaniska anordningarna. Talaren nämnde om, att det var svårt på landsbygden att skaffa sig lämpliga lokaler för sådana val. Men dessa lokaler måste man ändå skaffa sig för riksdags- och landstingsmannavalen. Vidare invändes, att det skulle vara svårt att få skolat folk. Det förefaller mig, som om alldeles samma förhållande skulle göra sig gällande även där. I kommuner, där dessa val komma att tillämpas, måste man ju i alla fall ha skolat folk för landstingsmannavalen, och då måtte man väl också kunna få skolat folk för kommunalfullmäktigevalen. Anordningen med skärmar och dylikt är en anordning, som varje kommun redan nu måste hava skaffat sig, ty valen till Andra kammaren såväl som till landstingen försiggå redan nu i kommunerna, och några anordningar, utöver vad kommunerna redan hava, behöva således ingalunda anskaffas för dessa val. Det synes mig således, som några bärande invändningar icke gjorts mot, att valhemligheten bör skyddas även i detta fall, i synnerhet som detta icke föranleder någon som helst ökad utgift för kommunerna, eftersom alla de anordningar, som erfordras, redan nu finnas. Då kan jag för min del icke förstå, varför man i detta fall yrkar avslag på denna paragraf.

Mot de erinringar och förslag, som herr Hage framställt, har jag med den uppfattning jag har i övrigt i denna fråga ingenting att invända, varför jag ber att få yrka bifall till det förslag, som av honom framställts.

Herr Edén: Herr talman! Till vad den förre ärade talaren yttarat med anledning av herr Peterssons i Lidingö villastad uttalande skall jag be att få lägga några få ord. Liksom herr Petersson anser även jag, att denna sak skall tagas som en rent praktisk sak, och att man icke bör lägga några partilinjer på den. Men just ur den synpunkten kan jag icke rätt förstå, varför högerpartiet skall motsätta sig, att anordningarna till skydd för valhemligheten utsträckas även till de kommunala valen, när samma högerparti genom sin regering år 1907 föreslagit sådana anordningar i vad angår de politiska valen till Andra kammaren. Det kan väl icke den ärade talaren förneka, att är det så, att om man behöver skydda valhemligheten vid val till Andra kammaren, så lär man med minst lika rätt få anse, att man kan behöva dessa anordningar vid val till landsting och även i någon mån vid val till stadsfullmäktige och kommunalfullmäktige. I det ena fallet, likaväl som i det andra, kan påtryck-

Ang. ändrad lydelse av vissa paragrafer i kommunal-lagarna m. m.
(Forts.)

Ang. ändrad lydelse av vissa paragrafer i kommunal-lagarna m. m. ning göra sig gällande. Herr Wallin har påpekat, att all den attiralj, man behöver i fråga om skärmar och dylikt, redan är införd i kommunerna. Med varje val, som går, bliva kommunerna mera vana vid att hantera denna attiralj. Det är endast den skillnaden, att man också får anskaffa kuvert med fönster förutom de vanliga slutna kuverten. Detta är ju inte något så märkvärdigt, att icke kommunerna skulle kunna komma ut därmed. Jag tror inte på den satsen, att kommunerna finna det så besvärligt med dylika åtgärder. Jag vet många håll på landsbygden, där det verkligen förelegat en mycket bestämd önskan att få skydd för valhemligheten särskilt för sådana val som landstingsmannavalen. Man har särskilt tänkt på dessa, eftersom ju kommunalfullmäktigevalen endast förekomma på ett fåtal ställen.

Till sist skall jag i detta sammanhang endast påpeka, att år 1911 Riksdagens båda kamrar, således även Första kammaren, voro med om en skrivelse till Kungl. Maj:t med direkt anhållan, att de åtgärder till skydd för valhemligheten, som funnos beträffande de politiska valen, skulle i tillämpliga delar överflyttas till landstingsmannavalen. Har man nu väl flyttat dem dit, så kan man också tillämpa dem på kommunalfullmäktigevalen.

Ifråga om herr Hages yrkande bör först märkas, att herr Hage själv medgav, att hans i motionen framställda förslag om utsträckning av terminen för val till kommunalfullmäktige knappast låter sig genomföras. Nu har herr Hage i stället yrkat, att det åtminstone skulle sättas in i moment 5 av föreliggande paragraf en bestämmelse, genom vilken det sades ifrån, att kommunalstämman kunde utsätta val av kommunalfullmäktige till söndag eller helgdag, samt stadgades att kommunalstämman vid dessa frågors avgörande skulle rösta efter personlig rösträtt. Mot detta i och för sig har jag icke något att invända. Jag kan gärna medgiva, att det som herr Hage påyrkat verkligen kan vara en viss konsekvens i förhållande till det beslut, som fattats i fråga om § 17. Men jag må också säga, att något större behov därav lär icke föreligga. Först och främst är det visst icke så, som herr Hage yttrat, att valen av kommunalfullmäktige skola kunna utsättas till en vardag på förmiddagen. Ty i mom. 5 andra stycket står uttryckligen, enligt den nu föreslagna lydelsen, att valet måste äga rum under minst 2 timmar före kl. 3 e. m. och minst 2 timmar efter kl. 5 e. m., så att den saken är klar. Då skulle blott återstå att kommunernas röstberättigade skulle ha en särskild garanti för att kunna få fram den rätta dagen vid detta val. Jag kan icke hjälpa, att jag tycker, att farhågorna i den delen äro bra överdrivna. Det ställer sig väsentligt annorlunda, när det gäller att utsätta alla de ordinarie kommunalstämmorna för följande år. Då kan det vara ett särskilt skäl att vidtaga extra anstalter för att kommunernas röstberättigade skola bli i tillfälle att rösta. Men när det blott gäller detta enda val och när för övrigt för det valet äro träffade så noggranna bestämmelser, tror jag verkligen, att tillägget till paragrafen är ganska obehövt, förutom att det ur formell synpunkt är ganska svårt att infoga i lagen.

Jag tror därför, att kammaren lugnt kan bifalla utskottets förslag, och jag ber att få yrka bifall till detta.

Herr Lundell: Herr talman! Jag får säga, att med den erfarenhet, jag har från landsbygden, vet jag, att det där allmänt anses vara både överflödigt och besvärligt att vid de politiska valen hava dessa tillställningar med slutna kuvert, skärmar och allt detta. Hemligheten kan bevaras fullkomligt lika bra, utan att man har detta påhäng, och jag skulle vara den första, som skulle yrka, att det även vid de politiska valen toges bort såsom onödigt, överflödigt och medförande besvär och obehag.

Jag skall be att få bestämt protestera mot, att det finnes några vägande skäl för att införa dessa anordningar vid sådana val, där de nu icke förekomma, ty det finns mycket större skäl att taga bort dem, där de nu äro införda. Vid val på landsbygden kunna de mycket väl förorsaka sådana besvär och olägenheter, att stämmorna draga långt ut på tiden, så att man ofta icke hinner med vad som skall företagas på stämmorna, medan dagsljuset varar, utan även måste upptaga en stor del av nätterna med göromålen. Det är icke så svårt i städerna, där man icke behöver tillryggalägga så långa vägar för att komma till vallokalen. Det medför mycket större olägenheter på landet, där man skall färdas i mörker och på mycket dåliga vägar. Detta är min åsikt i denna fråga, och den har jag nu velat framhålla.

Herr Petersson i Lidingö villastad: Det är ju glädjande att höra, att de två talare, som uppträtt med anledning av mitt anförande, sett saken ur alldeles samma synpunkt, som jag, nämligen ur synpunkten av vad som är praktiskt lämpligt och praktiskt nödigt för det mål, som vi ju alla erkänna som berättigat, nämligen valhemlighetens bevarande. Det har aldrig ifrågasatts av mig att lossa på skyddet för den. Det är blott fråga, om den verkligen behövs, denna apparat med valkuvert och valskärmar vid de kommunala valen. Enligt vad som sagts mig av representanter från landsbygden, känns den där betungande. Jag måste då vidhålla, att sedan så noggranna bestämmelser blivit meddelade, som här skett, angående valseglarnas storlek och beskaffenheten av det papper, på vilket de skola tryckas eller skrivas, så förefaller det mig omöjligt, att en hopviken, så beskaffad valseedel, skall kunna vid avlämnandet på något sätt röja valhemligheten, mera än om den är innesluten i ett kuvert. Ur denna synpunkt och ur den rent praktiska synpunkten att ej betunga de kommunala valen med obehöfliga formaliteter, har jag tillåtit mig framställa mitt yrkande, och det har intet att göra med de stadganden, som äro givna i vallagen angående riksdagsmannavalen. Att jag icke ifrågasätter att ändra dem beror helt enkelt därpå, att därom nu ej är fråga och att de nu en gång finnas intagna i vallagen, och det synes mig icke kunna klandras, att, om man skall skriva en ny lag för en ny kategori av val, man då tager i övervägande, om man behöver alldeles samma bestämmelser till valhemlighetens skydd som ifråga om de politiska valen.

Herr talman, jag har ingen anledning att frångå mitt yrkande.

*Ang. ändrad
lydelse av
vissa para-
grafer i
kommunal-
lagarna m. m.*
(Forts.)

*Ang. ändrad
lydelse av
vissa para-
grafer i
kommunal-
lagarna m. m.*
(Forts.)

Överläggningen förklarades härmed avslutad, varefter herr vice talmannen tillkännagav, att han med anledning av beskaffenheten utav de därunder gjorda yrkandena komme att framställa propositioner särskilt beträffande vart och ett av paragrafens olika moment; och blevo till en början momenten 1—3 på av herr vice talmannen givna propositioner godkända.

I fråga om mom. 4 gav herr vice talmannen härefter propositioner först på godkännande av utskottets förslag till momentets lydelse samt vidare på godkännande av den lydelse, som föreslagits i den vid paragrafen fogade reservationen; och blev utskottets förslag av kammaren godkänt.

Med avseende på mom. 5 a) framställde herr vice talmannen nu propositioner på dels godkännande av utskottets förslag till lydelse av denna del utav paragrafen, dels ock godkännande av berörda förslag med det tillägg, som innefattades i det av herr Hage under överläggningen gjorda yrkandet; och godkände kammaren jämväl i denna del utskottets förslag.

Vidare gav herr vice talmannen propositioner å såväl godkännande av utskottets förslag till lydelse av mom. 5 b) som ock godkännande av mom. 5 b) i den lydelse, som föreslagits i den vid paragrafen fogade reservationen; och blev utskottets förslag även nu godkänt.

Slutligen godkändes på därom framställd proposition mom. 5 c).

Sedan herr talmannen nu återtagit ledningen av kammarens förhandlingar, godkändes §§ 30—36 samt 42.

För § 43 hade utskottet föreslagit denna avfattning:

Kyrkoherden eller den, hans ställe företräder, är berättigad att i sådana ärenden, som angå fattigvård, barnavård eller åtgärder för sedlighet, delta i kommunalnämndens överläggningar och beslut.

Mot detta förslag hade reservation avgivits av herrar *Wavrinsky, Larsson* i Västerås, *Waldén, Bogren, Wallin* och *Säfstrand*, vilka med anledning av motionerna i Första kammaren nr 156 av herrar *Magnusson* och *Berglund* samt i Andra kammaren nr 354 av herr *Hage* m. fl. förklarar sig anse, att paragrafen bort hava följande lydelse:

Kyrkoherden eller den, hans ställe företräder, är berättigad att i sådana ärenden, som angå fattigvård, barnavård eller åtgärder för sedlighet, delta i kommunalnämndens överläggningar.

Paragrafen föredrogs, och yttrade därvid:

Herr *Wallin*: Herr talman! Med avseende på denna paragraf har av herr *Hage* m. fl. i denna kammare väckts en motion, i vilken det yrkas, att bestämmelsen angående kyrkoherdes rätt till deltagande i kommunalnämndens förhandlingar måtte formuleras så, att kyrko-

herde äger rätt till deltagande i kommunalnämnds överläggningar, men icke i beslut.

Nu är det så, att denna paragraf, som medgiver kyrkoherden, således en icke vald ledamot av kommunalnämnden, rätt att deltaga i dennas förhandlingar och beslut, är något enastående i våra kommunalförfattningar. I övriga fall, där personer på grund av sin ämbetsställning hava tillfälle att deltaga i förhandlingarna, äro de alltid undantagna från beslutanderätten. Sålunda gäller detta överståhållaren i stadsfullmäktige och landshövdingarna i landstingen, men endast när det gäller landskommunerna, har man medgivit åt prästen rätt att deltaga i kommunalnämndens förhandlingar och beslut. Det synes mig, som om detta stadgande skulle vara alldeles överflödigt. Man har velat motivera en sådan rätt därmed, att prästen på grund av sin verksamhet kommer mera i beröring med församlingens invånare och således lär känna deras förhållanden bättre än andra, och att han därför skulle vara synnerligen lämplig, att, när det gäller sådana åtgärder, som här ifrågasatts, nämligen åtgärder, »som angå fattigvård och barnavård eller åtgärder för sedlighet», deltaga i överläggningar och beslut. Jag medgiver, att prästen genom sin verksamhet kommer i beröring med folket mer än församlingens övriga invånare. Men om denna hans verksamhet gör honom mera skickad att deltaga i besluten, därom är jag icke alldeles övertygad. Det är ju ändå så, att de olika nämnderna, i detta fall kommunalnämnden i regel, är sammansatt av personer från skilda delar av församlingen, och det är väl ytterst sällan, som det förekommer några sådana fall, där icke den ena eller den andra kommunalnämndsledamoten har någon särskild kannedom om de förhållanden, varom det rör sig. I de flesta fall tillgår det så, att den uppfattning, han kunnat förskaffa sig, är den, som för honom är avgörande. De upplysningar, som därutöver kunna lämnas, äro, synes det mig, i själva verket överflödiga.

Jag har emellertid ändock icke velat yrka helt avslag på denna punkt, emedan det möjligen kan i en eller annan större församling finnas förhållanden, som medföra, att kyrkoherden bör upplysningsvis höras. Men därifrån och till att han skall kunna deltaga i besluten, synes steget vara rätt långt. Den självstyrelseprincip, som genomgår alla våra kommunalförfattningar, synes mig icke alls stämma överens med att man medgiver en person, som icke är vald i likhet med de övriga, rätt att deltaga i besluten.

Jag ber att på dessa skäl få yrka bifall till den av herr Wavrin-sky m. fl. vid punkten fogade reservationen.

Herr Edén: Herr talman! Jag skall be att i största korthet få yrka bifall till utskottets hemställan. Kammaren torde känna tillräckligt av min uppfattning i kommunala angelägenheter för att förstå, att jag icke är någon särskild vän av självskriften i kommunala nämnder, tvärtom. I och för sig må jag ju medgiva, att det här föreligger ett undantag från en princip, som jag anser böra fasthållas, nämligen att självskriften icke skall ifrågakomma. Men man får lov att se denna sak historiskt. Kyrkoherden har hittills varit självskriften i kommunalnämnden vid behandling av *alla* dess ärenden.

Ang. ändrad lydelse av vissa paragrafer i kommunal-lagarna m. m. Så sent som 1911 nöjde sig denna kammare med att förorda den reform, som Kungl. Maj:t nu föreslagit, att självskriftenheten skulle begränsas till det område, där kyrkoherden måste anses särskilt fackkunnig, nämligen i fråga om fattigvård, barnavård och åtgärder för sedlighet. Då avslogs detta yrkande av Första kammaren. Denna gång hava även Första kammarens män och högern i allmänhet gått med på yrkandet, och det är redan bifallet i Första kammaren. Saken ligger således helt enkelt så, att om kammaren nu vill vinna åtminstone detta steg, att inskränka kyrkoherdens självskriftenhet till sådana ärenden, där han verkligen är sakkunnig, går kammaren med på utskottets förslag, och då är det utan vidare klart, att detta torde komma att genomföras, ty det är bifallet i Första kammaren. Skulle åter kammaren vilja antaga reservationen, faller kanske det hela, och vi få behålla den gamla bestämmelsen, nämligen att kyrkoherden är självskrivnen i alla kommunalnämndens ärenden.

(Forts.)

Det förefaller mig icke vara till någon vidare nytta att under sådana förhållanden bifalla reservationen, och jag yrkar därför bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Kammaren godkände, på av herr talmannen framställda propositioner i ämnet, utskottets förslag till paragrafens lydelse.

§§ 51, 64, 65, 74 och 77; slutstadgandet; lagförslagets ingress och rubrik.

Godkändes.

Det under b) upptagna lagförslaget.

Efter föredragning av § 9 yttrade:

Herr Räf: Så vitt jag kan förstå gäller det här § 9 i förordningen om kommunalstyrelse i stad.

Under hänvisning till den motivering, som jag framförde beträffande § 8 i förordningen om kommunalstyrelse på landet, ber jag då att få i öfverensstämmelse med herr Clasons m. fl. reservation yrka avslag på nu förevarande paragraf.

Vidare anfördes ej. Herr talmannen framställde propositioner dels på godkännande av utskottets förslag till paragrafens lydelse dels ock på avslag därå; och fattade kammaren beslut i öfverensstämmelse med den förstnämnda propositionen.

§§ 10, 11, 15, 24, 28 och 35.

Godkändes.

För § 36 hade utskottet föreslagit följande lydelse:

Vid stadsfullmäktiges sammanträde — — — beredning utsedda personer. *Ang. ändrad lydelse av vissa paragrafer i kommunallagarna m. m.*

Skola två eller flera personer för dylik beredning utses, sker valet proportionellt på sätt därom är särskilt stadgat, därest sådant äskas av minst så många väljande, som motsvara det tal, vilket erhålles, om samtliga väljandes antal delas med det antal personer valet avser, ökat med 1. (Forts.)

Vid denna paragraf hade reservation avgivits av herrar *Wavrinsky, Larsson* i Västerås, *Waldén, Bogren, Wallin* och *Säfstrand*, vilka med anledning av motionerna nr 156 i Första kammaren av herrar *Magnusson* och *Berglund*, nr 354 i Andra kammaren av herr *Hage* m. fl. samt nr 324 i sistnämnda kammare av herr *Säfstrand*, ansett, att paragrafen bort hava följande lydelse.

Vid stadsfullmäktiges sammanträde — — — beredningen utsedde personer.

Val av dylik beredning ävensom till de styrelser, revisorer och nämnder, stadsfullmäktige äga utse, skall, där två eller flera personer skola väljas, ske proportionellt på sätt därom är särskilt stadgat, därest sådant äskas av minst så många väljande, som motsvara det tal, vilket erhålles, om samtliga väljandes antal delas med det antal personer valet avser, ökat med 1.

Sedan paragrafen föredragits, lämnades på begäran ordet till

Herr *Larsson* i Västerås, som yttrade: Herr talman! Såsom herrarna finna, är vid denna paragraf fogad en reservation av herr *Wavrinsky* i Första kammaren jämte fem ledamöter i utskottet från denna kammare. Det gäller här frågan om proportionella val till utskott och nämnder inom stadsfullmäktige. Kungl. Maj:t och utskottet hava för sin del föreslagit, att proportionella val skola gälla endast sådana utskott och nämnder, som hava till väsentlig uppgift att förbereda ärenden, som förekomma i stadsfullmäktige. Det har också från Kungl. Maj:ts sida och nu även av utskottet påpekats, att det kan vara rätt stora svårigheter att draga upp gränsen mellan å ena sidan sådana utskott och nämnder, som hava endast att förbereda ärenden, samt å andra sidan utskott och nämnder, som hava en övervägande förvaltande uppgift. Det är också väsentligen av denna anledning ävensom på grund av praktiska behov, som i detta avseende gjort sig gällande, som motioner hava väckts, dels i Första kammaren och dels i Andra kammaren, i Första kammaren av herrar *Magnusson* och *Berglund*, och i denna kammare av herr *Hage* m. fl. samt av herr *Säfstrand*. I dessa motioner yrkas på att det proportionella valsättet skall utsträckas även till andra styrelser och nämnder, ävensom till val av revisorer, som förekomma inom stadsfullmäktige.

Nu har emellertid utskottet ansett, att det icke är lämpligt att gå längre i detta avseende, än vad Kungl. Maj:t har föreslagit, men det har icke anförts några vidare skäl härför. Utskottet har tvärtom sagt, att det kan finnas skäl för den framställning, som är gjord i motionerna. Det heter nämligen i utlåtandet: »Utskottet finner visser-

Ang. ändrad lydelse av vissa paragrafer i kommunal-lagarna m. m. (Forts.)

ligen, att gränsen mellan förberedande delegationer och andra stundom kan bliva svår att uppdraga, och att skäl kunna anföras för en vidsträcktare användning av den proportionella valmetoden, men har dock, med hänvisning till Riksdagens ståndpunkt år 1911, stannat vid att tillstyrka den proportionella metodens införande endast för de av Kungl. Maj:t föreslagna fall».

Jag vill här endast erinra om, att det är av en ganska stor praktisk betydelse, att de proportionella valen utsträckas till att omfatta även andra utskott och nämnder än sådana, som här äro föreslagna av Kungl. Maj:t och utskottet, ty det förekommer, såvitt jag vet, knappast, att någon enda styrelse eller nämnd inom stadsfullmäktige har uteslutande en förvaltande uppgift. Det inträffar ganska ofta, att en styrelse eller nämnd, som visserligen i huvudsak har en förvaltande uppgift, även får till sig remitterade ärenden från stadsfullmäktige, som den skall utreda, och varöver den skall inkomma med yttrande och förslag.

Då så är förhållandet, är det klart, att samma principer, som gälla i fråga om de förberedande nämnderna, i viss utsträckning också kunna tillämpas på dessa förvaltande eller verkställande styrelser och nämnder. Det är för frågornas behandling inom vederbörande institution önskvärt, att de olika meningsriktningarna få göra sig gällande även inom dessa sistnämnda styrelser, utskott och nämnder. Och för övrigt kan det vara av icke ringa betydelse, att olika meningsriktningar också få göra sig gällande, då det är fråga om förvaltningsåtgärder i det ena eller andra avseendet. Varför skulle t. ex. icke proportionella val kunna få tillämpas, då det är fråga om att tillsätta en styrelse för stadens vatten-, gas- och elektricitetsverk, och varför skulle man icke kunna få använda proportionella val, då det gäller att välja revisorer för granskning av stadens räkenskaper? För min del kan jag icke förstå, att man kan ha några principiella betänkligheter mot den saken. Då har man invänt, att man kan icke garantera, att sakkunskapen skall bli representerad i samma grad, om det är proportionella val, som om det är majoritetsval. Jag tror för min del att den farhågan är tämligen ogrundad, ty för det första torde det ligga i alla partiernas eller meningsriktningars intresse att få de mest kompetenta och mest kvalificerade personer att ha hand om stadens förvaltning i det ena eller andra avseendet. Jag är också övertygad om att det skall finnas inom de olika grupperna tillräckligt kvalificerade personer. För övrigt, är det icke heller alldeles säkert, att de olika grupperna vid ett sådant val inom stadsfullmäktige komma att dela upp sig efter partilinjer, utan det kan också ske efter andra uppdelningsgrunder. Dessutom ha Kungl. Maj:t och även även nämnderna uppdragit en viss gräns för tillämpningen av proportionella val i förevarande fall. Kungl. Maj:t hade nämligen föreslagit, att där icke alla äro ense, skola proportionella val äga rum. I herrar Magnussons och Hages motioner har framhållits, att det borde vara en viss minoritet, som skulle ha rätt att påyrka proportionella val, och föreslagit, att $\frac{1}{4}$ av de närvarande skulle ha rätt att begära proportionella val, då det gäller att utse andra styrelser och nämnder, än de som av Kungl. Maj:t föreslagits. Nu har utskottet ytterligare

prövat denna sak, och kommit till en annan bestämmelse med avseende på dessa val, en bestämmelse som går ut på, att den grupp, som skulle ha rätt att begära proportionella val, skulle vara så stor, att den skulle kunna göra anspråk på att vid de proportionella valens tillämpning erhålla en plats på grund av sitt antal. För min del känner jag mig icke så mycket tilltalad av den principen. Men då utskottet för sin del anser denna vara lämplig, och det icke kan förnekas, att den har en viss rättvisa i sig, har jag icke för min del velat gå ifrån den, utan har accepterat densamma.

Jag kommer slutligen sålunda fram till det yrkande, som vi här i reservationen föreslagit beträffande § 36. Där ha vi gjort en omformulering av paragrafen på det sätt, att samtliga nämnder och styrelser samt revisorer, som skola väljas inom stadsfullmäktige skola utses genom proportionella val, om valet avser mer än två ledamöter. Vi ha sålunda yrkat bifall till utskottets förslag i paragrafens första del och i den senare delen lyder vårt förslag: »Val av dylik beredning ävensom till de styrelser, revisorer och nämnder, stadsfullmäktige äga utse, skall, där två eller flera personer skola väljas, ske proportionellt på sätt därom är särskilt stadgat, därest sådant äskas av minst så många väljande, som motsvara det tal, vilket erhålles, om samtliga väljandes antal delas med det antal personer valet avser, ökat med 1.» Här är sålunda utskottets formulering antagen endast med den ändringen, att valet här avser samtliga styrelser, nämnder och utskott tillika med revisorer.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen och den lydelse, paragrafen där har. Jag vill också i detta sammanhang säga, att vi ha samma reservation även beträffande förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm, § 35, och i förordningen om landsting, § 38, och jag skall senare framställa yrkanden i dessa avseenden för den händelse reservationen i denna punkt bifalles.

Vidare anförde:

Herr Edén: Herr talman! Såsom den siste ärade talaren redan omnämnt, har utskottet icke egentligen ställt sig rent avvissande till den motion, till vilken han yrkat bifall, utan gärna erkänt, att det kan finnas svårighet att uppdraga en gräns mellan förberedande och verkställande nämnder inom dessa korporationer och att det kan finnas skäl för motionärernas förslag. Men jag tror, att om man tänker närmare på saken, skall man finna, att åtminstone för närvarande motskälens torde vara de övertvägande. Jag skall först be att få fästa herrarnas uppmärksamhet på, att den riksdagsskrivelse, som avläts år 1911, var mycket bestämt begränsad till sin omfattning; den begärde proportionella val endast till *sådana* nämnder och utskott, som äro av övertvägande eller helt och hållet förberedande natur. Nu har redan Kungl. Maj:t i det avseendet tagit ett ganska viktigt steg utöver Riksdagens skrivelse, i det att Kungl. Maj:t föreslår, att proportionella val skola användas för val av drätselkammare i städerna och av förvaltningsutskott i landsting. Redan detta steg utöver Riksdagens ståndpunkt 1911 har nog en smula kostat på dem,

*Ang. ändrad
lydelse av
vissa para-
grafer i
kommunal-
lagarna m. m.*
(Forts.)

*Ang. ändrad
lydelse av
vissa para-
grafer i
kommunal-
lagarna m. m.*

(Forts.)

som velat hålla användningen av den proportionella valmetoden mycket begränsad. Jag antar, att en del medlemmar av utskottet ansett sig i det stycket gå långt, när de gått med på Kungl. Maj:ts förslag. Det är icke ringaste tvivel om, att ett riksdagsbeslut, som går ännu längre, är omöjligt att genomdriva. Jag nödgas säga, att jag fruktar, att om utskottets majoritet följt motionären i denna punkt hade vi nog riskerat hela det ganska viktiga förslag som Kungl. Maj:t gjort i propositionen beträffande proportionella val av drätselkammare, nämnder och förvaltande utskott.

Detta i fråga om det faktiska läget i Riksdagen. Men det är också andra saker att tänka på. Den fråga, som remitterats ut till landsting och stadsfullmäktige, gällde endast den proportionella valmetodens tillämpning på det begränsade slag av nämnder och utskott, som jag sade, och det är endast härom som de i allmänhet yttrat sig. Det finnes kanske något enda undantag, där man sagt, att man kunnat vara med om en ytterligare utsträckning, men det stora flertalet av dessa myndigheter har icke förordat något annat än det förslag, som då var väckt och som icke ens gick så långt som Kungl. Maj:ts förslag nu. Då tycker jag det är något för tidigt, om Andra kammaren eller Riksdagen skulle göra försök med en lagstiftning, när de kommunala myndigheterna icke själva varit i tillfälle att uttala sig. Jag tror att man med allt skäl bör se tiden an, så att man får erfara, huru det ställer sig i kommunerna, om man där kommer att känna behov av en utsträckning av den proportionella valmetoden även till andra områden. Särskilt tror jag, att denna sak är ömtålig för landstingens del. Jag har från olika håll och från personer i ledande ställning hört bestämt hävdas, att det proportionella valsättets användning i landsting för närvarande icke får utsträckas för långt därför att i dessa ting brådskan med arbetet är så stor, att man icke skulle kunna hinna med det hela, om det proportionella valsättet tillämpades i någon större utsträckning. Jag tror, att även den synpunkten bör tagas i betraktande. För ögonblicket gäller det ju bara nämnder för städerna, men skulle kammaren ansluta sig till ändringsförslaget i den här punkten, så följer såsom en konsekvens även samma standpunkt ifråga om landstingen.

Till sist skall jag tillåta mig framhålla, att reservationen i hela sin avfattning är så långt gående, att det verkligen i och för sig icke synes mig vara möjligt att ansluta sig till densamma utan någon närmare eftertanke och utan någon utredning. Där står uttryckligen, att *alla* val till styrelser, revisorer och nämnder av vad slag de vara må, som stadsfullmäktige ha att utse och som på samma sätt landstingen ha att utse, kunna göras proportionella, om visst antal medlemmar av stadsfullmäktige eller landsting önska att så skall ske. Jag tror icke det är skäl att gå så långt. Skulle någon önskan i den vägen komma fram från vederbörande korporationer själva, så får man utreda den, och då skall jag för min del icke ställa mig avvisande till praktiska förslag, men för närvarande tror jag det vara klokast att vidhålla utskottets hemställan, till vilken jag, herr talman, yrkar bifall.

Herr Säfstrand: Herr talman! Jag kan mycket väl förstå, att Kungl. Maj:t har inskränkt sig till det förslag, som föreligger, och att Kungl. Maj:t ansett sig icke kunna gå längre än Riksdagen begärt. Detta är en vanlig politik. Jag kan också förstå, att under utskottets förhandlingar man sökt sammanjämka åsikterna för att komma till ett enigt uttalande. Det kan jag också förstå, varför jag icke vill rikta någon förebräelse mot utskottet för att det ställt sig avvisande till motionen. Men jag kan icke förstå, att kammaren skulle uttala sig mot principen att man bör utsträcka det proportionella valsättet så långt som möjligt. Här har nämnts, att de kommunala myndigheterna icke blivit hörda. Ja, det vore ju naturligtvis mycket bra om så skett, men när man vet, huru dessa kommunala myndigheter, stadsfullmäktige och landsting, äro sammansatta, när man vet, vem som har majoriteten inom dem, så kan man icke vänta annat än ett avstyrkande från deras sida.

*Ang. ändrad
lydelse av
vissa para-
grafer i
kommunal-
lagarna m. m.*
(Forts.)

Här har nämnts, att landstingen skulle ha så förskräckligt bråttom. Det är sant, men jag vill hänvisa till, att Kungl. Maj:t icke sagt, att det proportionella valsättet skulle vara obligatoriskt, utan det skulle bero på begäran av en grupp, som vore så stor att den kunde tillsätta en ledamot i den styrelse eller nämnd ifråga om vilken valsättet skulle tillämpas. Detta har förut framhållits av herr Larsson.

Jag får i motsats till den föregående talaren säga, att jag från min valkrets på landet fått så många påtryckningar, vilket absolut måste anses hänvisa på, att det förefinnes en känsla av, att det proportionella valsättet behöves, när det gäller dessa val. Jag har för övrigt talat med flera ledamöter från städernas fullmäktige, som säga detsamma. Jag tror sålunda, att detta behov kännes starkt, varför jag anser att man kan göra ett yrkande om bifall till reservationen.

Herr Larsson i Västerås! Herr talman! Bara ett par ord! Första kammaren har gått på den linjen, att den i alla punkter bifallit högerreservationerna. Det gäller naturligtvis för utskottet, då vi komma till slutet på denna fråga, att söka sammanjämka de olika meningarna. Jag vill vädja till kammaren, huruvida man vinner något i sammanjämningsavseende, om man här stannar vid utskottets förslag. Jag tror, att man har bättre utsikt till en god sammanjämkning, om man bifaller herr Wavrinskys m. fl. reservation i denna punkt.

Herr Edén: Herr talman! Eftersom jag på det allra högsta är intresserad av att en sammanjämkning kommer till stånd, så vill jag i rak motsats till den siste talaren säga, att ett bifall till reservationen i denna punkt ingalunda skulle underlätta en sammanjämkning. I den delen tror jag icke att kammaren bör följa hans maning.

I övrigt kan jag icke underlåta att anföra en drastisk bild, som en gång anfördes i utskottet när det gällde en vida blygsammare utsträckning av den proportionella valmetoden än vad som nu föreslagits, och som passar ännu bättre här. Man anmärkte, att denna proportionella valmetod tycks börja att husera ungefär som en räva, som slipper in i ett hönshus: den slutar icke, förrän den bitit ihjäl vart-

Ang. ändrad lydelse av vissa paragrafer i kommunal-lagarna m. m. enda höns som finns i hönsbuset. Någon punkt torde vi väl kunna spara från proportionalismen till dess vi fått större erfarenhet.

(Forts.) Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr talmannen propositioner först på godkännande av utskottets förslag till paragrafens avfattning samt vidare på godkännande av den avfattning, som föreslagits i den vid paragrafen fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse den förstnämnda propositionen hava flertalets mening för sig. Som votering likväl begärdes av herr Larsson i Västerås, blev nu uppsatt, justerad och anslagen denna vote-ringsproposition:

Den, som vill, att kammaren godkänner 36 § i konstitutionsutskottets förevarande förslag till lag om ändrad lydelse av vissa paragrafer i förordningen om kommunalstyrelse i stad, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid paragrafen fogade reservationen.

Omröstningen utföll med 109 ja mot 66 nej; och hade kam-maren alltså godkänt paragrafen.

§§ 56, 66 och 78; slutstadgandet; lagförslagens ingress och rubrik.

Godkändes.

Det under c) upptagna lagförslaget.

Godkändes.

Det under d) upptagna lagförslaget.

Godkändes.

Det under e) upptagna stadgeförslaget.

Godkändes.

Utskottets hemställan i punkten 1:o förklarades vara besvarad genom kammarens beslut i fråga om författningsförslagen.

Efter härpå skedd föredragning av utskottets hemställan i *punkten 2:o* yttrade:

Herr Räf: Herr talman! Jag skall be att få yrka avslag.

Herr Larsson i Västerås: Jag anhåller att få yrka bifall till utskottets förslag.

*Ang. ändrad
lydelse av
vissa para-
grafer i
kommunal-
lagarna m. m.*
(Forts.)

Vidare anfördes ej. Sedan herr talmannen givit propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på avslag därå, blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Häruppå föredrogs *punkten 3:o*; och yttrade därvid:

Herr Räf: Jag ber, herr talman, att för den händelse punkterna b), c) och d) etc. tagas i ett sammanhang i fråga om avslags- eller bifallsyrkandet få yttra mig med avseende på punkt e). Det var också min mening — jag får uppriktigt säga det — att yttra mig vid punkten rörande Marie bebådelsedag, men det var omöjligt att höra, när punkten föredrogs, varför jag icke kom i tillfälle att göra det. Med avseende på punkt e) yrkar jag, att kammaren behagade bifalla den av herr von Mentzer m. fl. avgivna reservationen. Den återfinnes på sid. 158 och den stöder sig väsentligen eller helt och hållet på den av mig nyligen upplästa petitionen i föreliggande fråga. Då den är uppläst, skall jag icke återigen uppläsa den, endast erinra, att Första kammaren tagit denna punkt, som återfinnes på sid. 158, och sålunda bifallit yrkandet: »att Riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning rörande möjligheten och lämpligheten av de ordinarie kommunalstämmornas utsättande till arbetsfria vardagar samt för Riksdagen framlägga det förslag, vartill en dylik utredning må kunna giva anledning.»

Herr Edén: Herr talman! Jag skall be att få yrka avslag på detta skrivelseförslag. Jag tror, att bland alla de skrivelseförslag, som framställts rörande söndagens användning eller förbud mot dess användning, är detta förslag ett av de allra omöjligaste. Det går ut på att Kungl. Maj:t skulle låta verkställa utredning rörande möjligheten och lämpligheten av att de ordinarie kommunalstämmorna utsattes till arbetsfria vardagar. Huru ha herrarna möjligtvis tänkt sig att man skulle kunna skaffa arbetsfria vardagar i tillräckligt antal för att räcka till för de ordinarie kommunalstämmorna? Och hur vilja herrarna styra och ställa, för att dessa dagar skola bli arbetsfria utan förlust för arbetarna av den arbetsförtjänst, som de behöva? Jag kan icke förstå annat än att ett uppslag i den formen är fullkomligt omöjligt.

Herr Räf anmärkte i debatten för en stund sedan, att Första kammaren antagit detta skrivelseförslag, och tillade med en viss glädje i stämman: Vad säger kammaren om det? — Jag skulle kunna säga jag också: Vad säges om ett sådant beslut? Jag hoppas att Andra kammaren eftertryckligt avslår en dylik framställning.

Herr Räf: Jag föreställer mig att Kungl. Maj:t utträttat så mycket under de senaste 10, 15, 20 åren, så att det icke skulle vara någon

Aug. ändrad tydelse av vissa paragrafer i kommunal-lagarna m. m. svårighet att utarbete ett förslag även i den riktning, som det här är fråga om. Ty vi veta, att saken praktiserats i vidare utsträckning i England, än vi här begärt. Då dessa sällskap, jag nyss berörde, begärt någonting i den riktningen, föreställer jag mig, att man där icke undertecknat någonting, utan att man verkligen tänkt på saken.

(Forts.) Jag yrkar bifall till den under denna punkt gjorda hemställan och jag kommer också att begära votering.

Härmed var överläggningen slutad. På därom av herr talmannen först framställd proposition biföll kammaren vad utskottet i förevarande punkt hemställt i fråga om de i mom. a)—d) samt f)—h) omnämnda motionerna.

Härefter gav herr talmannen beträffande den i mom. e) omnämnda motionen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till det av herr Räf under överläggningen framställda yrkandet; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Räf begärde likväl votering, i anledning varav nu uppsattes, justerades och anslogs följande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i punkten 3:o e) av utskottets förevarande utlåtande nr 25, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit det av herr Räf under överläggningen framställda yrkandet.

Voteringen utvisade 129 ja mot 34 nej, vid vilken utgång kammaren således jämväl i fråga om mom. e) bifallit utskottets hemställan.

Härefter åtskildes kammarrens ledamöter kl. 4.47 e. m. för att åter sammanträda kl. 7 e. m., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

In fidem
Per Cronvall.